

**ΘΕΣΕΙΣ ΤΟΥ ΜΕΛΟΥΣ ΤΗΣ ΕΞΕΤΑΣΤΙΚΗΣ ΕΠΙΤΡΟΠΗΣ ΑΝΔΡΕΑ ΛΟΒΕΡΔΟΥ,
ΒΟΥΛΕΥΤΗ ΚΑΙ ΚΟΙΝΟΒΟΥΛΕΥΤΙΚΟΥ ΕΚΠΡΟΣΩΠΟΥ ΤΗΣ ΔΗΜΟΚΡΑΤΙΚΗΣ
ΣΥΜΠΑΡΑΤΑΞΗΣ**

ΠΙΝΑΚΑΣ ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΩΝ

A. Εισαγωγικό μέρος

Προλογική δήλωση

A1. Σκοπός και αποστολή της Επιτροπής

A2. Νομοθετικό πλαίσιο δανειοδότησης κομμάτων και ΜΜΕ

A3. Τράπεζες και πιστωτικό σύστημα

A4. Γενική αποτίμηση ύψους δανειοδότησης κομμάτων και ΜΜΕ

B. Δανειοδότηση επιχειρήσεων ΜΜΕ

B1. Εισαγωγική παρατήρηση και προδιάθεση: συσχετισμός με γενική εικόνα μη εξυπηρετούμενων δανείων

B2. Αξιολόγηση πρακτικής τραπεζών - Χορηγήσεις και εξασφαλίσεις

B3. Εκτίμηση μεταβολής συνθηκών - Αντιμετώπιση δυσχερειών εξόφλησης

B4. Τράπεζες και διαφήμιση (εκτίμηση κατάστασης, ποσοτική εξέλιξη φαινομένου)

B5. Περιπτώσιολογία επιχειρήσεων ΜΜΕ

Γ. Δανειοδότηση πολιτικών κομμάτων

Γ.1. Αποτίμηση πρακτικής δανειοδοτήσεων - διερεύνηση της τήρησης των τραπεζικών κανόνων και κριτηρίων.

Γ2. Εξασφαλίσεις - αποτίμηση της μεθόδου εκχώρησης της κρατικής χρηματοδότησης.

Γ3. Εκτίμηση εξέλιξης συνθηκών - Διαχείριση δυσχερειών εξόφλησης

Γ4. Περιπτώσιολογία, ανα κόμμα. Δανειοδότηση, εξέλιξη πιστώσεων, τρέχουσα κατάσταση, ρυθμίσεις.

Γ5. Ειδική ανάλυση: η από 26.04.2012 έκθεση ΤΤΕ και οι εισαγγελικές εκθέσεις

Δ. Τελικά συμπεράσματα, παρατηρήσεις

Παράρτημα: Προτάσεις

A. Εισαγωγικό μέρος

Προλογική δήλωση

Το παρόν κείμενο αποτελεί την ολοκληρωμένη, τεκμηριωμένη και πολιτικά υπεύθυνη έκθεση θέσεων, δηλαδή πορισματικών παρατηρήσεων και συμπερασμάτων του μέλους της Επιτροπής Ανδρέα Λοβέρδου, βουλευτή και κοινοβουλευτικού εκπροσώπου της Δημοκρατικής Συμπαράταξης. Στις επόμενες σελίδες αποτυπώνονται με νομική ακριβολογία, με έντονη προσπάθεια αμεροληψίας -που δεν είναι καθόλου αυτονόητη όταν συγκρούονται κόμματα και ιδεολογίες σε μία ταραγμένη πολιτική περίοδο- αλλά και με σαφές πολιτικό κριτήριο, τα κρισιμότερα συμπεράσματα που ανέκυψαν ως αποτέλεσμα μιας κοπιώδους, πολύμηνης διερευνητικής διαδικασίας.

Το παρόν αυτοτελές κείμενο πορισματικών συμπερασμάτων διαμορφώθηκε μετά την εσπευσμένη ολοκλήρωση των εργασιών της Επιτροπής, χωρίς να έχει προηγηθεί ουσιαστική συζήτηση επί ενός εκάστου κεφαλαίου των ερευνώμενων θεμάτων. Χωρίς να έχει γίνει ούτε μία ειλικρινής και μη προσχηματική προσπάθεια καταγραφής των αντικειμενικών συγκλίσεων και των θεμιτών αποκλίσεων ερμηνείας από τα μέλη της Εξεταστικής. Πρέπει μάλιστα να υπογραμμισθεί, πως ο ΣΥΡΙΖΑ απέρριψε με ψηφοφορία την πρότασή μας για απόπειρα σύνταξης κοινού πορίσματος, όπου θα καταλήγαμε σε ταυτόσημα συμπεράσματα ως προς το ισχύον θεσμικό πλαίσιο, την ποσοτικοποίηση της έρευνας για τα μη εξυπηρετούμενα δάνεια ΜΜΕ και κομμάτων, αλλά και ως προς τις προτάσεις αλλαγών στο ισχύον θεσμικό πλαίσιο. Ήταν, άλλωστε, από την πρώτη συνεδρίαση της εξεταστικής επιτροπής πεντακάθαρο, πως ο ΣΥΡΙΖΑ ήθελε να χρησιμοποιήσει την πλειοψηφία του για να περιβάλλει με κοινοβουλευτικό μανδύα τις κομματικές του επιλογές εναντίον των πολιτικών του αντιπάλων.

Πρέπει, επίσης, να μη διαφύγει της προσοχής του παρατηρητή των εργασιών της Εξεταστικής, η αυθαίρετη και «ενοχική» απόφαση της κοινοβουλευτικής πλειοψηφίας να κλείσει «άρον-άρον» τον κατάλογο των μαρτύρων, αποφεύγοντας δυσάρεστες συναντήσεις και περιστάσεις. Σημαινουσες καταθέσεις για ιστορικά μέσα ενημέρωσης, όπως η Ελευθεροτυπία, μάρτυρες που προθυμοποιήθηκαν να καταθέσουν για σοβαρές υποθέσεις χρεοκοπημένων εταιρειών ΜΜΕ δεν αποτελούν παρά «λευκές σελίδες» στο πόρισμα της πλειοψηφίας. Η Επιτροπή, με αποκλειστική ευθύνη του ΣΥΡΙΖΑ, αρνήθηκε, επισήμως και με ψηφοφορία, να εκπληρώσει πλήρως την αποστολή της εξετάζοντας όσο το δυνατό

περισσότερους μάρτυρες. Όπως δυστυχώς η κοινοβουλευτική πλειοψηφία αρνήθηκε να καλέσει ως μάρτυρα τον δημοσιογράφο Άρη Δαβαράκη, ο οποίος ευθέως και χωρίς περιστροφές στις αρχές Νοεμβρίου 2016 δήλωνε ότι το φιλικό στην Κυβέρνηση portal.gr είχε ως πηγή χρηματοδότησης την ίδια την Κυβέρνηση και ειδικότερα το Γραφείο του Υπουργού Επικρατείας κ. Νίκου Παππά. Αρνήθηκε, με άλλα λόγια, ο ΣΥΡΙΖΑ να καταθέσει στην Εξεταστική ένας από τους ελάχιστους πολίτες που δήλωναν ευθείες εξαρτήσεις και χρηματοδοτήσεις ΜΜΕ από τον ίδιο τον ΣΥΡΙΖΑ, μέσω Υπουργού του!!!

Είναι απολύτως σαφές, πως ο ΣΥΡΙΖΑ έκανε στην εξεταστική επιτροπή επιλογές, ενέργειες και έλαβε αποφάσεις που δημιουργούν εύλογες σκιές πάνω από μία Επιτροπή, που της ζητήθηκε το ακριβώς αντίθετο: να ρίξει φως. Μιας Επιτροπής που σχεδιάστηκε από την ίδια την Κυβέρνηση με όλες τις προδιαγραφές ενός «λαϊκού δικαστηρίου» και που παρ' ολίγον μετατράπηκε σε «λάκκο των λεόντων» για τους ίδιους τους πρωταγωνιστές της συγκυβέρνησης ΣΥΡΙΖΑ/ΑΝΕΛ. Βγήκαν πολλά στην επιφάνεια: για κοινές πρακτικές δανειοδοτήσεων -όλων των προ του 2012 κοινοβουλευτικών κομμάτων- που σήμερα, όψιμα και παραπλανητικά βαπτίζονται «θαλασσοδάνεια». Για δάνεια προς «φίλια» επιχειρηματικά συμφέροντα εν μέσω capital controls. Για εφημερίδες - κομματικά όργανα, που τελούν υπό την προστασία του κόμματος (ΣΥΡΙΖΑ) έναντι των τραπεζών. Δύσκολες αλήθειες για μια Επιτροπή προετοιμασμένη για εύκολες διαπιστώσεις.

Από τις πρώτες, λοιπόν, συνεδριάσεις της Επιτροπής οι προθέσεις της πλειοψηφίας έγιναν φανερές. Όπως έγινε φανερό ότι η μόνη φωνή που μίλησε με συναινετική διάθεση, προκειμένου να δοθούν λύσεις, ήταν η δική μας. Στη συνέχεια ενώθηκαν μαζί μας κι άλλες φωνές, ωστόσο η ειμαρμένη της Επιτροπής δεν άλλαξε. Με πολιτική ευθύνη της πλειοψηφίας, που αρνήθηκε τη συζήτηση, οδηγούμαστε σήμερα σε αναπαραγωγή της προβληματικής πρακτικής των «αυτοτελών πορισμάτων» εκάστου κόμματος, που απαξιώνει το έργο της Επιτροπής στα μάτια των πολιτών.

Το «πόρισμα ΣΥΡΙΖΑ» (η αντίφαση ανάμεσα στους όρους είναι καταφανής) δεν μπορεί, δυστυχώς, να αποτελεί βάση συνεννόησης. Τόσο κατά το περιεχόμενο όσο και τη μορφή του αποτυπώνει την από μνηών ενορχηστρωμένη πολιτική εκστρατεία σπίλωσης πολιτικών αντιπάλων και καταδίκης της «επάρατης» και «διεφθαρμένης» Μεταπολίτευσης. Άλλωστε, το "αμάρτημα" της συκοφάντησης του ΠΑΣΟΚ ο ΣΥΡΙΖΑ το πραγματοποιεί με πολλές αποχρώσεις: Αγνοώντας αποδείξεις, διογκώνοντας αποδείξεις, πηγαίνοντας πέρα από

αποδείξεις, ερμηνεύοντας αποδείξεις ως ισχυρές όταν είναι αδύναμες και μερικές φορές καταλήγοντας σε συμπεράσματα χωρίς καμία απόδειξη. Με αυτήν την έννοια, πρέπει να γίνει δεκτό ότι η πλειοψηφία πέτυχε στην αποστολή της: παραδίδει σήμερα στη Βουλή ένα πόρισμα «στρατευμένο» στους σχεδιασμούς και τις επιδιώξεις του Μεγάρου Μαξίμου. Με τα κατάλληλα περιεχόμενα και τις βολικές ελλείψεις.

Εμείς, αντιθέτως, παρά τις επί μέρους διαφωνίες μας και τις αποστάσεις που τηρήσαμε τόσο από την ίδια τη σκοπιμότητα συγκρότησης της συγκεκριμένης Εξεταστικής, όσο και -ιδίως- από το περιεχόμενο και το ύφος που η κοινοβουλευτική πλειοψηφία επέμεινε να προσδίδει στις συνεδριάσεις του οργάνου, παραμείναμε προσηλωμένοι στη μία και μοναδική εντολή της Βουλής: την αποκάλυψη της αλήθειας. Όλης της αλήθειας, όσο αντιδημοφιλούς, όσο «αντι-εμπορικής» κι αν αυτή είναι.

Άλλωστε, όπως έλεγε ο Άρθουρ Σοπενχάουερ, κάθε αλήθεια περνά από τρία στάδια: Πρώτον διακωμωδείται, δεύτερον βρίσκει βίαιη αντίσταση και τρίτον, γίνεται αποδεκτή ως αυταπόδεικτη.

A1. Σκοπός και αποστολή της Επιτροπής

Η εξεταστική επιτροπή της Βουλής για τη νομιμότητα της δανειοδότησης των πολιτικών κομμάτων, καθώς και των ιδιοκτητριών εταιρειών ΜΜΕ από ελληνικά τραπεζικά ιδρύματα, ως ειδικότερο ζήτημα δημοσίου ενδιαφέροντος, συστήθηκε με απόφαση της Ολομέλειας της Βουλής στις 15.04.2016, σε εφαρμογή του άρθρου 68 παρ. 2 του Συντάγματος και των σχετικών διατάξεων των άρθρων 144-149 του Κανονισμού της Βουλής.

Σκοπός της σύστασης και λειτουργίας της Εξεταστικής ήταν, όπως καταμαρτυρά ο ίδιος ο τίτλος της, η διερεύνηση της τήρησης των τραπεζικών κανόνων και κριτηρίων κατά τη χορήγηση και εξέλιξη των δανείων και λοιπών πιστώσεων που έχουν κατά καιρούς χορηγηθεί στα πολιτικά κόμματα και τις εταιρείες που είναι ιδιοκτήτριες ενημερωτικών μέσων. Εξ αυτού συνάγεται ότι αποστολή της Επιτροπής υπήρξε η ενδελεχής εξέταση των πιστώσεων που χορηγήθηκαν κατά το παρελθόν και πάντως από την είσοδο της Ελλάδας στη ζώνη του ευρώ (2002) έως σήμερα. Αντικείμενο εξέτασης αποτέλεσαν οι πιστοδοτήσεις από ελληνικά τραπεζικά ιδρύματα προς πολιτικούς φορείς και επιχειρήσεις ΜΜΕ της χώρας, ανεξαρτήτως της ακριβούς φύσης του κάθε μέσου πίστωσης (αλληλόχρεος λογαριασμός, τοκοχρεολυτικό δάνειο κ.λπ.). Ως εκ τούτου, αποστολή της Επιτροπής ήταν εξ αρχής η

διάγνωση της νομιμότητας ή μη των πιστώσεων, καθώς και η εξέλιξη αυτών των συμβατικών σχέσεων κατά τη διάρκεια των ετών και με την αλλαγή των συνθηκών, τόσο σε γενικό-ολιστικό επίπεδο όσο και σε ειδικό επίπεδο περιπτώσιολογίας.

Ειδικότερα, ο έλεγχος της τήρησης των σχετικών νομικών κανόνων και των κανονισμών της ΤτΕ και των επί μέρους τραπεζικών ιδρυμάτων για τη δανειοδότηση κομμάτων και ΜΜΕ, ασκείται σε τρία στάδια:

- κατά τη χορήγηση της πίστωσης (διαδικασία έγκρισης, αξιολόγηση αιτήματος, σκοπός χρηματοδότησης, όροι σύμβασης κ.α.),
- κατά την εξέλιξη της πίστωσης (τροποποιήσεις όρων, αναδιαρθρώσεις κ.α.) και
- κατά τη διαχείριση τυχόν μη ληξιπρόθεσμων οφειλών (καταγγελίες, ρυθμίσεις, παρατάσεις χρονοδιαγραμμάτων, τροποποίηση δόσεων κ.α.).

Εξάλλου, αυτοτελές κεφάλαιο της έρευνας αποτελεί η αποτίμηση των μεθόδων και των μέσων εξασφάλισης των πιστώσεων.

Εξ αντιδιαστολής, θέματα που δεν περιλαμβάνονται σε αυτόν τον κατάλογο δεν αποτέλεσαν -και ορθώς- αντικείμενο έρευνας της Εξεταστικής Επιτροπής και ως εκ τούτου το παρόν πόρισμα παραλείπει να ασχοληθεί με αυτά. Παρεμπίπτοντα ζητήματα με πρόδηλη σοβαρότητα και αξία, όπως λ.χ. η διαχείριση των οικονομικών στοιχείων των πολιτικών κομμάτων, τα οποία δεν συγκαταλέγονται στα εξεταζόμενα ζητήματα, προσεγγίζονται ακροθιγώς και μόνο στο βαθμό και την έκταση που κρίνεται αναγκαίο για την εκπλήρωση της βασικής αποστολής της Επιτροπής.

Σε μεθοδολογικό επίπεδο, η Επιτροπή ακολούθησε την πρακτική της συγκέντρωσης έγγραφου αποδεικτικού υλικού από ένα πλήθος πηγών, που συμπεριέλαβαν την Τράπεζα της Ελλάδος (ΤτΕ), εισαγγελικές και δικαστικές Αρχές, τραπεζικά ιδρύματα, πολιτικά κόμματα, επιχειρήσεις ΜΜΕ, καθώς και άλλους φορείς και μεμονωμένα πρόσωπα. Παράλληλα προς τη διαδικασία συγκέντρωσης του έγγραφου υλικού, ενώπιον της Επιτροπής κατέθεσαν ως μάρτυρες πολυάριθμα πρόσωπα προερχόμενα από τέσσερις ευρύτερες κατηγορίες: τραπεζικά ιδρύματα, επιχειρήσεις ΜΜΕ, ΤτΕ και πολιτικά κόμματα.

Από τον μήνα Απρίλιο ως και τον μήνα Δεκέμβριο 2016, η εξεταστική επιτροπή

πραγματοποίησε τριάντα δύο συνεδριάσεις, η πλειονότητα των οποίων αφορούσε στη διαδικασία της ενώπιόν της εξέτασης μαρτύρων. Παρά το γεγονός ότι το συγκεκριμένο στάδιο διήρκεσε επτά μήνες και ενώπιον της Επιτροπής βρέθηκε ένα σημαντικό πλήθος εκπροσώπων κομμάτων, ΜΜΕ και τραπεζών, διαπιστώνεται ότι ο κατάλογος των μαρτύρων δεν περιέλαβε τελικά όλα τα πρόσωπα που όφειλε να περιλάβει. Παρά τις επανειλημμένες εισηγήσεις και προτάσεις εκ μέρους των εισηγητών των περισσότερων κοινοβουλευτικών ομάδων για να προσκληθούν στην Επιτροπή κι άλλοι κρίσιμοι μάρτυρες (όπως λ.χ. ο κ. Άρης Δαβαράκης για τις πρόσφατες δηλώσεις του περί συναλλαγής με το γραφείο του Υπουργού κ. Ν. Παππά, ο κ. Χάρης Οικονομόπουλος, καθώς και οι προκάτοχοί του στη διοίκηση της Ελευθεροτυπίας, ο κ. Κώστας Γιαννίκος, που μάλιστα είχε αυτοπροταθεί ως μάρτυρας κ.α.), τούτο δεν κατέστη εφικτό λόγω της σχετικής άρνησης των βουλευτών του ΣΥΡΙΖΑ, που για το δικό τους κομματικό συμφέρον προτίμησαν να κλείσουν τον κατάλογο των μαρτύρων, όταν αισθάνθηκαν ότι η συνέχιση της διαδικασίας θα μπορούσε να αποβεί επιζήμια για την Κυβέρνηση.

Εξάλλου, η μεθοδική εκ μέρους της κοινοβουλευτικής πλειοψηφίας διαρκής προσπάθεια υπαγόρευσης του περιεχομένου του πορίσματος από τον ίδιο τον ΣΥΡΙΖΑ ουσιαστικά εξάλειψε κάθε προοπτική και δυνατότητα εκπόνησης ενός ενιαίου και υπεύθυνου κειμένου συμπερασμάτων, με κοινές παραδοχές και -φυσικά- επί μέρους διαφωνίες ανά κεφάλαιο (όπως είχαμε προ μηνών προτείνει, υποβάλλοντας μάλιστα και σχετικό σχέδιο δομής κειμένου). Δυστυχώς, η τελευταία «πράξη» του δράματος με τη διαρροή του πορίσματος του ΣΥΡΙΖΑ πρώτα στα ΜΜΕ πριν αυτό σταλεί επισήμως στα μέλη της Επιτροπής, δίνει το στίγμα των αληθών προθέσεων της πλειοψηφίας και της αποδίδει την αποκλειστική πολιτική ευθύνη για την αποτυχία της προσπάθειάς μας για εκπόνηση κοινού πορίσματος. Κι ακόμη, στα «πάρε-δώσε» των διαρροών αντιφασκόντων πορισμάτων του ΣΥΡΙΖΑ, προέκυψε και ένα, στο οποίο κάποιος (κυβερνητικό; από το Μέγαρο Μαξίμου; κομματικό;) χέρι προσέθεσε τα περί κακουργηματικής δήθεν ευθύνης υπουργού, για θέμα που ουδέποτε κατέστη επίμαχο, κατά τις εργασίες της Εξεταστικής!!! Η απόσυρση αυτού του κειμένου, δεν μείωσε προφανώς τις ευθύνες του ΣΥΡΙΖΑ για τις προσπάθειες κομματικού ετεροπροσδιορισμού των εργασιών της Εξεταστικής.

A2. Νομοθετικό πλαίσιο δανειοδότησης κομμάτων και ΜΜΕ

Όπως είναι ευρέως γνωστό, η χορήγηση δανείων και κάθε είδους πιστώσεων συνιστά κύριο και βασικό αντικείμενο της επιχειρηματικής δραστηριότητας των χρηματοπιστωτικών ιδρυμάτων. Η χορήγηση πιστώσεων σε φυσικά ή νομικά πρόσωπα, ιδιώτες ή επιχειρήσεις, καταλαμβάνει τον κεντρικό πυρήνα των τραπεζικών εργασιών, συνιστώντας το κεντρικό διακύβευμα της ίδιας της λειτουργίας της αγοράς χρήματος σε περιβάλλον ελεύθερης οικονομίας. Η χορήγηση των αναγκαίων οικονομικών μέσων σε πρόσωπα που δραστηριοποιούνται στην οικονομική και κοινωνική ζωή αποτελεί θεμελιακή προϋπόθεση της εύρυθμης λειτουργίας του κοινωνικού συνόλου μέσα σε συνθήκες βιώσιμης ανάπτυξης και απασχόλησης.

Σε κανονιστικό επίπεδο, η πιστωτική λειτουργία των τραπεζών εντάσσεται ευθέως στο ρυθμιστικό πεδίο της τραπεζικής νομοθεσίας, εθνικής και ευρωπαϊκής. Οι πηγές του τραπεζικού δικαίου εντοπίζονται στις ευρωπαϊκές οδηγίες και συστάσεις, καθώς και στα εσωτερικά νομοθετικά κείμενα, πρωτογενούς και δευτερογενούς επιπέδου (κοινοί νόμοι ή πράξεις της Διοίκησης, αντιστοίχως). Ειδικά στον τομέα του τραπεζικού δικαίου και της τραπεζικής πρακτικής, η ρύθμιση σειράς κρίσιμων ζητημάτων που άπτονται των βασικών δραστηριοτήτων των πιστωτικών ιδρυμάτων συντελείται μέσω των Πράξεων του Διοικητή της ΤτΕ (ΠΔΤΕ).

Η διαφοροποίηση των δανείων ανά επί μέρους κατηγορίες, αναλόγως προς το σκοπό της πίστωσης, τη φύση και την επιχειρηματική δράση του δανειοδοτούμενου προσώπου κ.α. επιδρά και στο ρυθμιστικό πεδίο, δημιουργώντας αυτοτελή πλαίσια κανόνων, που διέπουν κάθε μία από αυτές τις κατηγορίες πιστώσεων. Όπως δε προκύπτει από τα έγγραφα που συγκέντρωσε η Επιτροπή, ιδίως τις σχετικές εκθέσεις της Τράπεζας της Ελλάδος, καθώς και από τις καταθέσεις του συνόλου των μαρτύρων που προέρχονται από τον τραπεζικό τομέα, η χορήγηση των πάσης φύσεως πιστώσεων προς τους πολιτικούς φορείς και τις επιχειρήσεις ΜΜΕ έγινε σε εφαρμογή σχετικών διατάξεων της τραπεζικής νομοθεσίας.

Επισημαίνεται ότι σε γενικό επίπεδο οι πιστοδοτήσεις πάσης φύσεως επιχειρήσεων από τα πιστωτικά ιδρύματα διενεργούνται σύμφωνα με την ΠΔΤΕ 1955/02.07.1991, όπως σήμερα ισχύει, με τραπεζικά κριτήρια, στο πλαίσιο της εκάστοτε εφαρμοζόμενης εκ μέρους κάθε τράπεζας πιστοδοτικής πολιτικής. Άλλωστε, οι πιστοδοτήσεις των επιχειρήσεων από τα ελληνικά πιστωτικά ιδρύματα, εντασσόμενες στο πλαίσιο των αρμοδιοτήτων της ΤτΕ, διέπονταν από τον ν. 3601/2007 και πλέον από το νεώτερο ν. 4261/2014, ο οποίος προβλέπει και θεσμοθετεί την προληπτική εποπτεία των τραπεζών από την ΤτΕ, και κατ' επέκταση την Ευρωπαϊκή Κεντρική Τράπεζα. Εξάλλου, οι επί μέρους πολιτικές χορηγήσεων των τραπεζών ρυθμίζονται από τους σχετικούς κανονισμούς πιστοδοτήσεων κάθε ιδρύματος. Ο κανονισμός πιστοδοτήσεων αποτελεί το εσωτερικό κανονιστικό πλαίσιο της κάθε τράπεζας, το οποίο περιγράφει ιδίως τα κριτήρια αξιολόγησης της πιστοληπτικής ικανότητας του δανειοδοτούμενου, καθώς και του βαθμού φερεγγυότητας αυτού. Οι κανονισμοί πιστοδοτήσεων περιέχουν επίσης κρίσιμες διατάξεις για την εξασφάλιση των πιστώσεων, τη λήψη εγγυήσεων, καθώς και μια σειρά άλλων ζητημάτων. Σε κάθε περίπτωση, οι κανονισμοί πιστοδοτήσεων των τραπεζών οφείλουν να είναι εναρμονισμένοι με το ισχύον πλέγμα κανόνων και πράξεων της ΤτΕ και φυσικά τα αντίστοιχα ευρωπαϊκά κανονιστικά κείμενα.

Πιο συγκεκριμένα, για τη χρηματοδότηση των πολιτικών σχηματισμών, όπως διαπιστώνεται στη σχετική από 26.04.2012 έκθεση ελέγχου της ΤτΕ (σελ. 2), η δανειοδότηση πολιτικών κομμάτων προβλέπεται ειδικώς στους Κανονισμούς Πιστοδοτήσεων των δανειστριών Τραπεζών -προέκυψε δε από τον έλεγχο ότι «η έγκριση των πιστοδοτήσεων των κομμάτων εμφανίζει εν γένει τήρηση των οριζόμενων στους Κανονισμούς των Τραπεζών». Το ίδιο συμπέρασμα προκύπτει και από τους εσωτερικούς κανονισμούς και τις εγκυκλίους των Τραπεζών (βλ. λ.χ. τον Κανονισμό Επιχειρηματικών Πιστοδοτήσεων της Αγροτικής Τράπεζας, όπου προβλέπεται ρητά η δανειοδότηση πολιτικών κομμάτων, με τον όρο εκχώρησης της ετήσιας κρατικής χρηματοδότησης). Άλλωστε, όπως θα αναλυθεί και σε άλλο τμήμα των πορισματικών μας συμπερασμάτων, τόσο οι εκθέσεις της ΤτΕ όσο και οι μάρτυρες που κατέθεσαν ενώπιον της Επιτροπής κατατείνουν στο κοινό και αδιαμφισβήτητο συμπέρασμα ότι κατά τη χορήγηση των δανείων τηρήθηκαν απαρέγκλιτα οι κανόνες που διέπουν τη χορήγηση πιστώσεων.

Αξίζει να σημειωθεί, ότι στο ίδιο συμπέρασμα, ειδικά ως προς το σκέλος που αφορά στη δανειοδότηση των πολιτικών κομμάτων, κατέληξαν και οι Οικονομικοί Εισαγγελείς τον Σεπτέμβριο του 2013, στο πλαίσιο διενεργούμενης τότε προκαταρκτικής εξέτασης. Πιο

συγκεκριμένα, σε συμφωνία με τις σχετικές εκθέσεις ελέγχου της ΤτΕ (και ειδικά την από 26.04.2012 έκθεση για τη δανειοδότηση των κομμάτων), οι αρμόδιοι εισαγγελικοί λειτουργοί έκριναν ότι για τη χορήγηση των δανείων προς τα πολιτικά κόμματα τηρήθηκαν όλες οι διατυπώσεις της τραπεζικής νομοθεσίας, όπως ειδικότερα εμπεριέχονται στις κανονιστικές διατάξεις της ΤτΕ και στους κανονισμούς κάθε τράπεζας.

Συμπερασματικά, όπως θα καταδειχθεί και στα επόμενα κεφάλαια του παρόντος κειμένου πορισματικών συμπερασμάτων, τόσο η δανειοδότηση προς πολιτικά κόμματα, όσο και η χορήγηση πιστώσεων σε επιχειρήσεις ιδιοκτήτριες ΜΜΕ στην Ελλάδα, είχε ανέκαθεν στέρεη κανονιστική βάση, διεπόμενη από συγκεκριμένες διατάξεις της τραπεζικής νομοθεσίας (πρωτογενούς και δευτερογενούς), καθώς και από τις σχετικές προβλέψεις των οικείων κανονισμών πιστοδοτήσεων των επί μέρους τραπεζικών ιδρυμάτων.

A3. Τράπεζες και πιστωτικό σύστημα

Ο εποπτικός ρόλος της Τράπεζας της Ελλάδος, αρμοδιότητες και κανονιστικό πλαίσιο: η Τράπεζα της Ελλάδος (στο εξής και «ΤτΕ») είναι αρμόδια για την εποπτεία των πιστωτικών ιδρυμάτων, καθώς και ορισμένων κατηγοριών επιχειρήσεων του χρηματοπιστωτικού τομέα της οικονομίας. Η εποπτεία ασκείται με βάση το νέο πλαίσιο της Βασιλείας II, όπως έχει ενσωματωθεί στην ελληνική νομοθεσία (ν. 3601/2007 και πλέον ν. 4261/2014), καθώς και με κανόνες που μπορεί να θεσπίζει η Τράπεζα της Ελλάδος, κυρίως για τη χορήγηση άδειας λειτουργίας, τον έλεγχο της εν γένει φερεγγυότητας, της ρευστότητας, της κεφαλαιακής επάρκειας και της συγκέντρωσης κινδύνων των εποπτευόμενων ιδρυμάτων, της επάρκειας και αποτελεσματικότητας της εταιρικής διακυβέρνησης και των συστημάτων εσωτερικού ελέγχου, περιλαμβανομένων των διαδικασιών για την πρόληψη της χρησιμοποίησης του χρηματοπιστωτικού συστήματος για τη νομιμοποίηση εσόδων από εγκληματικές δραστηριότητες και τη χρηματοδότηση της τρομοκρατίας. Η ΤτΕ καθορίζει, επίσης, κανόνες για τη διαφάνεια και σαφήνεια των όρων των συναλλαγών. Η αρμοδιότητα της εποπτείας περιλαμβάνει την παρακολούθηση της εφαρμογής του σχετικού θεσμικού πλαισίου και τη δυνατότητα λήψης διορθωτικών μέτρων και επιβολής διοικητικών κυρώσεων, περιλαμβανομένης της ανάκλησης της άδειας λειτουργίας των εποπτευόμενων ιδρυμάτων.

Η Τράπεζα της Ελλάδος είναι αρμόδια για την εποπτεία και τον έλεγχο των ασφαλιστικών και αντασφαλιστικών επιχειρήσεων με έδρα την Ελλάδα και των υποκαταστημάτων τους στο εξωτερικό, των ασφαλιστικών και αντασφαλιστικών επιχειρήσεων που εδρεύουν σε αλλοδαπή χώρα κράτους-μέλος Ε.Ε. ή Ε.Ο.Χ. και δραστηριοποιούνται στην Ελλάδα, είτε υπό καθεστώς εγκατάστασης (υποκατάστημα), είτε υπό καθεστώς Ελεύθερης Παροχής Υπηρεσιών, των ασφαλιστικών επιχειρήσεων που εδρεύουν σε αλλοδαπή χώρα μη κράτους - μέλους Ε.Ε. ή Ε.Ο.Χ και δραστηριοποιούνται στην Ελλάδα, καθώς και των διαμεσολαβητών στις ασφαλίσεις.

Η Διεύθυνση Εποπτείας Πιστωτικού Συστήματος είναι επιφορτισμένη με την εποπτεία των πιστωτικών ιδρυμάτων, καθώς και των επιχειρήσεων και οργανισμών του χρηματοπιστωτικού τομέα της οικονομίας που περιέρχονται στην εποπτεία της ΤτΕ, πλην όσων εμπίπτουν στην αρμοδιότητα της Διεύθυνσης Επιθεώρησης Εποπτευόμενων Εταιρειών. Η άσκηση της εποπτείας περιλαμβάνει:

- την εξέταση της συμμόρφωσης των εποπτευόμενων οντοτήτων, σε μεμονωμένη και ενοποιημένη βάση, προς το πλαίσιο που διέπει τη λειτουργία τους,
- την αξιολόγηση αιτημάτων για τη χορήγηση αδειών λειτουργίας και λοιπών αιτημάτων και την εξέταση της τήρησης των προβλεπόμενων όρων και προϋποθέσεων,
- τη διαρκή παρακολούθηση της εφαρμογής του πλαισίου εποπτείας της κεφαλαιακής επάρκειας, των κανόνων ρευστότητας και της συγκέντρωσης κινδύνων, όπως επίσης και τη συνεργασία με την Ευρωπαϊκή Κεντρική Τράπεζα στο πλαίσιο του Ενιαίου Εποπτικού Μηχανισμού,
- την αξιολόγηση των συστημάτων εσωτερικού ελέγχου, περιλαμβανομένης της διαχείρισης κινδύνων και της κανονιστικής συμμόρφωσης των εποπτευομένων,
- τα θέματα διαφάνειας των διαδικασιών και των όρων των συναλλαγών, χωρίς να υπεισέρχεται όμως σε θέματα καταχρηστικότητας, για τα οποία η Τράπεζα της Ελλάδος δεν έχει αρμοδιότητα, σύμφωνα με την ισχύουσα νομοθεσία,
- την εισήγηση για την επιβολή διοικητικών κυρώσεων που η ΤτΕ μπορεί να επιβάλλει στα εποπτευόμενα ιδρύματα.

Εξάλλου, η ΤτΕ είναι εξοπλισμένη με ισχυρές εξουσίες επιθεώρησης και διενέργειας ad hoc ερευνών σε συγκεκριμένες περιπτώσεις δανείων ή πιστωτικών ιδρυμάτων, για την καταγραφή δεδομένων και την εξαγωγή συμπερασμάτων.

Μέσα σε αυτό το πλαίσιο, οι κυριότερες εργασίες της Διεύθυνσης Επιθεώρησης Εποπτευόμενων Εταιρειών της ΤτΕ είναι οι ακόλουθες:

- η επιθεώρηση των Χρηματοπιστωτικών Ιδρυμάτων και Ασφαλιστικών Επιχειρήσεων,
- η επιθεώρηση και η εποπτεία των υπό εκκαθάριση Εποπτευόμενων από την Τράπεζα Εταιρειών (συμπεριλαμβανομένων των υπό ειδική εκκαθάριση Πιστωτικών Ιδρυμάτων), καθώς και των Ιδρυμάτων Πληρωμών και Ηλεκτρονικού Χρήματος,
- η επιθεώρηση και η εποπτεία των πληροφοριακών συστημάτων όλων των Εποπτευόμενων από την Τράπεζα Εταιρειών.

Το ενεργητικό μέρος της πιστωτικής σχέσης: τα τραπεζικά ιδρύματα. Κεντρικό ρόλο στην όλη προβληματική της δανειοδότησης των πολιτικών κομμάτων και των ιδιοκτητριών ΜΜΕ επιτελούν οι ίδιες οι ελληνικές τράπεζες που συνιστούν το ενεργητικό μέρος της πιστωτικής σχέσης. Είναι εκείνες που προέβησαν στη χορήγηση των δανείων, στην εκταμίευση των αντίστοιχων ποσών και πλέον στην αναδιάρθρωση πιστώσεων ή στη ρύθμιση οφειλών. Σε κάθε περίπτωση, πρόκειται για το σταθερό μέρος κάθε πιστωτικού δεσμού, ανεξαρτήτως της φύσης και της ταυτότητας του λήπτη της πίστωσης. Μέσα στο εποπτικό πλαίσιο που ήδη περιγράφηκε, η ΤΤΕ διενεργεί τακτικούς και έκτακτους ελέγχους στη λειτουργία των ελληνικών τραπεζών. Όπως είναι αναμενόμενο, η μελέτη των σχετικών εκθέσεων, υπό το πρίσμα λειτουργίας της Επιτροπής, γίνεται μόνο στο βαθμό και την έκταση που αφορά σε δάνεια προς πολιτικά κόμματα και επιχειρήσεις ΜΜΕ.

Ο κατάλογος των ελληνικών τραπεζών που ερευνήθηκαν για τα δάνεια που ενέκριναν και χορήγησαν προς κόμματα και ΜΜΕ περιλαμβάνει την Εθνική Τράπεζα της Ελλάδος Α.Ε. (στο εξής και «ΕΤΕ»), την Alpha Bank Α.Ε., τη EUROBANK ERGASIAS Α.Ε., την Τράπεζα Πειραιώς Α.Ε., την Attica Bank Α.Ε., καθώς και την ήδη τεθείσα υπό ειδική εκκαθάριση Αγροτική Τράπεζα της Ελλάδος (στο εξής και «ΑΤΕ»). Όπως είναι ευνόητο, ο έλεγχος επί των ανωτέρω τραπεζών αφορά στο σύνολο του χαρτοφυλακίου χορηγήσεων σε κόμματα και ΜΜΕ, που περιλαμβάνει και προϊόντα πιστώσεων παλαιών τραπεζών που έχουν απορροφηθεί από τα ανωτέρω σχήματα (λ.χ. η Εμπορική Τράπεζα στην Alpha Bank, το Ταχυδρομικό Ταμιευτήριο στη Eurobank, η Τράπεζα Κύπρου ΛΤΔ στην Τράπεζα Πειραιώς κ.λπ.).

Ειδικότερα, συνοπτικά και κατά περίπτωση:

I. Εθνική Τράπεζα της Ελλάδος ΑΕ

Πιστοδοτική πολιτική: όπως προέκυψε από τα συγκεντρωθέντα στοιχεία, η ΕΤΕ ακολουθεί συγκεκριμένους κανόνες για την έγκριση και χορήγηση δανείων και άλλων πιστώσεων, τους λεγόμενους Κανόνες Πιστοδοτήσεων. Σύμφωνα με το πλαίσιο αυτό, κάθε χορήγηση δανείου ύψους άνω του ενός εκατομμυρίου ευρώ θεωρείται ως προϊόν «υψηλού κινδύνου» και τελεί

υπό την υποχρεωτική έγκριση της Ανώτατης Επιτροπής Πιστοδοτήσεων (ΑΕΠ). Όπως αναλύεται στα επόμενα κεφάλαια και πάντοτε σύμφωνα με τις σχετικές διαπιστώσεις της ΤΤΕ, οι εν λόγω κανόνες πιστοδοτικής πολιτικής είχαν τηρηθεί για το σύνολο των δανείων προς τα πολιτικά κόμματα, καθώς και για τα σημαντικότερα ΜΜΕ, για τα οποία διενεργήθηκε έρευνα.

Δάνεια: η ΕΤΕ ΑΕ απέστειλε στην Επιτροπή αναλυτικά στοιχεία (καταστάσεις και φακέλους) από μεγάλο πλήθος δανείων και άλλων πιστωτικών προϊόντων (ιδίως ανοικτών αλληλόχρεων λογαριασμών) που έχουν χορηγηθεί σε κόμματα και ΜΜΕ. Η έρευνα επικεντρώθηκε στα κόμματα και τα σημαντικότερα των ΜΜΕ, για τα οποία μάλιστα υπάρχουν και εκθέσεις ειδικής έρευνας της ΤΤΕ.

II. Eurobank Ergasias A.E.

Πιστοδοτική πολιτική: όπως προέκυψε από τα συγκεντρωθέντα στοιχεία, στους κανονισμούς της Τράπεζας Eurobank Ergasias υπήρχε ανέκαθεν ρητή πρόβλεψη για δανειοδότηση τόσο των πολιτικών σχηματισμών όσο και των επιχειρήσεων ΜΜΕ. Ειδικά για τα κόμματα, βάσει του Κανονισμού Πιστοδοτήσεων της Τράπεζας, απαιτούνται ειδικές εγκρίσεις από τη Διοίκηση (Κεντρική Επιτροπή Πιστοδοτήσεων και Αναπληρωτής Διευθύνων Σύμβουλος Wholesale Banking και Risk Management). Για τα ΜΜΕ ισχύει παρόμοιο καθεστώς και σύστημα εγκρίσεων. Περαιτέρω, για τους τηλεοπτικούς και ραδιοφωνικούς σταθμούς, καθώς και τις εφημερίδες (direct media) ισχύει ανώτατο όριο πίστωσης στο ποσό των 100.000.000 € και μέγιστη έκθεση ανά πελάτη το 10% του εγκεκριμένου ορίου. Παράλληλα, για τα ηλεκτρονικά ειδησεογραφικά μέσα και τη διαδικτυακή τηλεόραση (alternate media) ισχύει αυξημένο όριο χρηματοδοτήσεων (200.000.000 €), καθώς και αυξημένο όριο έκθεσης στο 20% του εγκεκριμένου ορίου.

Δάνεια: η Τράπεζα Eurobank Ergasias έχει αποστείλει αναλυτικά στοιχεία (καταστάσεις και φακέλους) από πλήθος δανείων και άλλων πιστωτικών προϊόντων που έχουν χορηγηθεί από την ίδια και τις τράπεζες που απορρόφησε προς κόμματα, ΜΜΕ και επιχειρήσεις επικοινωνίας. Η έρευνα επικεντρώθηκε στα κόμματα και τα σημαντικότερα των ΜΜΕ, για τα οποία μάλιστα υπάρχουν και εκθέσεις ειδικής έρευνας της ΤΤΕ.

III. Alpha Bank A.E.

Πιστοδοτική πολιτική: η Alpha Τράπεζα ακολουθεί συγκεκριμένη πιστοδοτική πολιτική για τον κλάδο των ΜΜΕ. Ειδικότερα, σύμφωνα με τους Κανονισμούς Πιστοδοτήσεων της Τράπεζας, οι εγκρίσεις των χορηγήσεων προς τις επιχειρήσεις του κλάδου ΜΜΕ γίνονται με απόφαση του Συμβουλίου Πιστοδοτήσεων Γενικής Διεύθυνσης (ΣΠΓΔ), ανεξαρτήτως ποσού. Αντιθέτως, πρόκειται για τη μοναδική ελληνική συστημική τράπεζα με μηδενική έκθεση προς τα πολιτικά κόμματα.

Δάνεια: η Alpha Τράπεζα απέστειλε στην Επιτροπή αναλυτικά στοιχεία (καταστάσεις και φακέλους) από πλήθος δανείων και άλλων πιστωτικών προϊόντων που έχουν χορηγηθεί από την ίδια και τις τράπεζες που απορρόφησε (ιδίως την Εμπορική Τράπεζα) προς τα ΜΜΕ. Η έρευνα επικεντρώθηκε στα δάνεια προς τα σημαντικότερα των ΜΜΕ, για τα οποία μάλιστα υπάρχουν και εκθέσεις ειδικής έρευνας της ΤτΕ.

IV. Τράπεζα Πειραιώς Α.Ε.

Πιστοδοτική πολιτική; όπως προκύπτει από τα συγκεντρωθέντα στοιχεία, η Τράπεζα Πειραιώς κατά κανόνα αποφεύγει τη χορήγηση δανείων σε πολιτικά κόμματα και σε ΜΜΕ. Ειδικά για τα κόμματα, προβλέπεται ότι δεν χορηγεί δάνεια ενώ παρεκκλίσεις επιτρέπονται μόνο με έγκριση ανώτερου κλιμακίου. Τα ΜΜΕ, από την άλλη πλευρά, θεωρούνται για την Τράπεζα ως «ευαίσθητοι αντισυμβαλλόμενοι» («αρχή της επιλεκτικής πολιτικής») και τα δάνεια προς αυτά τελούν υπό την έγκριση της Ανώτερης Επιτροπής Εγκρίσεων ή του ΔΣ (για ποσά άνω των 75 εκ. €).

Δάνεια: η Τράπεζα Πειραιώς έχει αποστείλει αναλυτικά στοιχεία (καταστάσεις και φακέλους) από πλήθος δανείων και άλλων πιστωτικών προϊόντων που έχουν χορηγηθεί από την ίδια και τις τράπεζες που απορρόφησε προς κόμματα, ΜΜΕ και επιχειρήσεις επικοινωνίας. Η έρευνά μας έχει συγκεντρωθεί στα κόμματα και τα σημαντικότερα των ΜΜΕ, για τα οποία μάλιστα υπάρχουν και εκθέσεις ειδικής έρευνας της ΤτΕ.

V. Αγροτική Τράπεζα της Ελλάδος Α.Ε.

Πιστοδοτική πολιτική: η Αγροτική Τράπεζα της Ελλάδος Α.Ε. ανέστειλε τις δραστηριότητές της και τέθηκε σε ειδική εκκαθάριση τον Ιούλιο 2012. Έκτοτε το παραγωγικό “υγιές” τμήμα του χαρτοφυλακίου της μεταφέρθηκε υπό μορφή ειδικής διαδοχής στην Τράπεζα Πειραιώς. Μέρος του μεταφερθέντος τμήματος αποτελούν και οι εδώ εξεταζόμενες συμβάσεις δανείων προς πολιτικά κόμματα. Από το υλικό που συγκεντρώθηκε προκύπτει ότι στον Κανονισμό Επιχειρηματικών Πιστοδοτήσεων της ΑΤΕ προβλεπόταν η δυνατότητα δανεισμού κομμάτων. Ως αποτέλεσμα, η ΑΤΕ παρουσίαζε από το 2000 σημαντική έκθεση σε δάνεια προς ΝΔ και ΠΑΣΟΚ, ενώ συνολικά έχει χορηγήσει το 72,9% της συνολικής δανειοδότησης προς τα πολιτικά κόμματα.

Δάνεια; τα δάνεια που είχαν κατά το παρελθόν χορηγηθεί από την ΑΤΕ προς πολιτικά κόμματα, όπως σημειώθηκε ήδη, αποτελούν τμήμα του σημερινού χαρτοφυλακίου της Τράπεζας Πειραιώς, όπως ακριβώς συμβαίνει και με μία σειρά άλλων τραπεζών τις οποίες η ίδια έχει κατά καιρούς απορροφήσει (Τράπεζα Κύπρου, Marfin Egnatia - Cyprus Popular Bank, Millennium Bank κ.α.). Η Τράπεζα Πειραιώς απέστειλε στην Επιτροπή το σύνολο των σχετικών εγγράφων στοιχείων. Ως εκ τούτου, η ανάλυση και διερεύνηση των πιστοδοτήσεων

με πιστώτρια την ΑΤΕ γίνεται στο πλαίσιο του ισχύοντος σήμερα νομικού και οικονομικού πλαισίου.

VI. Attica Bank A.E.

Πιστοδοτική πολιτική: όπως προκύπτει από τα συγκεντρωθέντα στοιχεία, η Τράπεζα Αττικής έχει ακολουθήσει μάλλον φειδωλή πολιτική πιστοδοτήσεων ειδικά προς τις επιχειρήσεις του κλάδου ΜΜΕ. Για δε για τα πολιτικά κόμματα, πρέπει να σημειωθεί ότι δεν υπήρχε πρόβλεψη για τη χορήγηση δανείων σε πολιτικούς σχηματισμούς στον Κανονισμό Πιστοδοτήσεων της Βουλής, με αποτέλεσμα να εφαρμόζεται η γενική διαδικασία χορήγησης επιχειρηματικών πιστώσεων. Σε κάθε περίπτωση, κατά το χρόνο χορήγησης των δανείων, η Τράπεζα είχε χαρακτηρίσει τα πολιτικά κόμματα ως πιστούχους «χαμηλού κινδύνου».

Δάνεια: η Τράπεζα Αττικής απέστειλε αναλυτικά στοιχεία (καταστάσεις και φακέλους) από το σύνολο των δανείων και άλλων πιστωτικών προϊόντων που έχουν χορηγηθεί προς κόμματα και ΜΜΕ. Η έρευνα επικεντρώθηκε στα κόμματα και τα σημαντικότερα των ΜΜΕ, σύμφωνα και με τους αναλυτικούς πίνακες που απέστειλε η Τράπεζα στην Επιτροπή.

Ειδική παρατήρηση: ενόσω διαρκούσαν οι εργασίες της Επιτροπής, η ΤτΕ απέστειλε αναλυτικό από 01.09.2016 πόρισμα επιτόπιου ελέγχου της Ευρωπαϊκής Κεντρικής Τράπεζας επί του επιχειρηματικού προτύπου λειτουργίας και της συνολικής έκθεσης της Attica Bank σε υψηλό πιστωτικό κίνδυνο από επιχειρηματικά δάνεια (ιδίως προς τον κατασκευαστικό τομέα). Από το φαινομενικά παρεμπόδιον αυτό ζήτημα ανέκυψαν επί μέρους θέματα που άπτονται άμεσα του αντικειμένου της Επιτροπής, με κυριότερο εκείνο που σχετίζεται με την εκτεταμένη, εν μέσω ελέγχου κίνησης κεφαλαίων και εντελώς ανεξασφάλιστης και αδικαιολόγητης χρηματοδότησης της κατασκευαστικής εταιρείας «ΤΟΞΟΤΗΣ Α.Ε.». Όπως έγινε ευρύτερα γνωστό, οι μέτοχοι της εταιρείας αυτής διαδραμάτισαν κομβικό ρόλο στην πρόσφατη άδοξη για την Κυβέρνηση «περιπέτεια» των νέων τηλεοπτικών αδειών, διατηρώντας σαφείς δεσμούς συνέργειας ή έστω συνεννόησης με ανώτατα κυβερνητικά κλιμάκια. Από την έκθεση της ΕΚΤ προέκυψε ότι η «ΤΟΞΟΤΗΣ Α.Ε.» είχε βαθμό αξιολόγησης πιστοληπτικής ικανότητας (από την ICAP) «G». Παρά ταύτα, στις 13.05.2015 η Τράπεζα ενέκρινε δάνειο 20 εκ. € (5 εκ. € με υποσχετική επιστολή για την παροχή ενεχύρου επί απαιτήσεων σε ποσοστό 120% και 15 εκ. € με εξασφάλιση μετρητών - cash collateral- που θα μπορούσε να αντικατασταθεί με ενέχυρο επί απαιτήσεων ή συμβάσεων). Με την πρόταση 069/861/26.11.2015 εγκρίθηκε η αντικατάσταση της εξασφάλισης μετρητών με ενέχυρο επί συμβάσεων (ποσό συμβασιοποιημένου έργου 30 εκ. €). Επιπλέον, στις 08.12.2015 εγκρίθηκε ομολογιακό δάνειο 19,5 εκ. €, δεκαετούς διάρκειας, για την αναχρηματοδότηση των δανείων που είχαν χορηγηθεί τον Μάιο 2015. Δεν υπήρχε καμία αναφορά στην αξιολόγηση της ICAP (G), ούτε ανάλυση επιβαρυντικών οικονομικών

στοιχείων στο έντυπο πρότασης πίστωσης 265/189/12.05.2015. Η δομή και το περιεχόμενο του εντύπου της πρότασης δεν επιτρέπει στον αναγνώστη να κατανοήσει τη γενικότερη σχέση της εταιρείας με την τράπεζα και το πιστωτικό ιστορικό της. Είναι πολύ δύσκολο να εξαχθούν συμπεράσματα για τη συνολική τρέχουσα και δυναμική έκθεση της τράπεζας προς τον πελάτη. Προέκυψε επίσης ότι εντός του 2015 έχουν εγκριθεί 39 διευκολύνσεις (εντός και εκτός ισολογισμού) που απαιτούν την επαναξιολόγηση του πελάτη. Σύμφωνα με την υπ' αριθ. 232/27.06.2014 σύμβαση ανακυκλούμενου δανείου, το πιστοδοτικό όριο ήταν 10 εκ. €. Στις 28.04.2015 το όριο αυξήθηκε σε 50 εκ. € και στις 14.05.2015 σε 100 εκ. €. Δεν υπάρχουν έγγραφα που να υποστηρίζουν τις αντίστοιχες αποφάσεις της τράπεζας για τον καθορισμό των ποσών. Τον Νοέμβριο 2015 (πρόταση πίστωσης 069/861/26.11.2015) η Τράπεζα ενέκρινε την αναχρηματοδότηση των βραχυπρόθεσμων υποχρεώσεων της πιστούχου με ομολογιακό δάνειο 19.5 εκ. €. Σύμφωνα με το πρόγραμμα αποπληρωμής, παρέχεται διετής περίοδος χάριτος και μία εφάπαξ καταβολή (bullet payment) 14.5 εκ. € στο δέκατο έτος. Αναφορικά με το ομολογιακό δάνειο των 11 εκ. € που χορηγήθηκε τον Ιανουάριο 2015, υπήρχε επίσης «οπισθοβαρές» πρόγραμμα αποπληρωμής (δηλαδή οι καταβολές είχαν προγραμματισθεί για το απώτερο μέλλον). Σύμφωνα με το έγγραφο τιμολόγησης 265/382/30.09.2015 το επιτόκιο που καθορίστηκε για το δάνειο ήταν 2.6% πάνω από το επιτόκιο καταθέσεων, δηλαδή χαμηλότερο σε σχέση με την πολιτική τιμολογήσεων της Τράπεζας. Υπήρξε σφάλμα στην πρόσθετη συμφωνία (14.05.2015) τη συνημμένη στη σύμβαση 232/27.06.2014, αναφορικά με την ημερομηνία της σύμβασης.

Το ζήτημα απασχόλησε την Επιτροπή σε περισσότερες συνεδριάσεις της, ενώ και ο Διοικητής ΤτΕ κ. Ιωάννης Στουρνάρας, κατά την κατάθεσή του ενώπιον της Επιτροπής, σημείωσε: «η Τράπεζα Αττικής είχε πάρει έναν πάρα πολύ λάθος δρόμο. Έπρεπε να το σταματήσουμε. [...] Εμείς δεν βλέπουμε Καλογρίτσα. Εμείς βλέπουμε ομίλους. Στη συγκεκριμένη περίπτωση βλέπουμε «Τοξότης». Από εκεί και πέρα κοιτάζουμε στο πλαίσιο του πορίσματος. Το πόρισμα ανέδειξε ορισμένες αδυναμίες της Τράπεζας και ο λόγος που μου είπε η νομική υπηρεσία ότι πρέπει να σταλεί στον Εισαγγελέα, είναι διότι υπάρχει ένα συγκεκριμένο εύρημα που ποσοτικοποιεί. Όχι μόνο προς τον «Τοξότη», αλλά σε πολλά. Το 61% του χαρτοφυλακίου της Τράπεζας υποτιμολογείται».

A4. Γενική αποτίμηση ύψους δανειοδότησης κομμάτων και ΜΜΕ

Σύμφωνα με την εξαιρετικά πρόσφατη από 30.11.2016 έκθεση της ΤτΕ για τους επιχειρησιακούς στόχους μη εξυπηρετούμενων δανείων, οι ελληνικές τράπεζες εισήλθαν στην οικονομική κρίση, το 2008, με συνολικά μη εξυπηρετούμενα ανοίγματα ύψους 14,5 δισ. € ή ποσοστό 5,5% επί των συνολικών ανοιγμάτων. Εν συνεχεία, η έκθεση των τραπεζών σε μη εξυπηρετούμενα δάνεια υπερπολλαπλασιάσθηκε, με αποτέλεσμα, στο τέλος Ιουνίου 2016, να ανέρχεται σε ποσό 106,9 δισ. € ή ποσοστό 50,5% επί των συνολικών ανοιγμάτων. Είναι, ως εκ τούτου, απολύτως φυσικό και επόμενο η αντιμετώπιση του φαινομένου των υπέρογκων μη εξυπηρετούμενων δανείων να έχει λάβει τον χαρακτήρα μείζονος πρόκλησης για το ελληνικό τραπεζικό σύστημα και εν γένει την εθνική οικονομία της χώρας.

Κατά πάγια τραπεζική πρακτική, τα μη εξυπηρετούμενα δάνεια κατανέμονται σε τρεις μεγάλες κατηγορίες: στεγαστικά δάνεια, που σχετίζονται με την αγορά, κατασκευή ή επισκευή ακινήτων, καταναλωτικά δάνεια, που καλύπτουν καταναλωτικές ανάγκες των δανειοληπτών (συμπεριλαμβανομένων πιστωτικών καρτών) και επιχειρηματικά δάνεια (μικρών, μικρομεσαίων και μεγάλων επιχειρήσεων, ελευθέρων επαγγελματιών και ναυτιλιακών εταιρειών). Σύμφωνα δε με το ίδιο επίσημο έγγραφο της ΤτΕ, η έκθεση των τραπεζών σε μη εξυπηρετούμενα ανοίγματα σε κάθε μία από τις επί μέρους τρεις κατηγορίες, τον Ιούνιο 2016, είχε ως ακολούθως:

Στο στεγαστικό χαρτοφυλάκιο, το ύψος των μη εξυπηρετούμενων ανοιγμάτων ανερχόταν σε 28,1 δισ. €, δηλαδή ποσοστό 42% της συνολικής έκθεσης στη στεγαστική πίστη (που ανέρχεται σε ποσό 66,9 δισ. €).

Στο καταναλωτικό χαρτοφυλάκιο, το ύψος των μη εξυπηρετούμενων ανοιγμάτων ανερχόταν σε 15,2 δισ. €, δηλαδή ποσοστό 64% της συνολικής έκθεσης στην καταναλωτική πίστη (που ανέρχεται σε ποσό 23,7 δισ. €).

Εξ άλλου, στο επιχειρηματικό χαρτοφυλάκιο, το ύψος των μη εξυπηρετούμενων ανοιγμάτων ανερχόταν σε 63,6 δισ. €, δηλαδή ποσοστό 53,5% της συνολικής έκθεσης στην επιχειρηματική πίστη (που ανέρχεται σε ποσό 118,9 δισ. €).

Αθροιστικά, επομένως, από τη συνολική πίστωση που οι ελληνικές τράπεζες έχουν χορηγήσει (ανεξαρτήτως σκοπού και φύσεως), η οποία ισούται με συνολικό ποσό 209,5 δισ. €, σε μη εξυπηρετούμενα ανοίγματα αντιστοιχεί ποσοστό 51% (106,9 δισ. €), ήτοι ένα στα δύο δάνεια που έχουν χορηγηθεί από ελληνικές τράπεζες σήμερα δεν εξυπηρετείται ομαλά.

Ειδικά, επί του αντικειμένου έρευνας της Επιτροπής: από την εξέταση των μαρτύρων (ιδίως του διοικητή και των διευθυντικών στελεχών της ΤτΕ), σε συνδυασμό με τα έγγραφα που τέθηκαν σε γνώση της Επιτροπής, από τις τράπεζες αλλά και από τα χρηματοδοθέντα

πολιτικά κόμματα και επιχειρήσεις ΜΜΕ, προκύπτουν τα ακόλουθα ποσοτικά συμπεράσματα:

Η συνολική χορήγηση πιστώσεων από τις ελληνικές τράπεζες σε πολιτικά κόμματα και φορείς ανέρχεται στο ποσό των 418 εκ. €. Εξ αυτού του ποσού, ποσοστό 96,2% (ήτοι ποσό 402 εκ. €), στο οποίο συνυπολογίζονται πλέον και οι κεφαλαιοποιημένοι τόκοι) δεν εξυπηρετείται ομαλά, με τις παραδοχές και για τους σύνθετους λόγους που αναπτύσσονται στο οικείο Γ' κεφάλαιο του παρόντος.

Για δε τα ΜΜΕ, όπως υπολογίζεται με ασφάλεια από το υλικό που είναι σε γνώση της Επιτροπής, η συνολική τρέχουσα έκθεση των ελληνικών τραπεζών στις επιχειρήσεις ΜΜΕ ανέρχεται στο ποσό των 1,3 δισ. €. Εξ αυτού του ποσού, μόνο ένα ποσοστό 37,5% αναλογεί σε μη εξυπηρετούμενα ανοίγματα (ποσό ίσο με 479,5 εκ. €). Σε επίπεδο τραπεζών, τη μεγαλύτερη έκθεση παρουσιάζουν σήμερα η ΕΤΕ και η Πειραιώς (ποσοστό περί το 50% των συνολικών πιστώσεων προς ΜΜΕ), ενώ σε επίπεδο χρηματοδοτούμενων επιχειρήσεων, οι πλέον προβληματικές περιπτώσεις εντοπίζονται στον Όμιλο Πήγασος, στην Τηλέτυπος ΑΕ, στην Εκδόσεις Λυμπέρη ΑΕ και στην Ελεύθερη Τηλεόραση ΑΕ (Όμιλος Κουρή).

Είναι, σε κάθε περίπτωση, σαφές, το πολύ μικρό ποσό και ποσοστό των συγκεκριμένων δανείων για τα ΜΜΕ και πολύ περισσότερο για τα πολιτικά κόμματα, σε σύγκριση με τα γενικά επίπεδα των μη εξυπηρετούμενων ανοιγμάτων σε άλλους κλάδους χορηγήσεων (στεγαστικά, καταναλωτικά), καθώς και με το μέσο άνοιγμα των τραπεζών στον καταναλωτικό τομέα.

Πράγματι, από όλα τα ανωτέρω συνάγεται ότι:

α. Η πιστοδότηση των πολιτικών κομμάτων από τα ελληνικά πιστωτικά ιδρύματα αναλογεί σε ποσοστό 0,35% της συνολικής έκθεσης των τραπεζών σε επιχειρηματικά δάνεια και σε ποσοστό 0,20% της συνολικής δανειοδότησης των ελληνικών τραπεζών.

Τα δε μη εξυπηρετούμενα ανοίγματα προς πολιτικά κόμματα αντιστοιχούν σε ποσοστό 0,63% των μη εξυπηρετούμενων ανοιγμάτων των τραπεζών προς επιχειρήσεις και σε ποσοστό 0,38% των συνολικών μη εξυπηρετούμενων ανοιγμάτων των ελληνικών τραπεζών.

β. Η πιστοδότηση των επιχειρήσεων ΜΜΕ από τα ελληνικά πιστωτικά ιδρύματα αναλογεί σε ποσοστό 1,1% της συνολικής έκθεσης των τραπεζών σε επιχειρηματικά δάνεια και σε ποσοστό 0,62% της συνολικής δανειοδότησης των ελληνικών τραπεζών.

Τα δε μη εξυπηρετούμενα ανοίγματα προς επιχειρήσεις ΜΜΕ αντιστοιχούν σε ποσοστό 0,45% των μη εξυπηρετούμενων ανοιγμάτων των τραπεζών προς επιχειρήσεις και σε ποσοστό 0,75% των συνολικών μη εξυπηρετούμενων ανοιγμάτων των ελληνικών τραπεζών.

Σε επίπεδο ποιοτικό, γίνεται ορθώς δεκτό ότι το καθεστώς της δανειοδότησης των πολιτικών κομμάτων παρουσιάζει, φυσικά, προφανή σημασία στο πλαίσιο της διαφανούς και αξιόπιστης λειτουργίας του δημοκρατικού πολιτεύματος. Ομοίως, ο σκοπός, οι όροι και η εξέλιξη των δανείων που χορηγούνται στις επιχειρήσεις που είναι ιδιοκτήτριες ΜΜΕ κατέχει εξ ίσου σημαντική θέση στη δημόσια συζήτηση για την προάσπιση της πολυφωνίας, της ελευθεροτυπίας και του υγιούς ανταγωνισμού στον νευραλγικό τομέα της ενημέρωσης. Ωστόσο, το κρίσιμο ποσοτικό στοιχείο που προκύπτει από τις εργασίες της Επιτροπής και το οποίο διαθέτει προφανείς ποιοτικές προεκτάσεις είναι ότι η πραγματική αναλογία των συγκεκριμένων πιστών (προς πολιτικούς και ενημερωτικούς φορείς) υπολείπεται σημαντικά των αντίστοιχων ποσοστών που καταλαμβάνουν (μη εξυπηρετούμενα) δάνεια άλλων κλάδων, όπως τα στεγαστικά, καταναλωτικά και -ιδίως- τα επιχειρηματικά προς άλλους κλάδους επιχειρήσεων.

Ως εκ τούτου, γίνεται αντιληπτό ότι η πιστοδότηση των πολιτικών φορέων και των μέσων ενημέρωσης έχει μάλλον περιορισμένη σπουδαιότητα για την ίδια τη λειτουργία και σταθερότητα του χρηματοπιστωτικού συστήματος. Η δε ανώμαλη εξέλιξη ενός ποσοστού των εξεταζόμενων δανείων είχε οπωσδήποτε πολύ περιορισμένες συνέπειες στη λειτουργία, την υγεία και την κεφαλαιακή επάρκεια των τραπεζών, χωρίς να οδηγεί αιτιωδώς στην πρόκληση αναγκών αναχρηματοδότησης αυτών (όπως εσφαλμένως πολλές φορές αναφέρεται), ή στην ίδια την πτώχευση της χώρας (!!!), όπως ο ίδιος ο Πρωθυπουργός και τα στελέχη των ΣΥΡΙΖΑ/ΑΝΕΛ ψευδώς ή ανακριβώς ισχυρίζονται στη Βουλή και τα ΜΜΕ!!!

Σε κάθε δε περίπτωση, θα πρέπει να ομολογηθεί ότι η έκθεση των ελληνικών πιστωτικών ιδρυμάτων στους συγκεκριμένους κλάδους υπήρξε, σε διαχρονικό επίπεδο, πολύ μικρότερη από εκείνη που γενικώς παρουσιάζεται ή φημολογείται ως αληθής. Επισημαίνεται ότι η συγκεκριμένη φημολογία, η οποία αποδείχθηκε ως αναληθής ενώπιον της Επιτροπής, δημιουργήθηκε και εν πολλοίς συντηρήθηκε στο πλαίσιο εξυπηρέτησης συγκεκριμένων πολιτικών επιδιώξεων και οικονομικών συμφερόντων.

Το συμπερασματικό αυτό στοιχείο, φυσικά, επ' ουδενί αναιρεί τον σκοπό και το αντικείμενο της Επιτροπής, ούτε αφαιρεί την αναλογούσα σημασία των επί μέρους εξαγόμενων συμπερασμάτων σχετικά με πάγιες τραπεζικές πρακτικές και πιστοδοτικές πολιτικές, που περιγράφονται στα επόμενα κεφάλαια του παρόντος πορίσματος.

Αντιθέτως, θέτει την πραγματική βάση συζήτησης και μια σταθερή και τεκμηριωμένη αφετηρία για την προσέγγιση του όλου φαινομένου από την Επιτροπή. Γίνεται, δηλαδή, σαφές ότι η εξέταση του όλου ζητήματος οφείλει να γίνει με τη νηφαλιότητα και τη σύνεση που επιβάλλει η ρεαλιστική απεικόνιση της κατάστασης, ειδικά με δεδομένη την, κατά τα ανωτέρω, περιορισμένη συνολική έκθεση των ελληνικών τραπεζών στο συγκεκριμένο είδος χρηματοδότησης.

B. Δανειοδότηση επιχειρήσεων ΜΜΕ

B1. Εισαγωγική παρατήρηση και προδιάθεση: συσχετισμός με γενική εικόνα μη εξυπηρετούμενων δανείων

Καταβλήθηκε σημαντική προσπάθεια «διαλογής» των πλέον αξιόλογων και αξιοποιήσιμων στοιχείων που προέκυψαν από την αποδεικτική διαδικασία και δη τις μαρτυρικές καταθέσεις. Δυστυχώς, προκύπτει ότι η εξέταση των μαρτύρων χρησιμοποιήθηκε από ικανό αριθμό βουλευτών -σε μεγάλο βαθμό- για τη δημιουργία εντυπώσεων. Η Επιτροπή κατ' αυτόν τον τρόπο μετατράπηκε πολλάκις σε θέατρο επικοινωνιακών αντιπαραθέσεων και κενών περιεχομένου πολύωρων συζητήσεων. Παράλληλα, η «παρέλαση» πλήθους μαρτύρων από τράπεζες, κόμματα και -ιδίως- ΜΜΕ αποτέλεσε συχνά αντικείμενο εκμετάλλευσης από την ίδια την Κυβέρνηση στην προσπάθειά της να προβάλει στην κοινή γνώμη την πολυδιαφημισμένη «μάχη κατά της διαπλοκής». Ως εκ τούτου, η διαδικασία επιλογής και αξιοποίησης των πλέον αξιόπιστων και σημαντικών πληροφοριών και απόψεων που κατατέθηκαν από τους εξετασθέντες μάρτυρες αποδείχθηκε ιδιαίτερα απαιτητική "άσκηση".

Έμφαση δόθηκε ιδίως στις ερωτήσεις των εισηγητών των κοινοβουλευτικών ομάδων και του ανεξάρτητου βουλευτή, οι οποίες -κατά τεκμήριο μαχητό- περιορίστηκαν ή έστω έμειναν κοντά στο αληθές αντικείμενο έρευνας της Επιτροπής. Εξάλλου, οι μαρτυρικές καταθέσεις, ενώ τυπικά διαθέτουν την ίδια βαρύτητα, μπορούν κατ' ουσίαν να αξιολογηθούν με διαφορετική σειρά προτεραιότητας, με δεδομένο το αντικείμενο της έρευνας και την ιδιότητα του κάθε μάρτυρα. Με αυτό το κριτήριο, ιδιαίτερη προσοχή καταβλήθηκε στην αποκωδικοποίηση των μαρτύρων που προήλθαν από την ΤτΕ, τα τραπεζικά ιδρύματα, τα πολιτικά κόμματα και τα σημαντικότερα ΜΜΕ.

Στο παρόν κεφάλαιο, όσο και στο ακόλουθο το σχετικό με τη δανειοδότηση των κομμάτων, επιχειρείται η όσο το δυνατόν πληρέστερη και συστηματική παράθεση ορισμένων από τα σημαντικότερα αποσπάσματα των μαρτυρικών καταθέσεων, όπως ενσωματώθηκαν στα επίσημα πρακτικά συνεδριάσεων της Επιτροπής. Επίσης, λόγω του γεγονότος ότι τα αριθμητικά και ποσοτικά δεδομένα περί του ύψους των δανείων, υπολοίπων, οφειλών σε κεφάλαια, τόκους κ.λπ. προκύπτουν από έγγραφα, η παράθεση και ταξινόμηση των αποσπασμάτων ακολουθεί τη λογική όχι της σωρευτικής-γραμμικής συγκέντρωσης, αλλά της νοηματικής θεματικής, πάνω σε αντίστοιχους άξονες. Δίνεται, δηλαδή, ιδιαίτερη έμφαση στις ποιοτικές, ουσιαστικές παρατηρήσεις, με γενική μάλλον εφαρμογή, έναντι των επί μέρους εξατομικευμένων στοιχείων και πληροφοριών. Αυτό επιβάλλεται τόσο από τη γενική πολιτική αποστολή της Επιτροπής όσο και από την ανάγκη άρθρωσης ενός συνεκτικού γενικού πολιτικού συμπεράσματος, με τις αναγκαίες φυσικά αναφορές σε ειδικές περιπτώσεις τεκμηρίωσης.

Η έλλειψη ρευστότητας της ελληνικής οικονομίας και η παρεμπόδιση της αναγκαίας χρηματοδότησης επιχειρηματικών δραστηριοτήτων στην Ελλάδα αποτελούν βασικές συνέπειες της κρίσης στο κρίσιμο για την ανάπτυξη τραπεζικό πεδίο. Διεθνώς, το φαινόμενο των μη εξυπηρετούμενων δανείων αναγνωρίζεται ως η υπ' αριθμόν πρώτη παθογένεια του σύγχρονου τραπεζικού συστήματος. Ειδικότερα στη χώρα μας, εν μέσω της σοβαρότερης οικονομικής κρίσης των τελευταίων ετών, η εξυπηρέτηση των δανείων από φυσικά πρόσωπα και επιχειρήσεις έχει καταστεί ιδιαίτερα προβληματική και σε πολλές περιπτώσεις μάλλον αβέβαιη.

Επί του ανωτέρω θέματος, εξόχως χαρακτηριστική και κατατοπιστική σχετικά με τις ακριβείς διαστάσεις και τις κύριες αιτίες του προβλήματος και των συνεπειών αυτού (βλ. επανειλημμένη αναχρηματοδότηση τραπεζών) είναι η αρχική δήλωση του Διοικητή ΤτΕ κ. Ιωάννη Στουρνάρα, στην οποία ο ίδιος προχώρησε κατά την εξέτασή του ως μάρτυρα ενώπιον της Επιτροπής: «Ως προς την εγχώρια αγορά, είναι γνωστό ότι η επιδείνωση της ποιότητας των περιουσιακών στοιχείων των τραπεζών, η δραματική μείωση της ρευστότητας, ο αποκλεισμός από τις διεθνείς αγορές κεφαλαίου και χρήματος, καθώς και οι πρόσφατοι περιορισμοί στο καθεστώς κίνησης κεφαλαίων αποτέλεσαν μεταξύ άλλων τα κύρια ζητήματα που κλήθηκαν να αντιμετωπίσουν οι ελληνικές αρχές και ειδικότερα η Τράπεζα της Ελλάδος στο πλαίσιο της διατήρησης της χρηματοπιστωτικής σταθερότητας

γενικότερα και της ανακεφαλαιοποίησης των τραπεζών ειδικότερα. Το κύριο αίτιο αυτής της επιδείνωσης στη χώρα μας δεν βρίσκεται στον χρηματοπιστωτικό κλάδο αλλά στη δημοσιονομική κρίση των ετών 2008, 2009,2010, που οδήγησε στην κρίση χρέους. Είναι γεγονός, όμως, ότι κατά τη διάρκεια της περιόδου αυτής δεν σταμάτησαν να διαμορφώνονται προκλήσεις και ζητήματα τόσο σε εθνικό και παγκόσμιο επίπεδο. Από την κατάρρευση της Lehman Brothers μέχρι τη σταδιακή διαμόρφωση της τραπεζικής ένωσης πολλά έχουν συμβεί και ακόμα περισσότερα έχουν αλλάξει. Είναι ιδιαίτερα θετικό ότι ανταποκριθήκαμε άμεσα και το πλαίσιο εποπτείας είναι σημαντικά ενισχυμένο σήμερα σε σχέση με ό,τι ίσχυε πριν. Στις ημέρες μας οι τράπεζες τόσο σε ελληνικό όσο και σε πανευρωπαϊκό επίπεδο εξοικειώνονται και συμμορφώνονται σε ένα διευρυμένο εποπτικό πεδίο, νέους κανόνες μικροπρωληπτικής και μακροπρωληπτικής εποπτείας, διαρκείς αξιολογήσεις ποιότητας περιουσιακών στοιχείων και υπολογισμού στοιχείων κεφαλαιακής επάρκειας. Ιδιαίτερα οι ελληνικές τράπεζες έχουν ολοκληρώσει έξι συνολικά ασκήσεις stress tests κατά τη διάρκεια της πενταετίας 2010-2015. Σαφώς υψηλότερους ελάχιστους δείκτες κεφαλαιακής επάρκειας και αυστηρούς κανόνες κατανομής της κρατικής ενίσχυσης. Ταυτόχρονα, όσον αφορά τις ελληνικές τράπεζες και όλα όσα αντιμετώπισαν τα τελευταία χρόνια είναι γεγονός ότι η πλήρης προστασία των καταθέσεων, ασχέτως αν ανήκουν σε νοικοκυριά ή επιχειρήσεις, η σταδιακή αποκατάσταση της ρευστότητας, η ενίσχυση των δεικτών κεφαλαιακής επάρκειας, η διαμόρφωση συνθηκών επανεισόδου των ελληνικών τραπεζών στις διεθνείς αγορές κεφαλαίου και χρήματος και η σημαντική συγκράτηση της απομόχλευσης των τραπεζικών χορηγήσεων αποτέλεσαν και αποτελούν τις κυριότερες επιδιώξεις της Τράπεζας της Ελλάδος. Σε όλους αυτούς τους τομείς τα οφέλη υπήρξαν ορατά και σημαντικά. Οι ανάγκες ανακεφαλαιοποίησης των ελληνικών τραπεζών τα τελευταία χρόνια προέκυψαν από τους εξής παράγοντες: Πρώτον, αλληπάλληλες υποβαθμίσεις πιστοληπτικής ικανότητας από διεθνείς οργανισμούς, λόγω κυρίως της δημοσιονομικής κρίσης. Δεύτερον, μαζική εκροή καταθέσεων, 37% των καταθέσεων κατά την περίοδο Σεπτέμβριος 2009-Ιούνιος 2012, δηλαδή, 87 δισεκατομμύρια συνολικά και 27% κατά την περίοδο Σεπτεμβρίου 2014-Ιουλίου 2015, συνολικά 44 δισεκατομμύρια. Αποκλεισμός πρόσβασης σε αγορές κεφαλαίου και χρήματος με ταυτόχρονη υποχρέωση αποπληρωμής άνω των 40 δισεκατομμυρίων. Ζημίες 38 δισεκατομμυρίων από το πρόγραμμα ανταλλαγής κρατικών ομολόγων, το PSI. Άνευ προηγούμενου αύξηση σχηματισμού προβλέψεων από τη διαρκώς επιδεινούμενη ποιότητα δανείων και περιουσιακών στοιχείων. Συγκεκριμένα ο δείκτης καθυστερήσεων ανέβηκε από το 5% στα τέλη του 2008 στο 21,5% στα μέσα του 2012, άνω του 35% στα τέλη του 2015 και περίπου 45% σήμερα. Το κύριο γενεσιουργό αίτιο των αναγκών ανακεφαλαιοποίησης των ελληνικών τραπεζών είναι οι ζημίες στα χαρτοφυλάκια που έχουν στα δάνειά τους. Αναμφισβήτητα οι ζημίες από το πρόγραμμα ανταλλαγής ομολόγων, το PSI, αποτέλεσαν κύριο προσδιοριστικό παράγοντα κατά την περίοδο 2012-2013 όμως οι ζημίες αυτές δεν

ήταν επαναλαμβανόμενες και έχουν καλυφθεί ήδη πλήρως. Δεν πρέπει, κατά συνέπεια, να μας προξενεί εντύπωση ότι κατά τη διάρκεια των τελευταίων ετών οι ελληνικές τράπεζες έχουν σχηματίσει άνευ προηγουμένου προβλέψεις έναντι επισφαλών απαιτήσεων, προκειμένου να αντιμετωπίσουν τις διαρκώς διευρυνόμενες ζημιές από τα δανειακά χαρτοφυλάκια. Ειδικότερα την τριετία 2013-2015 η πολιτική προβλέψεων των τεσσάρων συστημικών τραπεζών σε ετήσια βάση κυμαινόταν συνήθως από το 2,5% έως 6% της ονομαστικής αξίας του συνολικού χαρτοφυλακίου δανείου, δηλαδή, πολύ μεγάλο ποσοστό με αποτέλεσμα οι ζημιές αυτές να διαβρώνουν την κεφαλαιακή τους βάση. Από την άλλη πλευρά, είναι ιδιαίτερα θετικό ότι οι τέσσερις συστημικές τράπεζες αυτήν τη στιγμή βρίσκονται αρκετά πάνω από τον μέσο όρο των τραπεζών της Ευρωπαϊκής Ένωσης τόσο από πλευράς δείκτη κεφαλαιακής επάρκειας όσο και από πλευράς του λόγου των προβλέψεων προς απαιτήσεις σε καθυστέρηση. Σημειώνεται ότι η προσαρμογή των εποπτικών κεφαλαίων μέσω των διαδικασιών ανακεφαλαιοποίησης διατηρεί τους σχετικούς δείκτες κεφαλαιακής επάρκειας σε επίπεδο υψηλότερο του ελάχιστου αποδεκτού και κατά συνέπεια ικανοποιεί τους όρους και προϋποθέσεις αντισυμβαλλόμενου για παροχή ρευστότητας από το Ευρωσύστημα. Όπως έχει ήδη εξηγηθεί με αυτό το πλαίσιο παροχής ρευστότητας έχει επιτευχθεί η διατήρηση χρηματοπιστωτικής σταθερότητας όλα αυτά τα χρόνια της κρίσης. Το καθεστώς αυστηρότερης εποπτείας σε συνδυασμό με τους πανευρωπαϊκούς κανόνες κρατικών ενισχύσεων διαμόρφωσαν νέες συνθήκες. Η αναδιάταξη του τραπεζικού χώρου δεν περιορίστηκε μόνο στην ανακεφαλαιοποίηση των συστημικών και μη τραπεζών, αλλά και στην εξυγίανση επτά εμπορικών και άλλων επτά συνεταιριστικών τραπεζών. Ένα επιπρόσθετο ζήτημα που αντιμετωπίστηκε ήταν αυτό της ομαλής εξόδου από την εγχώρια αγορά όλων των ξένων τραπεζών. Στο διάστημα 2012-2013 έξι συνολικά τράπεζες, η Credit Agricole, Societe Generale, Millennium, Τράπεζα Κύπρου, Λαϊκή-Marfin, Ελληνική Τράπεζα αποσύρθηκαν χωρίς να υπάρξει ζημία για τον Έλληνα φορολογούμενο ή τους καταθέτες. Τέλος, είναι αναγκαίο να σημειωθεί ότι στις αυξήσεις του μετοχικού κεφαλαίου του 2013-2015 ιδιώτες επένδυσαν 20 δισεκατομμύρια περίπου στις τέσσερις συστημικές τράπεζες, ποσά που ήταν επαρκή για περάσουν όλες οι τράπεζες τα stress tests της Τράπεζας της Ελλάδας και της Ευρωπαϊκής Κεντρικής Τράπεζας. Καταλήξαμε, λοιπόν, να έχουμε ισχυρές κεφαλαιακά τράπεζες με τη μικρότερη δυνατή επιβάρυνση του Έλληνα φορολογούμενου. Θα ήταν χρήσιμο να σταθεί κανείς στο τελευταίο σημείο, αυτό της διατήρησης του ελέγχου των τραπεζών από ιδιώτες επενδυτές. Έχει κατ' επανάληψη διατυπωθεί ότι οι ιδιώτες κράτησαν τον έλεγχο των τραπεζών με μειοψηφικές συμμετοχές και ότι το κράτος δεν έχει λόγο στη διοίκησή τους. Αυτό είναι λάθος, διότι το Ελληνικό Δημόσιο, μέσω του Ταμείου Χρηματοπιστωτικής Σταθερότητας, έχει λόγο και ρόλο στη στρατηγική των τραπεζών, άσχετα εάν δεν μπορεί να παρεμβαίνει στη καθημερινή διαχείρισή τους. Και δεν θα έπρεπε βέβαια. Το νέο πλαίσιο που έχει διαμορφωθεί

ενσωματώνει ενισχυμένες δικλείδες ασφαλείας, αποσκοπώντας να ενισχύσει τις δομές εταιρικής διακυβέρνησης και να αποτρέψει φαινόμενα παρέμβασης άλλων δεκαετιών με ιδιαίτερα αρνητικές συνέπειες στις τράπεζες και γενικότερα στην οικονομία. Είναι εξίσου χρήσιμο να εξηγηθεί γιατί οι τράπεζες δεν έπρεπε να περάσουν υπό δημόσιο έλεγχο, αλλά να παραμείνουν στα χέρια του ιδιωτικού τομέα. Πέραν της όποιας θεωρητικής προσέγγισης, η ελληνική κοινωνία έχει απτές αποδείξεις της λειτουργίας των τραπεζών μας υπό κρατικό έλεγχο στις δεκαετίες του '70, του '80, αλλά και αργότερα, δηλαδή: Περιορισμένη πιστωτική επέκταση και αδυναμία χρηματοδότησης της οικονομίας, λόγω αφενός των διοικητικών περιορισμών και αφετέρου της αδύναμης διοίκησης τότε των περισσότερων τραπεζικών ιδρυμάτων. Επιτόκια συχνά υψηλότερα κατά δέκα μονάδες του εκάστοτε πληθωρισμού, γεγονός που απέτρεψε για χρόνια την πρόσβαση του ελληνικού νοικοκυριού σε στεγαστικά δάνεια και σε άλλες μορφές ιδιωτικής χρηματοδότησης. Τεράστιες απώλειες χαρτοφυλακίων, που μεταφράστηκαν σε ζημιές και διαγραφές απαιτήσεων που πήραν δεκαετίες για να απορροφηθούν. Στρεβλώσεις στην αγορά, καθώς υγιείς και ανταγωνιστικές επιχειρήσεις αδυνατούσαν να αντλήσουν χρηματοδότηση. Πολιτικές παρεμβάσεις, που στην πράξη υπαγόρευαν όχι μόνο τις στρατηγικές πρωτοβουλίες, αλλά ακόμα και τη διαχείριση της τράπεζας σε καθημερινή βάση. Εκτιμάται ότι το συνολικό πλαίσιο διακυβέρνησης, έτσι όπως λειτουργεί σήμερα και θα λειτουργήσει μετά την ολοκλήρωση των αλλαγών στο ν. 3864/2010 του Ταμείου Χρηματοπιστωτικής Σταθερότητας, θα διαμορφώσει αυτό που πραγματικά χρειαζόμαστε, έναν ανταγωνιστικό τραπεζικό τομέα που θα συμβάλλει στην ανάπτυξη του τόπου σε διατηρήσιμη βάση, το οποίο καλείται κυρίως να μετατρέψει ένα μεγάλο πρόβλημα σε μια μεγάλη ευκαιρία, δηλαδή να αντιμετωπίσει τον όγκο των μη εξυπηρετούμενων δανείων και με την εξάλειψή τους να εξυγιάνει τις τράπεζες, τις επιχειρήσεις και με αυτόν τον τρόπο να συμβάλλει στην ανάπτυξη ενός σύγχρονου, εξωστρεφούς και ανταγωνιστικού αναπτυξιακού προτύπου για τον τόπο».

Σύμφωνα με τα στοιχεία που έδωσε ο κ. Ι. Στουρνάρας στην Επιτροπή, «Το σύνολο των μη εξυπηρετούμενων δανείων στην Ελλάδα ως αυτό που λέμε των ανοιγμάτων, όχι των δανείων μόνο, κι αυτών που έχουν πιθανότητα να αθετηθούν, γιατί τα μη εξυπηρετούμενα δάνεια είναι μικρότερα, άρα μιλάω για μη εξυπηρετούμενα ανοίγματα, που είναι δηλαδή μη εξυπηρετούμενα δάνεια και αυτά που εξυπηρετούνται, αλλά είναι πιθανώς να μην εξυπηρετηθούν, στο ποσοστό του συνόλου σε όλη την Ελλάδα είναι 45%. Τώρα στις επιχειρήσεις, στον επιχειρηματικό τομέα, στις μεγάλες επιχειρήσεις, γιατί στους επιχειρηματίες είναι πολύ πιο ψηλό, είναι 67,2%, 59,9% στις μικρομεσαίες επιχειρήσεις. Τώρα, στις μεγάλες επιχειρήσεις ο μέσος όρος είναι 29,1%. Στη ναυτιλία που μέχρι τώρα είναι ο κλάδος με την καλύτερη επίδοση, είναι 27,4%».

Επίσης, ιδιαίτερη αξία έχει η εκ μέρους του κ. Ι. Στουρνάρα αναλυτική, διαχρονική παράθεση του ρυθμού αύξησης του ποσοστού των μη εξυπηρετούμενων δανείων στην Ελλάδα τα

τελευταία έτη. Η ανάλυση αυτή καταδεικνύει τη δραματική επιδείνωση των οικονομικών μεγεθών στο πιστωτικό σύστημα της χώρας: «Τον Δεκέμβριο του 2008 ήταν στο 5,4%. Τον Μάρτιο του 2009 στο 6,4%. Τον Ιούνιο του 2009 στο 7,6%. Τον Σεπτέμβριο του 2009 στο 8,2%. Τον Δεκέμβριο του 2009 στο 8,9%. Τον Μάρτιο του 2010 στο 9,6%. Τον Ιούνιο του 2010 στο 11%. Τον Σεπτέμβριο του 2010 στο 12,4%. Τον Δεκέμβριο του 2010 στο 13,3%. Τον Μάρτιο του 2011 στο 15%. Τον Ιούνιο του 2011 στο 16,6%. Τον Σεπτέμβριο του 2011 στο 18,6%. Τον Δεκέμβριο του 2011 στο 20,4%. Τον Μάρτιο του 2012 στο 23,8%. Τον Ιούνιο του 2012 στο 26,4%. Τον Σεπτέμβριο του 2012 στο 27,7%. Τον Δεκέμβριο του 2012 στο 30%. Τον Μάρτιο του 2013 στο 33,2%. Τον Ιούνιο του 2013 στο 34,4%. Τον Σεπτέμβριο του 2013 στο 36,7%. Τον Δεκέμβριο του 2013 στο 38,2%. Τον Μάρτιο του 2014 στο 40,3%. Τον Ιούνιο του 2014 στο 41,3%. Τον Σεπτέμβριο του 2014 στο 42%. Τον Δεκέμβριο του 2014 στο 40,8%. Τον Μάρτιο του 2015 στο 41,6%. Τον Ιούνιο του 2015 στο 42,3%. Τον Σεπτέμβριο του 2015 στο 43,6%. Τον Δεκέμβριο του 2015 στο 44,2%. Τον Μάρτιο του 2016 στο 45,1%. Τον Ιούνιο του 2016 στο 45,1%».

Όπως είναι φυσικό, έχοντας ως γενικό πλαίσιο αναφοράς ένα τόσο «τοξικό» οικονομικό περιβάλλον, όπως καταδείχθηκε και στο Α΄ Κεφάλαιο του παρόντος πορίσματος, ο κλάδος των δανείων προς ΜΜΕ χαρακτηρίζεται από σχετικά χαμηλά και πάντως διαχειρίσιμα ποσοστά έκθεσης των τραπεζών σε μη εξυπηρετούμενα δάνεια (ειδικά όσον αφορά στην εξυπηρέτηση των δανείων προς ΜΜΕ -ακόμη και μετά τις γενόμενες ρυθμίσεις ή αναδιαρθρώσεις-, βλ. τη σχετική κατάθεση του επικεφαλής της Διεύθυνσης Επιθεώρησης ΤΤΕ κ. Γεωργίου Πάσχα, όπου σημειώνεται κατηγορηματικά ότι: «Όλοι οι άλλοι [πλην του Ομίλου ΠΗΓΑΣΟΣ] πληρώνουν τα δάνειά τους. Για να είμαι σαφής εκπληρώνουν τους συμβατικούς όρους. Σε κάποια από τα δάνεια υπάρχει περίοδος χάριτος»).

B2. Αξιολόγηση πρακτικής τραπεζών - Χορηγήσεις και εξασφαλίσεις

Προσεγγίζοντας το ερώτημα εάν οι τράπεζες κατά τη χορήγηση των δανείων προς τα ΜΜΕ τήρησαν τους εκάστοτε ισχύοντες κανόνες πιστοδοτήσεων, εντοπίζουμε ορισμένες άξιες επισήμανσης πληροφορίες και κρίσεις από το υλικό των μαρτυρικών καταθέσεων: Έτσι, ο τέως Διοικητής ΤΤΕ, της περιόδου 2008-2014, κ. Γεώργιος Προβόπουλος κατέθεσε ότι: «Από πλευράς εσωτερικών πιστοδοτικών διαδικασιών, οι διαδικασίες τηρήθηκαν κι έγιναν σεβαστές. Το αν ήταν σωστές ή όχι αποφάσεις είναι ένα άλλο θέμα κι αυτό προκύπτει πάντα

κι εκ των υστέρων. Προκύπτει και από τα πορίσματα και από αυτά που είπα εγώ, ότι τηρήθηκαν οι πιστοδοτικές διαδικασίες με την έννοια του ότι σε όλες τις τράπεζες υπάρχει ένας κανονισμός πώς γίνονται οι πιστοδοτήσεις και υπάρχουν και τα αντίστοιχα όργανα, τα οποία είναι σε επάλληλες [διαδικασίες]... Δηλαδή, ξεκινάει μια πιστοδότηση από την εισήγηση που θα κάνει η αρμόδια διεύθυνση, και στο τέλος η απόφαση παίρνεται από πολυμελή συλλογικά όργανα, από πολλούς ανθρώπους, όχι από έναν. Επίσης, στις αποφάσεις και στα όργανα αυτά πολλές φορές συμμετέχουν και ανώτατου επιπέδου στελέχη της Τράπεζας. Από αυτή, λοιπόν, την πλευρά τηρήθηκαν οι πιστοδοτικές διαδικασίες. Δηλαδή, οι όποιες αποφάσεις, έστω κι αν εκ των υστέρων θεωρήθηκαν λανθασμένες από την πλευρά του ότι κατέληξαν σε «κόκκινα» δάνεια, πάρθηκαν με τρόπο που σεβάστηκε τις εσωτερικές διαδικασίες, τους εσωτερικούς κανονισμούς, τις υπογραφές των ανθρώπων, τα συλλογικά όργανα».

Κατά τον κ. Γ. Προβόπουλο, η νομιμότητα «κρίνεται με βάση το αν δόθηκαν τα δάνεια με βάση τις διαδικασίες που προβλέπονται από τους κανονισμούς των τραπεζών και από τα εσωτερικά συλλογικά όργανα που προβλέπουν οι κανονισμοί. Δηλαδή δεν παίρνει την απόφαση ένα άτομο και δίνει δάνειο. Υπάρχει μια διαδικασία. Υπάρχει μια πρόταση από την αρμόδια μονάδα, συζητείται σε επίπεδο συλλογικού οργάνου -που ο κανονισμός λέει ποιοι το απαρτίζουν, ποια είναι η σύνθεση-, παίρνεται με αυτόν τον τρόπο η απόφαση και εν συνεχεία χορηγείται. Αυτός είναι συνήθως ο κανονισμός». Στο ερώτημα αν εντοπίζει πλημμέλειες, ο κ. Γ. Προβόπουλος απάντησε: «Πλημμέλειες με τη νομική έννοια, όχι. Αλλά με την έννοια του ότι κάποιος παρασύρθηκαν σε ένα κλίμα ευφορίας «να απλώνουν το πόδι τους παραπάνω από το πάπλωμά τους», ναι. Βεβαίως, θα μου πείτε, «μετά Χριστόν Προφήτης».

Ερωτηθείς σχετικά με τη σπουδαιότητα της εξασφάλισης των δανείων προς ιδιοκτήτριες επιχειρήσεις ΜΜΕ, ο Επιθεωρητής της ΤτΕ κ. Γεώργιος Πάσχας, που υπογράφει το πλήθος εκθέσεων ειδικών ερευνών που τέθηκαν σε γνώση της Επιτροπής, απήντησε ότι «δεν υπάρχει κάποιο συγκεκριμένο πλαίσιο, τι εξασφαλίσεις θα παίρνουν οι τράπεζες, τι είδους εξασφαλίσεις, τότε πρέπει να τις παίρνουν και τι χορήγηση θα κάνουν. Αυτό που πρέπει να έχουν οι τράπεζες είναι ένα πλαίσιο, το οποίο προβλέπεται από συγκεκριμένες πράξεις Διοικητού της Τραπεζής της Ελλάδος, πρώτα-πρώτα, διακυβέρνησης της ίδιας της τράπεζας. Πώς η τράπεζα αυτή εκτελεί τις αποφάσεις του Διοικητικού Συμβουλίου που αυτό καθορίζει και σε τι ρίσκο θα εκτεθεί το συγκεκριμένο πιστωτικό ίδρυμα και κατά πόσον έχει τους μηχανισμούς να αναγνωρίσει, να μετρήσει και να διαχειριστεί το ρίσκο. Μέσα στη

διαχείριση του ρίσκου είναι και η εξασφάλιση». Ειδικότερα, στο θέμα του ενεχύρου επί της ταινιοθήκης τηλεοπτικών σταθμών, ο κ. Γ. Πάσχας κατέθεσε: «Η ταινιοθήκη του ALTER ουδέποτε είχε ενεχυριαστεί στις τράπεζες, που σημαίνει ότι δεν υπήρχε αποτίμηση από τις τράπεζες και την αποτίμηση την έκανε η ίδια η εταιρεία -του κύριου Βουλευτή σωστά του είχε χτυπήσει καμπανάκι εκείνη τη στιγμή-, εταιρεία όπου ελεγχόταν από Ορκωτούς Ελεγκτές και η μετοχή της εισηγμένη στο Χρηματιστήριο. Η διαφοροποίηση τώρα με τις άλλες δύο ταινιοθήκες ποια είναι; Καταρχάς, οι ταινιοθήκες είναι άυλο περιουσιακό στοιχείο, πρότυπο 38 των διεθνών λογιστικών προτύπων, πρέπει να αποτιμάται ανά έτος και τόσο η υπεραξία όσο και η υποαξία πρέπει να εγγράφεται στα βιβλία σου».

Εκ μέρους της ΕΤΕ, ο Διευθύνων Σύμβουλος κ. Λεωνίδας Φραγκιαδάκης κατέθεσε ότι: «Η τράπεζα βλέπει τα μέσα μαζικής ενημέρωσης, όπως και τα κόμματα, υπό το πρίσμα μιας πιστοδοτικής πολιτικής και ενός κανονισμού πιστοδοτήσεων». Σύμφωνα με τον ίδιο μάρτυρα, η ΕΤΕ «έχει πολλαπλά επίπεδα αποφάσεων προκειμένου να δοθεί μια πιστοδότηση. Δεν είναι μια διαδικασία η οποία εδράζεται πάνω σε ένα ή σε περιορισμένα πρόσωπα. [...] Η Τράπεζά μας -και αυτό νομίζω ότι είναι γνωστό- έχει επιτροπές πολυεπίπεδες και έχει ανεξάρτητη Διεύθυνση Πίστης, η οποία έχει δικαίωμα βέτο σε κάθε επιτροπή. Τα πράγματα τυγχάνουν επεξεργασίας, ανεβαίνουν σε επίπεδο και με αυτόν τον τρόπο, δίνεται η εκάστοτε δανειοδότηση. Άρα, αυτό που θέλω να πω είναι ότι η πολιτική και η οπτική γωνία με την οποία η τράπεζα βλέπει ένα μέσο μαζικής ενημέρωσης είναι στην ουσία και στη φιλοσοφία της παρόμοια με αυτήν που βλέπει μια οποιαδήποτε άλλη επιχείρηση». Ο κ. Λ. Φραγκιαδάκης επίσης σημείωσε: «Σε γενικές γραμμές, ο μέσος όρος εξασφαλίσεων για επιχειρηματικά δάνεια κυμαίνεται μεταξύ του 30% και 40%, όταν μιλάμε για θετικές εξασφαλίσεις, γιατί δεν βάζω μέσα τις προσωπικές εγγυήσεις και όλα αυτά, οι οποίες θεωρούνται όχι ιδιαίτερης αξίας για την τράπεζα. Άρα, οι εταιρείες αυτές κυμαίνονται περίπου στον μέσο όρο, ίσως και λίγο κάτω από τον μέσο όρο, αλλά κάπου εκεί». Όσον δε αφορά στην παροχή προσωπικών εγγυήσεων εκ μέρους των μετόχων των εταιρειών ΜΜΕ, ο κ. Λ. Φραγκιαδάκης παρατήρησε: «απ' ό,τι καταλαβαίνω, η εμπειρία δείχνει ότι η λήψη των προσωπικών εγγυήσεων είναι κάτι το οποίο όντως δεν έχει προχωρήσει, αλλά απ' ό,τι καταλαβαίνω, δεν προχωρά σε κανέναν κλάδο και όχι συγκεκριμένα στα μέσα μαζικής ενημέρωσης, γιατί οι τράπεζες κρίνουν ότι αυτό που θέλουν να πάρουν επί του πρακτέου και επιχειρηματικά είναι θετικές εξασφαλίσεις». Εξ άλλου, για το ζήτημα της αναδιάρθρωσης των μη εξυπηρετούμενων δανείων των ΜΜΕ, ο ίδιος μάρτυρας εξήγησε ότι: «μέρος της διαδικασίας αναδιάρθρωσης των δανείων για οποιονδήποτε είναι η προσκόμιση ενός ανεξάρτητου επιχειρηματικού σχεδίου. Ζητάμε, λοιπόν, από τις εταιρείες οι οποίες χρήζουν αναδιάρθρωσης, μαζί με την υποβολή του σχεδίου αναδιάρθρωσης να υπάρχει και ένα

ανεξάρτητο επιχειρηματικό σχέδιο, το οποίο να δείχνει την αναπροσαρμογή των πληρωμών που έχει λαμβάνειν η Τράπεζα, σε συνδυασμό με τις προσδοκώμενες χρηματοροές που θα γεννήσει η εταιρεία, εάν και κατά πόσον συντρέχουν τα στοιχεία που καθιστούν την εταιρεία βιώσιμη. Αυτό είναι κάτι που ζητάμε, είναι μέρος της διαδικασίας μας...».

Από την πλευρά της Alpha Bank, ο Διευθύνων Σύμβουλος κ. Δημήτριος Μαντζούνης υποστήριξε ότι: «όσον αφορά τα μέσα μαζικής επικοινωνίας η δική μας πολιτική ήταν να δανειοδοτούμε ομίλους, οι οποίοι είχαν οικονομική ευρωστία. Μπορεί η εταιρεία των μέσων μαζικής ενημέρωσης να μην ενεφάνιζε καμία φορά αρνητική καθαρά θέση, αλλά οι μέτοχοι ήταν πάντα δυνατοί και ισχυροί οικονομικά και υποστήριζαν τις εταιρείες τους ή με αύξηση μετοχικού κεφαλαίου ή με καταθέσεις, τις οποίες προόριζαν για αύξηση μετοχικού κεφαλαίου. Όμως, όπως σας είπα, η πολιτική μας ήταν να μην απλωνόμαστε σε όλη τη χώρα, σε μικρές εταιρείες ΜΜΕ».

Ο κ. Φωκίων Καραβίας, Διευθύνων Σύμβουλος της Eurobank, ερωτηθείς σχετικά με τη χορήγηση δανείων σε επιχειρήσεις ΜΜΕ, απάντησε: «Τα δάνεια αυτά -από τον έλεγχο που έχω κάνει κι εγώ προσωπικά- έχουν χορηγηθεί με τραπεζικά κριτήρια και βάσει της σχετικής διαδικασίας που προβλέπει η τράπεζα. Ειδικά για τα δάνεια στα ΜΜΕ, δεν παρουσιάζουν ποσοστό επισφαλειών υψηλότερο από τις συνολικές επισφάλειες που έχουμε στο χαρτοφυλάκιό μας». Σχετικά με την εξασφάλιση των δανείων προς ΜΜΕ από τη Eurobank μέσω σύστασης ενεχύρου επί ταινιοθηκών, ο ίδιος μάρτυρας κατέθεσε: «Την ίδια τακτική ακολουθούν όλες οι τράπεζες. Είναι κοινός ο τρόπος που αποτυπώνουμε τις εξασφαλίσεις αυτές. Είπα προηγουμένως, επειδή έχει γίνει πολλή συζήτηση για τις ταινιοθήκες, ότι διεθνώς οι ταινιοθήκες είναι ένα περιουσιακό στοιχείο το οποίο διαπραγματεύεται, πωλείται και αγοράζεται». Για το ειδικό ζήτημα των προσωπικών εγγυήσεων, ο κ. Φ. Καραβίας εξήγησε ότι: «υπάρχουν δεκάδες και ενδεχομένως εκατοντάδες επιχειρήσεις -και κυρίως μεγάλες- για τις οποίες δεν έχουμε ζητήσει προσωπικές εγγυήσεις. Γενικά, για τις ανώνυμες επιχειρήσεις και ειδικά τις εισηγμένες στο Χρηματιστήριο ή τις πολυμετοχικές είναι και τεχνικά δύσκολο ή αδύνατο να ζητήσουμε προσωπικές εγγυήσεις, όταν υπάρχουν πολλοί μέτοχοι. Άρα, δεν υπάρχει κάποια υποχρέωση -εποπτική ή άλλη- να ζητάμε κατ' ανάγκη προσωπικές εγγυήσεις. Αντίστοιχη πολιτική έχουμε χρησιμοποιήσει και στα μέσα. Δεν σημαίνει, βέβαια, ότι σε ορισμένα μέσα δεν έχουμε πάρει προσωπικές εγγυήσεις. Υπάρχουν συγκεκριμένα μέσα που έκρινε η Επιτροπή ότι για να προχωρήσει στη δανειοδότηση θα ήθελε και την προσωπική εγγύηση των φορέων».

Αναφορικά με τη δανειοδότηση των ΜΜΕ από την Τράπεζα Πειραιώς, ο τέως Αναπληρωτής Διευθύνων Σύμβουλος της κ. Γεώργιος Πουλόπουλος κατέθεσε τα εξής: «Βασικό κριτήριο στην έγκριση μιας οποιασδήποτε πιστοδότησης είναι η οικονομική κατάσταση της επιχείρησης την περίοδο εκείνη και η δυνατότητά της να παράγει ταμειοροές (cash flows), έτσι ώστε να εξυπηρετηθεί το δάνειο -οι υποχρεώσεις προς τους προμηθευτές, το δημόσιο κ.τ.λ. [...] Όταν χρηματοδοτούμε πρώτη φορά, κοιτάζουμε την αξιολόγηση εκείνη την περίοδο. Στη συνέχεια, λόγω της κρίσης, το οικονομικό περιβάλλον έχει αλλάξει δραματικά. Η οικονομική δραστηριότητα έχει μειωθεί κατά 26% τα τελευταία έξι χρόνια. Όλες οι επιχειρήσεις έχουν δεχτεί μεγάλες μειώσεις στις χρηματοροές τους... Άρα, έχουν υποβαθμιστεί. Δεν είναι μόνο τα κόμματα ή τα μέσα μαζικής ενημέρωσης που έχουν υποβαθμιστεί... Είναι το σύνολο των επιχειρήσεων στην Ελλάδα [...] Κατά τον χρόνο της σύναψης είναι η αρχική αξιολόγηση, όπου εξετάζονται όλα τα στοιχεία, όλες οι προοπτικές. Συνήθως σε ένα business plan τριετίας αν μιλάμε για επιχείρηση ή πώς είναι η συνήθης κατάσταση στις επιχειρήσεις, την κατάσταση της επιχείρησης, τον κλάδο, τον χώρο και εκταμιεύονται ανάλογα με την έγκριση ή όχι της ανώτατης επιτροπής». Αναφορικά δε με τη σημασία των εξασφαλίσεων για τη χορήγηση ενός δανείου, ο κ. Γ. Πουλόπουλος σημείωσε ότι: «Οι εξασφαλίσεις αποτελούν για την τράπεζα τεχνική αντιστάθμισης κινδύνου και δευτερογενή πηγή αποπληρωμής. Αυτό ισχύει σε κάθε τράπεζα. Γι' αυτό η εξασφάλιση λαμβάνεται σε περίπτωση αθέτησης του πιστούχου, ώστε να υπάρχει μια δεύτερη πηγή αποπληρωμής του δανείου. Επομένως, δεν είναι κριτήριο ανάληψης του κινδύνου η εξασφάλιση. Η τράπεζα, όμως, δεν παραγνωρίζει την αξία των εξασφαλίσεων και μεριμνά για τη λήψη αυτών. Όπως σας είπα, συνιστά συμπληρωματικό στοιχείο. Οι εξασφαλίσεις που παρέχονται από πλευράς πιστούχων αντιμετωπίζονται ως εναλλακτική πηγή, καθώς η εξυπηρέτηση επιχειρηματικών δανείων εξαρτάται, όπως σας είπα, από το cash flow».

Όσον αφορά στις προσωπικές εγγυήσεις, ο τέως Διευθύνων Σύμβουλος της Attica Bank κ. Αλέξανδρος Αντωνόπουλος σημείωσε ότι: «Για τη λήψη προσωπικής εγγύησης κρίνεται κάθε περίπτωση διαφορετικά. Δεν είναι υποχρέωση να ληφθεί η προσωπική εγγύηση. Σημαντικό ποσοστό των δανείων μας καλύπτεται και από προσωπικές εγγυήσεις».

Εξάλλου, όλοι οι ερωτηθέντες μάρτυρες αρνήθηκαν ότι προσέγγισαν ή ότι προσεγγίσθηκαν από πολιτικά πρόσωπα για να τους παρασχεθούν «υπηρεσίες» διευκόλυνσης της έγκρισης και χορήγησης δανείων σε ΜΜΕ.

Αντιθέτως, ως ένα από τα πλέον σημαντικά στοιχεία που ανέκυψαν ήταν ότι τα άυλα στοιχεία και το προφίλ των επιχειρήσεων ΜΜΕ («όνομα», φήμη, υψηλά ποσοστά τηλεθέασης ή κυκλοφορίας κ.α.) αποτελούσαν ένα από τα πλέον αντικειμενικά και ισχυρά κριτήρια των τραπεζών κατά τη διαδικασία έγκρισης και χορήγησης των πιστώσεων. Χαρακτηριστική υπήρξε εν προκειμένω η κατάθεση λ.χ. του κ. Ιωάννη Βαρδινογιάννη για λογαριασμό του STAR CHANNEL. Τη διαπίστωση αυτή επιβεβαίωσαν ο κ. Γ. Πάσχας αλλά και η κ. Σ. Παπαγιαννίδου από την πλευρά της ΤΤΕ απαντώντας (η δεύτερη) σε ερώτησή μας: «Όλα [...] παίζουν ρόλο, αλλά η κάθε τράπεζα ανάλογα με την πιστοδοτική της πολιτική και το προφίλ κινδύνου που έχει, τα ταξινομεί και τα προτεραιοποιεί με τον τρόπο που επιλέγει, αρκεί να είναι λογικός. [...] Ή δεν μπορεί να λέει «η φήμη και η πελατεία είναι κάτι αδιάφορο»».

B3. Εκτίμηση μεταβολής συνθηκών - Αντιμετώπιση δυσχερειών εξόφλησης

Η απρόοπτη και ραγδαία επιβολή των συνθηκών στην ευρύτερη οικονομία αλλά και ειδικότερα στον κλάδο της ενημέρωσης, με δραματική μείωση της διαφημιστικής δαπάνης, υποχρέωσε αφ' ενός μεν τις τράπεζες να αναλάβουν πρωτοβουλίες για τη ρύθμιση οφειλών ή την αναδιάρθρωση πιστώσεων, αφ' ετέρου δε τις δανειοδοτηθείσες επιχειρήσεις ΜΜΕ να προχωρήσουν σε περιστολή δαπανών και εξορθολογισμό της λειτουργίας τους. Η εξέταση πολυάριθμων μαρτύρων από τον τραπεζικό χώρο και τον κλάδο των ΜΜΕ ανέδειξε ορισμένες σημαντικές παραδοχές, η επισήμανση των οποίων έχει αξία.

Όπως, πράγματι, προέκυψε δίχως αμφιβολία, η αγορά των ΜΜΕ στην Ελλάδα από την έναρξη της κρίσης και ιδίως μετά το 2010 χαρακτηρίζεται από τη ραγδαία πτώση της διαφημιστικής δαπάνης και των αντίστοιχων εσόδων για τις επιχειρήσεις του κλάδου ενημέρωσης. Είναι χαρακτηριστικές -αντί πολλών- οι σχετικές καταθέσεις των κ.κ. Ιωάννη Αλαφούζου (ΣΚΑΪ) ο οποίος ανέφερε 75% μείωση εσόδων και τον Ηλία Τσίγκα (ΤΗΛΕΤΥΠΟΣ) που ανέφερε 65% μείωση εσόδων.

Κατά τα ανωτέρω, λ.χ., ερωτηθείς σχετικά με την πολιτική ρυθμίσεων που ακολουθεί η ΕΤΕ, ο Διευθύνων Σύμβουλος της Τράπεζας κ. Λεωνίδα Φραγκιαδάκης απήντησε: «η φιλοσοφία

της Τράπεζας, όταν τα πράγματα δεν πάνε καλά για μια εταιρεία, δεν είναι να την «πνίξει» αμέσως, γιατί αυτό θα είχε σαν άμεσο αποτέλεσμα, πρώτον, την απομείωση των αξιών. Δεν θέλω να συζητήσω για το τι θα πάθαινε η εταιρεία και οι θέσεις εργασίας τις οποίες φέρει. [...] Η στάση της Τράπεζας, λοιπόν, είναι να προσπαθήσει να αναδιαρθρώσει τη χρηματοδότηση της εταιρείας, να την υποστηρίξει συντηρητικά στο μέτρο του δυνατού και προφανώς, αν μπορεί, να λάβει περισσότερες εξασφαλίσεις. Σε όλο αυτό το επίπεδο και στο πλαίσιο με το οποίο το λέω, νομίζω ότι η Τράπεζα ενήργησε δεόντως». Και συνέχισε ο κ. Λ. Φραγκιαδάκης: «Το να γυρίσεις να πεις «πνίγω την εταιρεία» με το που εμφανίζονται προβλήματα, αυτό δεν κάνει καλό σε κανέναν, ούτε σε μας σαν τράπεζες γιατί μειώνει τη δυνατότητα ανακτησιμότητας των χρημάτων, πόσω δε μάλλον στις ίδιες τις εταιρείες οι οποίες πνίγονται. Έχουν υπάρξει περιπτώσεις στο παρελθόν όπου έχουν εξαντληθεί όλες οι προσπάθειες και η εταιρεία έχει οδηγηθεί σε πτώχευση; Ναι, υπάρχουν εταιρείες μέσω μαζικής ενημέρωσης για τις οποίες στο παρελθόν εξαντλήσαμε όλες τις προσπάθειές μας και, δυστυχώς, οι εταιρείες οδηγήθηκαν σε πτώχευση. Όμως, η φιλοσοφία μας είναι μία, αυτή της συντηρητικής υποστήριξης με λήψη εξασφαλίσεων, όπου αυτό είναι δυνατόν». Σύμφωνα με τον ίδιο, η επιδείνωση της οικονομικής κατάστασης στο χώρο της ενημέρωσης υπήρξε ραγδαία: «πρέπει να ληφθεί υπ' όψιν το γεγονός ότι τα τελευταία επτά με οκτώ χρόνια, σαν αποτέλεσμα της οικονομικής συγκυρίας, η διαφημιστική δαπάνη, η οποία ήταν ένα κύριο μέρος των εσόδων των ΜΜΕ, έχει πέσει παραπάνω από 50%, όπως επίσης και οι κυκλοφορίες». Τέλος, κατά τον κ. Φραγκιαδάκη δεν υπήρξε καμία ευμενής διακριτική μεταχείριση των ΜΜΕ τόσο κατά τη χορήγηση των πιστώσεων όσο και κατά τη ρύθμιση των οφειλών τους: «Δεν μεροληπτήσαμε υπέρ αυτού του κλάδου. Αυτό, όπως είπα και πριν, αποδεικνύεται από το γεγονός ότι οι εξασφαλίσεις τις οποίες έχει αυτός ο κλάδος δεν υπολείπονται από τον μέσο όρο των υπολοίπων εξασφαλίσεων σημαντικά, αλλά καλώς ή κακώς πρέπει κάποιος να λαμβάνει υπ' όψιν του τις πραγματικές συνθήκες της συγκεκριμένης εταιρείας, του συγκεκριμένου κλάδου, τη στιγμή που έρχεται να χειριστεί μια πιστοδότηση».

Ο κ. Δημήτριος Μαντζούνης, για λογαριασμό της Alpha Bank, παρατήρησε: «Η πολιτική μας είναι να συνεννοούμεθα με τον πελάτη και εφόσον είναι συνεργάσιμος δανειολήπτης και η επιχείρησή του είναι βιώσιμη, να προχωρούμε σε αναδιάρθρωση. Η αναδιάρθρωση όμως έχει πάντα το πνεύμα, αν θέλετε, της εξαντλήσεως της στηρίξεως από τον μέτοχο, με ό,τι μέσα μπορεί. Δηλαδή, ή αύξηση μετοχικού κεφαλαίου το οποίο έχει συμβεί τις περισσότερες φορές, ή καταθέσεις μετόχων, αλλά συγκεκριμένα για την αύξηση μετοχικού κεφαλαίου».

Εκ μέρους της Eurobank, ο κ. Φωκίων Καραβίας τόνισε: «Κατά την πιθανή αναδιάρθρωση κάποιων δανείων ισοδύναμα ακολουθήσαμε τραπεζικά κριτήρια, όπως ακολουθούμε και τους υπόλοιπους πελάτες καθώς επίσης και τη σχετική διαδικασία της Τράπεζας». Όπως εξήγησε ο ίδιος μάρτυρας, «Όταν δόθηκαν τα δάνεια αυτά -γιατί τα περισσότερα από τα δάνεια αυτά δεν έχουν δοθεί πρόσφατα, είναι δάνεια τα οποία έχουν δοθεί το 2007, το 2008, 2009, το 2010 κοκ- ήταν διαφορετική η οικονομική δραστηριότητα γενικότερα στη χώρα μας σε σχέση με τώρα, ήταν διαφορετική η διαφημιστική πίτα τότε σε σχέση με τώρα. Επομένως, όταν δόθηκαν τα δάνεια αυτά, είχαμε να κάνουμε με εταιρείες οι οποίες είχαν σχετικά ισχυρές χρηματοροές και σχετικά ισχυρούς ισολογισμούς. Βέβαια, στην πορεία τα πράγματα, όπως και για άλλες επιχειρήσεις της οικονομίας ευρύτερα, εξελίχθηκαν με έναν δυσμενή τρόπο. Συνεπώς, πρέπει να βλέπουμε με τα κριτήρια και τα δεδομένα που υπήρχαν τότε και όχι με τα σημερινά, που έχουν αλλάξει πολύ σημαντικά».

Προσεγγίζοντας το θέμα της απρόοπτης μεταβολής των γενικότερων οικονομικών συνθηκών, από τραπεζική σκοπιά, ο τέως Αναπληρωτής Διευθύνων Σύμβουλος της Τράπεζας Πειραιώς κ. Γεώργιος Πουλόπουλος τόνισε ότι: «Μετά από δύο-τρία χρόνια, το αξιόχρεο της Ελλάδας έφτασε σε επίπεδο «Default», όπως λέγεται, ή «Selected Default» και σήμερα είναι «CCC», αν γνωρίζετε τις διαβαθμίσεις. Είναι σε επίπεδο «Junk». Αυτό που συνέβη από «Α» σε «Junk» δεν έχει ξανασυμβεί, όπως είπα, πουθενά. Δεν μπορούσε να το εκτιμήσει κανένας το 2009 και το 2010. [...] Πάντα κοιτάζουμε το παρελθόν και τη διαδρομή κάθε επιχείρησης και την κατάσταση που βρίσκεται κατά την περίοδο του αιτήματος. Επίσης, κάνουμε και μια προβολή, συνήθως ένα business plan, για να δούμε πώς μπορεί αυτή να εξελιχθεί στα επόμενα χρόνια και κάνουμε και σενάρια ευαισθησίας. Απλά, αυτό που συνέβη δεν μπορούσε να το εκτιμήσει κανένας σε οποιοδήποτε σενάριο το 2010 στην Ελλάδα, όπως είπα -το βάθος της κρίσης και η έκταση». Όσον αφορά στον τρόπο που η Τράπεζα Πειραιώς διαχειρίζεται τη μη εξυπηρέτηση των συγκεκριμένων δανείων, ο κ. Γ. Πουλόπουλος κατέθεσε: «δεν είναι κάτι διαφορετικό από τους υπόλοιπους κλάδους. Θυμίζω ότι έχουμε χρηματοδοτήσει πάρα πολλές επιχειρήσεις. Πάρα πολλές επιχειρήσεις έχουν προβλήματα. Και τα μέσα μαζικής ενημέρωσης δεν ξεφεύγουν από αυτόν τον κανόνα, δυστυχώς».

Παρεμπιπτόντως, από τις εργασίες της Επιτροπής και ιδίως μετά από δικές μας ερωτήσεις αποδείχθηκε ότι -σε αντίθεση με ό,τι αναπαραγόταν από την Κυβέρνηση- οι επιχειρήσεις ΜΜΕ όλα τα προηγούμενα έτη κατέβαλλαν σημαντικά ποσά στο Δημόσιο για διάφορες αιτίες (φόρους, εισφορές και λοιπά βάρη) (βλ. χαρακτηριστικά κατάθεση κ. Ιωάννη Βαρδινογιάννη).

B4. Τράπεζες και διαφήμιση

Πρόκειται για φαινομενικά παρεμπόπτον ζήτημα που διέπει τις αμφίδρομες σχέσεις τραπεζών - ΜΜΕ, με σαφείς όμως προεκτάσεις στο πεδίο των ευρύτερων συναλλαγών. Το βασικό ερώτημα εν προκειμένω είναι εάν οι διαφημιζόμενες τράπεζες προβαίνουν σε συμψηφισμό με τις αξιώσεις τους από τα δάνεια.

Ο Διευθύνων Σύμβουλος της ΕΤΕ κ. Λεωνίδα Φραγκιαδάκης κατέθεσε σχετικά: «Οι διαφημιστικές δαπάνες της Εθνικής Τράπεζας και οποιασδήποτε εταιρείας, κατά τη γνώμη μου, δεν πρέπει να συνδέονται με την πιστοδοτική διαδικασία. Άλλη είναι η επιχειρηματική σκέψη υπό την οποία δίδονται και κατανέμονται οι διαφημιστικές δαπάνες και άλλος ο τρόπος με τον οποίο διαχειρίζεται η Τράπεζα τα ανοικτά πιστωτικά της ανοίγματα. Επίσης, ακόμα και λανθασμένα κάποιος να τα συνέδεε αυτά, τα μεγέθη στα οποία αφορούν οι διαφημιστικές δαπάνες δεν έχουν καμμία σχέση και δεν πρέπει να έχουν καμμία σχέση με τον τρόπο με τον οποίο κατανέμεται το πιστοδοτικό βάρος σε κάθε εταιρεία. Άρα, δεν πιστεύω ότι είναι κάτι συσχετίσιμο. Η Τράπεζα ακολουθεί την πολιτική της και κάνει αυτό που πρέπει να κάνει για να πάρει πίσω ή να διαχειριστεί τα ανοικτά πιστοδοτικά της ανοίγματα και η εταιρεία, από την άλλη μεριά, κάνει αυτό που πρέπει να κάνει για να προωθήσει τις εργασίες της μέσω διαφημίσεων. Κατά τη γνώμη μου, δεν πρέπει να συνδέονται αυτά τα δύο». Εξ άλλου, ο ίδιος μάρτυρας ξεκαθάρισε για λογαριασμό της ΕΤΕ: «Δεν συμψηφίζουμε διαφημιστικές δαπάνες με εξόφληση δανείων».

Από την πλευρά της Eurobank, ο κ. Φωκίων Καραβίας σημείωσε: «Όσον αφορά την πολιτική της τράπεζας, να διευκρινίσω ότι η διαδικασία πιστοδοτήσεων με τη διαδικασία διαφημιστικών δαπανών είναι δύο ξεχωριστές, διακριτές και ανεξάρτητες διαδικασίες. Ωστόσο, τουλάχιστον επί εποχής μου, κατά την κατανομή της διαφημιστικής δαπάνης λαμβάνουμε υπόψη εάν τα δάνεια του μέσου είναι καταγγελλμένα ή όχι. Αν έχουν καταγγελλθεί από την τράπεζα δάνεια, διακόπτουμε και την διαφημιστική συνεργασία».

Ερωτώμενος σχετικά με τη διαφημιστική δαπάνη της Τράπεζας Πειραιώς ο μάρτυρας κ. Γ. Πουλόπουλος απάντησε ότι: «Τα βασικά κριτήρια για την κατανομή της διαφημιστικής δαπάνης είναι η κυκλοφορία στα έντυπα, είναι η τηλεθέαση, αν αφορά τηλεοπτικά μέσα».

B5. Περιπτωσιολογία επιχειρήσεων ΜΜΕ

Στην παρούσα ενότητα παρουσιάζονται αναλυτικότερα, κρίσιμα ποσοτικά και ποιοτικά στοιχεία τα οποία αφορούν σε εταιρείες και ομίλους επιχειρήσεων που διαχειρίζονται μέσα μαζικής ενημέρωσης στον έντυπο και ηλεκτρονικό Τύπο, καθώς και στο ραδιοτηλεοπτικό πεδίο. Τα στοιχεία προέρχονται από έγγραφα που υποβλήθηκαν στην Επιτροπή καθ' όλη τη διάρκεια συγκεντρώσεως του υλικού. Ιδιαίτερη κρισιμότητα, πέραν του πλήθους των ποσοτικών στοιχείων που απέστειλαν οι τράπεζες και οι ίδιες οι πιστούχοι εταιρείες ΜΜΕ, παρουσιάζουν οι εκθέσεις ειδικών ερευνών της ΤτΕ (Διεύθυνση Επιθεώρησης), οι οποίες υποβλήθηκαν στην Επιτροπή. Πρόκειται για συνοπτικές αλλά πλήρως τεκμηριωμένες και επομένως αξιόπιστες εκθέσεις, που επιτρέπουν τη συναγωγή ασφαλών συμπερασμάτων για το status και την εξέλιξη του φαινομένου της δανειοδότησης των ΜΜΕ.

Για συστηματικούς λόγους, η ανάπτυξη της περιπτωσιολογίας ακολουθεί τη χρονική εξέλιξη των εργασιών της Επιτροπής και δη τη σειρά εξέτασης των σχετικών μαρτύρων - εκπροσώπων των συγκεκριμένων μεγάλων επιχειρήσεων ΜΜΕ.

I. Όμιλος ΣΚΑΪ

Γενικό πιστοληπτικό status: βασική πηγή πληροφόρησης για τον διαχρονικό δανεισμό των εταιρειών του Ομίλου ΣΚΑΪ (2001-2015) αποτελεί η εξαιρετικά πρόσφατη (Απρίλιος 2016) έκθεση ειδικής έρευνας της Τράπεζας της Ελλάδος που εκπονήθηκε μετά από σχετική παραγγελία του Οικονομικού Εισαγγελέως (στο πλαίσιο διερεύνησης της νομιμότητας των δανείων των ΜΜΕ, μετά τις ενέργειες του Υπουργού κ. Π. Νικολούδη το 2015). Όπως προκύπτει από τις σχετικές παρατηρήσεις της ΤτΕ, βασικός χρηματοδότης του ομίλου υπήρξε διαχρονικά η ΕΤΕ και μόνο δευτερευόντως η EUROBANK. Στόχος της χρηματοδότησης ήταν η στήριξη του ομίλου, δεδομένης της σοβαρής κεφαλαιακής ενίσχυσης που παρέχει ο βασικός μέτοχος Ιωάννης Αλαφούζος. Στη χορήγηση των δανείων έπαιξε σημαντικό ρόλο το σταθερό μερίδιο αγοράς του ΣΚΑΪ (σε ραδιόφωνο και τηλεόραση), καθώς και το σχέδιο περιστολής κόστους του ομίλου και βελτίωσης των παγίων. Το διάστημα 2007-2009, η ΕΤΕ ακολούθησε σταθερή πιστοδοτική πολιτική προς τον όμιλο αναλαμβάνοντας μεγάλο μέρος κινδύνων (μακροπρόθεσμα ομολογιακά δάνεια, προς

αναχρηματοδότηση παλαιότερου δανεισμού). Έκτοτε ακολούθησε πολιτική επί μέρους αναδιαρθρώσεων των χρονοδιαγραμμάτων αποπληρωμής με παράλληλη κάλυψη των αναγκών του ομίλου σε κεφάλαιο κίνησης, καλυμμένη όμως κατά 100% με ρευστοποιήσιμα στοιχεία.

Ειδικότερα, το 2009, η χρηματοοικονομική κατάσταση της μητρικής (ΡΑΔΙΟΦΩΝΙΚΕΣ & ΤΗΛΕΟΠΤΙΚΕΣ ΕΠΙΧΕΙΡΗΣΕΙΣ ΑΕ) και της βασικής θυγατρικής (ΝΤΟΤ ΚΟΜ ΑΕ) εξελισσόταν ικανοποιητικά. Έκτοτε, δεδομένης της εμφάνισης της οικονομικής κρίσης, άρχισε σταδιακή επιδείνωση οικονομικών μεγεθών (κύκλος εργασιών, καθαρή θέση κ.α.). Η διοίκηση του ομίλου εφάρμοσε πρόγραμμα αναδιάρθρωσης με πώληση θυγατρικών και απεμπλοκή από ζημιογόνες δραστηριότητες, με αποτέλεσμα το 2011 να επανέλθει σε λειτουργική κερδοφορία. Σημειώνεται ως θετικό στοιχείο η διαχρονική στήριξη από τους μετόχους και κυρίως τον βασικό μέτοχο (Ι. Αλαφούζο) με εισροή νέων κεφαλαίων. Βλ. ιδίως ΑΜΚ μητρικής 20,9 εκ € (2004-2015) και βασικής θυγατρικής 45,2 εκ. € (2005-2015).

Συνολικά, σύμφωνα με την ΤτΕ, ο συνδυασμός της πιστοδοτικής στήριξης, της κεφαλαιακής ενίσχυσης των εταιρειών από τον βασικό μέτοχο και της επίτευξης λειτουργικών αποτελεσμάτων δημιουργεί προϋποθέσεις εξυπηρέτησης των ανειλημμένων από τον όμιλο και τους μετόχους κινδύνων.

Αναλυτικά ανά τραπεζικό ίδρυμα:

ΕΤΕ: Οι οφειλές των εταιρειών του Ομίλου προς την ΕΤΕ ανέρχονταν τον Μάιο 2016 σε 46.700.000 €, ενώ ο βασικός μέτοχος αυτών κ. Ιωάννης Αλαφούζος οφείλει 7.300.000 €. Το 89,7% των οφειλών αφορούν στην εταιρεία ΝΤΟΤ ΚΟΜ ΑΤΕΕ (εταιρεία του τηλεοπτικού ΣΚΑΪ).

ΕΥΡΟΒΑΝΚ: Σύμφωνα με την ΤτΕ, η Eurobank είχε «περιορισμένου ύψους συνεργασίας» με τον ΣΚΑΪ και τις συνδεδεμένες επιχειρήσεις. Ειδικότερα, η τράπεζα έχει χορηγήσει από το 2010 δάνειο στη ΘΑΝΑΛΕ ΑΕ (αρχικά στον Θανάση Αλαφούζο με μεταγενέστερη αλλαγή πιστούχου), αρχικού ύψους 1.800.000 € και με εγγύηση των μετόχων. Το υπόλοιπο τον Μάιο 2016 είναι 150.000 € και εξυπηρετείται ομαλά. Εν συνεχεία, στις 06-10-2014, μετά από αίτημα της ΕΙΔΗΣΕΙΣ ΝΤΟΤ ΚΟΜ ΑΤΕΕ («τηλεοπτικός» ΣΚΑΪ), η Eurobank Leasing ενέκρινε όριο για απόκτηση μηχανολογικού εξοπλισμού 2.100.000 € για εμπλουτισμό του τεχνικού εξοπλισμού προς παροχή υπηρεσιών στην ΟΤΕ TV. Τα μισθώματα σήμερα καταβάλλονται ομαλά. Τέλος, οφειλές προς τη Eurobank διατηρεί και ο διευθύνων σύμβουλος του ΣΚΑΪ Κωνσταντίνος Κιμπουρόπουλος. Η συνολική οφειλή 800.000 € είναι σήμερα ενήμερη.

Τρέχουσες οφειλές: σύμφωνα με τους επικαιροποιημένους πίνακες που απέστειλαν οι τράπεζες στις αρχές Ιουλίου, οι οφειλές του Ομίλου ΣΚΑΪ προς τις τράπεζες είχαν στις 31-05-2016, ως εξής:

Ι. Προς ΕΤΕ

i. ΕΙΔΗΣΕΙΣ ΝΤΟΤ ΚΟΜ Α.Ε. (από πέντε συμβάσεις, 1999, 2009, 2010, 2012 και 2014): συνολικό λογιστικό υπόλοιπο 30.944.620 €.

ii. ΟΜΜΕ Α.Ε. (από δύο συμβάσεις, 2006): συνολικό λογιστικό υπόλοιπο 789.288 €.

iii. Ι. Αλαφούζος (από τρία προσωπικά δάνεια, 2013): συνολικό λογιστικό υπόλοιπο 6.802.845 €.

Συνολικό λογιστικό υπόλοιπο εταιρειών Ομίλου ΣΚΑΪ προς ΕΤΕ: 38.536.753 €.

II. Προς EUROBANK

i. ΙΜΕΡΟSSHIPPINGLtd. (από μία σύμβαση, 2011): υπόλοιπο 6.946.205,10 €.

ii. Κωνσταντίνος Κιμπουρόπουλος (από τρία προσωπικά δάνεια, 2005, 2006, 2007): υπόλοιπο 820.065,15 €.

iii. Ιωάννης Αλαφούζος (από ένα προσωπικό δάνειο, 2002): υπόλ.: 4.546,60 €.

II. Όμιλος ΠΗΓΑΣΟΣ

Ταυτότητα: η εταιρεία ΠΗΓΑΣΟΣ ΑΕ ιδρύθηκε το 1981. Σταδιακά εξελίχθηκε σε εταιρεία συμμετοχών (holding), που κατέχει μετοχές σε ένα πλήθος συνδεδεμένων επιχειρήσεων στον τομέα των ΜΜΕ (εφημερίδες -ΕΘΝΟΣ, ΗΜΕΡΗΣΙΑ-, περιοδικά, τηλεόραση, ραδιόφωνο, διαδίκτυο, εκτυπώσεις κ.α.). Η ιδιοκτήτρια του Ομίλου οικογένεια Μπόμπολα (ο πατέρας Γεώργιος και ήδη και ο υιός Φώτιος) έχει αναπτύξει πολυσχιδή δραστηριότητα στον τομέα των δημοσίων έργων σε Ελλάδα και εξωτερικό. Γενικό πιστοληπτικό status: βασική πηγή πληροφόρησης για το διαχρονικό δανεισμό των εταιρειών του Ομίλου Πήγασος (2001-2015) αποτελεί η εξαιρετικά πρόσφατη (Ιούλιος 2016) έκθεση ειδικής έρευνας της Τράπεζας της Ελλάδος, που εκπονήθηκε μετά από σχετική παραγγελία του Οικονομικού Εισαγγελέως.

Όπως προκύπτει από τις σχετικές παρατηρήσεις της ΤΤΕ, ως το 2008 η χρηματοοικονομική κατάσταση του ομίλου χαρακτηριζόταν από ισχυρή κεφαλαιακή βάση και θετική σχέση ιδίων προς ξένα κεφάλαια. Βασικά της χαρακτηριστικά ήταν επίσης η υψηλή αξία περιουσιακών στοιχείων, η ανάπτυξη εργασιών των εταιρειών και η κερδοφορία. Παρατηρούνταν περιορισμένη χρήση των εγκεκριμένων ορίων πίστωσης και ομαλή εξυπηρέτηση των δανείων.

Μετά το 2009, υπήρξε μεταστροφή του οικονομικού κλίματος και λόγω της ύφεσης οι εταιρείες του ομίλου εισήλθαν σε πτωτική τροχιά. Στόχος πλέον της χρηματοδότησης εκ μέρους των τραπεζών ήταν η στήριξη του ομίλου, ώστε αυτός να μείνει ζωντανός μέσα στην κρίση, εκ παραλλήλου με την οικονομική συνεισφορά των μετόχων. Έγιναν, πράγματι, κεφαλαιακές ενισχύσεις με δανεισμό από τον μέτοχο 2009-2015 51,35 εκ. € και περιστολή

κόστους. Αλλά αυτές δεν ήταν επαρκείς για να ανακόψουν την πτωτική πορεία. Άλλωστε, η έντονη συσχέτιση - αλληλεξάρτηση των εργασιών των εταιρειών του ομίλου είχε πολλαπλασιαστικό αποτέλεσμα στις επιπτώσεις της κρίσης.

Αποτέλεσμα της συνεχιζόμενης επιδείνωσης ήταν ή έντονα αρνητική καθαρή θέση των εταιρειών του ομίλου και η αδυναμία εξυπηρέτησης οφειλών συνολικού ύψους 159,3 εκ. € (Απρίλιος 2016). Το διάστημα 2010-2015 καταγράφηκαν λειτουργικές ζημιές 85 εκ. €, που καλύφθηκαν από αύξηση δανεισμού, εισφορές μετόχων και ταμειακά διαθέσιμα. Από τις αρχές του 2012, η διοίκηση του ομίλου άρχισε διαπραγματεύσεις με τις τράπεζες για την αναδιάρθρωση του δανεισμού της μητρικής.

Πιστοδοτική πολιτική Τραπεζών: έως το 2009 η πιστοδοτική πολιτική των ελληνικών Τραπεζών προς τις εταιρείες του Ομίλου Πήγασος κρίνονται από την ΤτΕ ότι βρίσκονταν εντός του κανονιστικού πλαισίου και των ισχυουσών πολιτικών. Μετά το 2012, παράλληλα με την εισροή νέων κεφαλαίων από τους μετόχους, παρασχέθηκαν και νέα δάνεια (από ΕΤΕ & ALPHA - 5 εκ. € έκαστη), για τη στήριξη της εταιρείας ΕΚΔΟΣΕΙΣ ΕΘΝΟΣ ΑΕ, με εκχώρηση των εισπράξεων διανομής. Από το 2012, οι τρεις κοινοπρακτούσες τράπεζες ΕΘΝΙΚΗ, ALPHA και ΠΕΙΡΑΙΩΣ εκκίνησαν διαδικασίες αναδιάρθρωσης δανεισμού της ΠΗΓΑΣΟΣ με λήψη εξασφαλίσεων..

III. AlphaTV

Ταυτότητα και οικονομική πορεία: η ALPHA ΔΟΡΥΦΟΡΙΚΗ ΤΗΛΕΟΡΑΣΗ ΑΕ ιδρύθηκε το 1996 ως ΣΚΑΪ 100,4 ΕΛΛΗΝΙΚΗ ΔΟΡΥΦΟΡΙΚΗ ΤΗΛΕΟΡΑΣΗ ΑΕ. Το 2002 όλες οι μετοχές της εταιρείας πέρασαν στην ιδιοκτησία Ομίλου Κοντομηνά. Τον Δεκέμβριο 2008 εισήλθε στο μετοχικό κεφάλαιο ο γερμανικών συμφερόντων όμιλος RTL (κατά 70%), ο οποίος αποχώρησε τον Φεβρουάριο 2012. Πλέον, ιδιοκτήτρια όλων των μετοχών της εταιρείας είναι η ALPHA MEDIA GROUP LTD με έδρα την Κύπρο, η οποία ελέγχεται πλήρως από την επίσης κυπριακή SIXOMENT LTD συμφερόντων άμεσα και έμμεσα Δημητρίου Κοντομηνά. Ο ALPHA κατέχει διαχρονικά την τρίτη θέση πανελλαδικής τηλεθέασης και διαφημιστικών εσόδων. Η ανάπτυξη των τηλεοπτικών προγραμμάτων του σταθμού χρηματοδοτήθηκε με δανεισμό και με αυξήσεις μετοχικού κεφαλαίου (ΑΜΚ 2005, 2007). Με την έναρξη της οικονομικής κρίσης, το 2009, ενώ η εταιρεία ελέγχεται από την RTL, ο κύκλος εργασιών περιορίζεται στο μισό, ενώ συσσωρεύθηκαν υψηλές ζημιές, που καλύφθηκαν από διαδοχικές ΑΜΚ συνολικού ποσού 250 εκ. €. Από το 2013 η δραστηριότητα δείχνει να ανακάμπτει ενώ σημειώνονται ενέργειες συγκράτησης του λειτουργικού κόστους (μέσω μείωσης του κόστους των προγραμμάτων). Όταν το 2008 συμφωνήθηκε η είσοδος του RTL, βασικός όρος της συμφωνίας ήταν η προηγούμενη εξόφληση του προηγούμενου δανεισμού (της holding ΔΕΜΚΟ ΑΕ) ύψους 102 εκ. €. Τα ποσά για την εξόφληση του δανεισμού προέκυψαν από ΑΜΚ. Στη συνέχεια ο όμιλος RTL

κατά πάγια τακτική του χρηματοδοτούσε το κανάλι μέσα από θυγατρικές του εταιρείες. Παράλληλα γινόταν χρήση και τραπεζικού δανεισμού (από τη Γενική Τράπεζα και την Τράπεζα Πειραιώς) που ως το 2011 είχε πλήρως εξοφληθεί. Μέρος του δανεισμού που έλαβε η εταιρεία από τη μητρική RTL υφίσταται ως σήμερα (ομολογιακό δάνειο 22,5 εκ. € με ετήσιες δόσεις 4,8 εκ. € έως το 2018). Η σχετική συμφωνία προβλέπει τη δυνατότητα συμψηφισμού του δανείου με ανεπίδεκτες είσπραξης εμπορικές απαιτήσεις οι οποίες είχαν προκύψει πριν την αποχώρηση της RTL SA. Επιπρόσθετα, η εταιρεία στηρίζεται με δανεισμό από τη συγγενή ασφαλιστική εταιρεία PRIME INSURANCE Ltd (3 εκ. €).

Πιστοληπτική πολιτική γενικά: το status του δανεισμού του ALPHA από τις ελληνικές τράπεζες περιγράφεται αναλυτικά στη σχετική έκθεση ειδικής έρευνας της ΤτΕ, η οποία εκπονήθηκε μόλις τον περασμένο μήνα Ιούλιο 2016, κατόπιν σχετικής παραγγελίας του Οικονομικού Εισαγγελέως. Από την έκθεση προκύπτει ότι αφού εξοφλήθηκε ο παλιός δανεισμός το 2011 (κατά τα παραπάνω), οι τράπεζες, στα τέλη του 2012, καθόρισαν νέο πλαίσιο βραχυπρόθεσμων ορίων κεφαλαίου κίνησης και προεξόφλησης επιχειρηματικών απαιτήσεων (factoring), τα οποία ήταν καλυμμένα στο σύνολό τους με ποσοστό προεξόφλησης κάτω του 85%. Το ύψος των ορίων παραμένει, κατά την ΤτΕ, σε επίπεδα συμβατά με το μέγεθος των δραστηριοτήτων της εταιρείας και κινούνται ομαλά. Όπως προκύπτει από τα στοιχεία της έκθεσης, κατόπιν της εισόδου στο μετοχικό κεφάλαιο της εταιρείας του Ομίλου RTL, ο τότε τραπεζικός δανεισμός αποπληρώθηκε στο σύνολό του. Η έκτοτε πιστοδότησή της, υπό τη νέα μετοχική σύνθεση καλύπτεται πλήρως από ρευστοποιήσιμα στοιχεία και εξυπηρετείται ομαλά.

Ειδικότερα, από την ίδια ως άνω έκθεση της ΤτΕ εξάγονται οι ακόλουθες παρατηρήσεις, ανά πιστωτικό ίδρυμα:

Eurobank Ergasias: Στις 18.04.2016 υπήρχε σε ισχύ εγγυητική επιστολή 82.000 €. Καθορισμένο από τον Μάρτιο 2012 όριο 2 εκ. € για κεφάλαιο κίνησης έναντι επιταγών πελατείας εμφανίζει μηδενικό υπόλοιπο από τον Ιούνιο 2014. Πληροφοριακά, αναφέρεται από την ΤτΕ ότι υφίσταται προσωπικό δάνειο του κ. Δ. Κοντομηνά ποσού 2,5 εκ. €. Είναι μακροπρόθεσμο και εκταμιεύθηκε το 2010 με ετήσια διάρκεια. Έχει δρομολογηθεί εκ νέου η ρύθμισή του. Οι τόκοι βέβαια καταβάλλονται κανονικά.

Επίσης εντοπίστηκε δάνειο 380.000 € υπέρ του κ. Αναστασίου Μπούρα με εγγυητή τον κ. Δ. Κοντομηνά. Το δάνειο αρχικού ποσού 1 εκ. € εκταμιεύθηκε το 2010, με σκοπό τη μερική εξαγορά της αθλητικής εφημερίδας SPORTDAY. Στις αρχές του 2015, το 55% της εφημερίδας αυτής εξαγοράστηκε από εταιρεία συμφερόντων Δ. Κοντομηνά. Το εν λόγω δάνειο καλύπτεται και με μετοχές της εταιρείας SPORTDAY ΑΕΠΕΕ.

Εθνική Τράπεζα: Η συνεργασία της Τράπεζας με τον ALPHA επανεκκίνησε τον Οκτώβριο 2012 με την παροχή ορίου factoring, που παρουσίαζε υπόλοιπο στις 18.04.2016 8,5 εκ. €. Ειδικότερα, μετά από διαδοχικές αυξήσεις, το όριο από 3 εκ. (Οκτ. 2012) έφθασε -

μετά την τελευταία αύξηση, Δεκ. 2014- στα 10 εκ. € με 60% ποσοστό προεξόφλησης τιμολογίων διαφημιστικών εταιρειών. Πληροφοριακά, αναφέρεται ότι ο ALPHA εγγυήθηκε εντός του 2015 τη σύμβαση ποσού 1,5 εκ. € χρηματοδοτήσεων κεφαλαίου κίνησης της συγγενούς εταιρείας KB IMPULS HELLAS ΑΕ, με αντικείμενο τις δορυφορικές συνδέσεις. Το υπόλοιπο ανερχόταν σε 780.000 € και καλύπτεται με γεγεννημένες απαιτήσεις. Τέλος, υφίσταται όριο 500.000 € υπέρ της SPORTDAY ΑΕΠΕΕ, με ευχέρεια χρήσης του για factoring καλυμμένο με ρευστοποιήσιμα στοιχεία.

Τράπεζα Πειραιώς: Στις 05.05.2016 υπήρχε οφειλή 1,17 εκ. € από χρηματοδοτήσεις κεφαλαίου κίνησης έναντι επιταγών πελατείας. Πρόκειται για όριο αρχικού ύψους 2 εκ. € (Οκτ. 2012) που έκτοτε αυξήθηκε και ανανεώνεται η ισχύς του, ενώ κινείται ομαλά.

Τρέχουσες οφειλές (βάσει στοιχείων που υπέβαλαν οι Τράπεζες)

Σύμφωνα με τους επικαιροποιημένους πίνακες που απέστειλαν οι τράπεζες στις αρχές Ιουλίου 2016, οι οφειλές της ALPHA TV Α.Ε. προς τις τράπεζες είχαν στις 31-05-2016, ως εξής:

EUROBANK

1. ALPHA ΔΟΥΡΥΦΟΡΙΚΗ ΤΗΛΕΟΡΑΣΗ ΑΕ (μία σύμβαση 02.04.2012)

Λογιστικοποιημένο υπόλοιπο 31.05.2016 = 81.992,51 €

2. Δημήτριος Κοντομηνάς (μία σύμβαση 13.04.2010)

Λογιστικοποιημένο υπόλοιπο 31.05.2016 = 2.450.000 €.

3. Αναστάσιος Μπούρας (μία σύμβαση 01.04.2009)

Λογιστικοποιημένο υπόλοιπο 31.05.2016 = 377.312,49 €

ΣΥΝΟΛΟ ΟΜΙΛΟΥ: Λογιστικοποιημένο υπόλοιπο 31.05.2015

ΤΡΑΠΕΖΑ ΠΕΙΡΑΙΩΣ

1. ALPHA ΔΟΥΡΥΦΟΡΙΚΗ ΤΗΛΕΟΡΑΣΗ ΑΕ (ΑΑΛ από Τράπεζα Πειραιώς, 31.10.2012)

Λογιστικό υπόλοιπο 31.05.2016 = 1.009.520,88 €

2. ALPHA ΔΟΥΡΥΦΟΡΙΚΗ ΤΗΛΕΟΡΑΣΗ ΑΕ (πιστωτική κάρτα από Τράπεζα Πειραιώς, 20.11.2013)

Λογιστικό υπόλοιπο 31.05.2016 = 14.085,61 €

Συνολική οφειλή 31.05.2016 = 99.592,67 €

ALPHA BANK

1. ALPHA ΔΟΥΡΥΦΟΡΙΚΗ ΤΗΛΕΟΡΑΣΗ ΑΕ (μία σύμβαση, χωρίς ημερομηνία)

Λογιστικοποιημένο υπόλοιπο 31.05.2016 = 6.190,33 €

2. VILLAGE FILMS ΑΕ (πέντε συμβάσεις, όλες 10.09.2010)

Συνολικά: Λογιστικοποιημένο υπόλοιπο 31.05.2016 = 2.258.485,32 €

IV. Όμιλος ΔΟΛ

Πιστοληπτική πολιτική ανά τράπεζα: το status του δανεισμού του Ομίλου ΔΟΛ από τις ελληνικές τράπεζες περιγράφεται αναλυτικά στη σχετική έκθεση ειδικής έρευνας της ΤτΕ, η οποία εκπονήθηκε τον Σεπτέμβριο 2015 κατόπιν σχετικής παραγγελίας του Οικονομικού Εισαγγελέως. Από την έκθεση αυτή εξάγονται οι ακόλουθες παρατηρήσεις, ανά πιστωτικό ίδρυμα:

Alpha Bank: Πρόκειται για την πλέον σοβαρή περίπτωση χρηματοδότησης ΜΜΕ από τη συγκεκριμένη Τράπεζα. Σύμφωνα με τη σχετική έκθεση ειδικής έρευνας της ΤτΕ (Σεπτέμβριος 2015, διενεργήθηκε κατόπιν σχετικής παραγγελίας των Οικονομικών Εισαγγελέων), η Alpha Bank ορίσθηκε ως διαχειρίστρια πληρωμών και εκπρόσωπος των ομολογιούχων στο πλαίσιο του δεκαετούς Κοινοπρακτικού Ομολογιακού Δανείου (ΚΟΔ) της 25ης-08-2014, συμμετέχοντας, παράλληλα, κατά 31%, με σημαντικές εξασφαλίσεις (ενέχυρα συμμετοχών, σημάτων, απαιτήσεων και προσημειώσεις σε ακίνητα). Το ΚΟΔ 2014 είχε ως σκοπό αφ' ενός την αναχρηματοδότηση υφιστάμενου δανεισμού και αφ' ετέρου την κάλυψη νέων αναγκών κεφαλαίου κίνησης (νέα χρηματοδότηση). Η συνολική οφειλή του Ομίλου ΔΟΛ προς την Alpha Bank (95.500.000 €, στις 30-04-2016) αναλύεται σε: α) 31.200.000 € από το ΚΟΔ 2014 (εκεί εντάχθηκαν δάνεια των ΔΟΛ ΑΕ, ΕΙΔΙΚΕΣ ΕΚΔΟΣΕΙΣ ΑΕ, ΕΛΛΗΝΙΚΑ ΓΡΑΜΜΑΤΑ ΑΕ, ΔΟΛ DIGITAL ΑΕ, MULTIMEDIA ΑΕ), β) 57.300.000 € από δάνειο για αγορά μετοχών που είχε δοθεί στον Σταύρο Ψυχάρη, γ) 4.100.000 € από άλλα δάνεια του ΔΟΛ που δεν εντάχθηκε στο ΚΟΔ, δ) 200.000 € από δάνεια της STUDIO ATA ΑΕ και ε) 2.100.000 € από δάνεια προς τη Brionte Ltd (συμφερόντων Στ. Ψυχάρη).

Εθνική Τράπεζα: Σύμφωνα με το πόρισμα της ΤτΕ, η ΕΤΕ παρέσχε διαχρονική στήριξη στον ΔΟΛ με παροχή ρευστότητας ειδικά τη δύσκολη περίοδο μετά το 2009, επιδιώκοντας τον περιορισμό των ακάλυπτων οφειλών της.

Τράπεζα Πειραιώς: Σύμφωνα με το πόρισμα της ΤτΕ, η Τράπεζα Πειραιώς είχε περιορισμένη συνεργασία με τον ΔΟΛ. Πλέον όλες οι οφειλές έχουν ρυθμισθεί μέσω του δεκαετούς Κοινοπρακτικού Ομολογιακού Δανείου (ΚΟΔ) της 25ης-08-2014, όπου η Τράπεζα Πειραιώς συμμετέχει κατά 22% (19.363.577 €), με σημαντικές εξασφαλίσεις (ενέχυρα συμμετοχών, σημάτων, απαιτήσεων και προσημειώσεις σε ακίνητα). Ο ΔΟΛ, για την Τράπεζα, έχει αδύναμη πιστοληπτική ικανότητα (16), ενώ έχει υποσχεθεί να προβεί σε αύξηση μετοχικού κεφαλαίου κατά 8.000.000 €.

Eurobank Ergasias: Σύμφωνα με το πόρισμα της ΤτΕ, η Eurobank τον Ιούνιο του 2009 παρέσχε όριο κεφαλαίου κίνησης 5.000.000 € στον ΔΟΛ, με ευχέρεια χρήσης από κάθε εταιρεία του ομίλου. Στις 23-07-2010 ανανεώθηκε το όριο, τμήμα του οποίου (1.500.000 €) είχε ήδη χρησιμοποιηθεί από την εταιρεία ΕΛΛΗΝΙΚΑ ΓΡΑΜΜΑΤΑ Α.Ε. Το ανωτέρω πιστωτικό όριο ανανεώνεται κατ' έτος, ενώ η ως άνω οφειλή (1.500.000 €) που αφορά στην ΕΛΛΗΝΙΚΑ ΓΡΑΜΜΑΤΑ Α.Ε. αντιμετωπίστηκε με τους όρους του ΚΟΔ της 25ης 08-2014 (στο οποίο δεν συμμετέχει η Eurobank).

V. Όμιλος ΚΑΘΗΜΕΡΙΝΗ

Ταυτότητα Ομίλου: η ΚΑΘΗΜΕΡΙΝΗ Α.Ε., μετά την απόσχιση του εκδοτικού της κλάδου (2011), ο οποίος εισφέρθηκε κατά 100% στη θυγατρική της ΚΑΘΗΜΕΡΙΝΕΣ ΕΚΔΟΣΕΙΣ Α.Ε., διατηρεί σήμερα όλες τις συμμετοχές στις θυγατρικές και συγγενείς της εταιρείες. Διατηρεί επίσης την εκμετάλλευση ακινήτων καθώς και την παροχή διοικητικών κ.α. υπηρεσιών στις θυγατρικές. Το μεγαλύτερο ποσοστό της κατέχεται από μέλη της οικογένειας Αλαφούζου, ενώ οικονομικός ιδιοκτήτης του ομίλου είναι ο κ. Θεμιστοκλής Αλαφούζος.

Ειδικότερα, η εταιρεία ΚΑΘΗΜΕΡΙΝΕΣ ΕΚΔΟΣΕΙΣ Α.Ε. συστάθηκε το 1996 ως ΔΕΣΙΣ ΑΝΩΝΥΜΗ ΕΤΑΙΡΙΑ - ΕΚΔΟΤΙΚΗ - ΡΑΔΙΟΦΩΝΙΚΗ - ΠΑΡΑΓΩΓΗΣ ΠΡΟΓΡΑΜΜΑΤΩΝ Α.Ε., ενώ έλαβε τη σημερινή της επωνυμία στις 30.06.2011 (μετά την εισφορά του εκδοτικού κλάδου της ΚΑΘΗΜΕΡΙΝΗ Α.Ε.). Σήμερα, ο κλάδος περιλαμβάνει την έκδοση της εφημερίδας ΚΑΘΗΜΕΡΙΝΗ, καθώς και ποικίλων άλλων εντύπων.

Προκύπτει ότι οι κίνδυνοι που έχουν αναλάβει οι Τράπεζες (43,2 εκ. €, Σεπτέμβριος 2015), διασφαλίζονται επαρκώς και, μέχρι την ημερομηνία ελέγχου (Φεβρουάριος 2016) εξυπηρετούνταν εγκαίρως.

Συμπεράσματα ΤΤΕ: οι κατά καιρούς εγκριτικές αποφάσεις λήφθηκαν από τα αρμόδια όργανα των τραπεζών που σύμφωνα με τις πιστωτικές πολιτικές είναι τα ανώτατα. Οι χρηματοδοτήσεις που παρασχέθηκαν από τις τράπεζες είχαν, κατά το μεγαλύτερό τους τμήμα, σκοπό την κάλυψη αναγκών κεφαλαίου κίνησης, ήτοι την εξυπηρέτηση λειτουργικών αναγκών της εταιρείας. Οι τράπεζες παρείχαν πιστοδοτική στήριξη στην εταιρεία από την έναρξη της οικονομικής κρίσης (2009) και μετά, λαμβάνοντας παράλληλα σχεδόν πάντα ποικίλες εξασφαλίσεις (βάρη επί ακινήτων, ρευστοποιήσιμα στοιχεία, ενοχικές εγγυήσεις κ.α.). οι παρατάσεις που δόθηκαν τόσο ως προς τα χρονοδιαγράμματα αποπληρωμής όσο και ως προς τις δεσμεύσεις της εταιρείας εντάσσονται στο πλαίσιο διαχείρισης των απαιτήσεων, δεδομένου ότι η ίδια εφάρμοζε πρόγραμμα εξορθολογισμού των δραστηριοτήτων της. Μάλιστα, καταλυτική σημασία είχε η γενικότερη συναλλακτική συμπεριφορά της εταιρείας που παρέμεινε συναινετική και συνεπής ακόμη και μετά τη συνομολόγηση του ΚΟΔ. Εν κατακλείδι, οι τράπεζες ισχυροποίησαν τις καλύψεις τους, ενώ με την αναδιάρθρωση του δανεισμού της εταιρείας, καθώς και τη συνεχή και ουσιαστική στήριξή της από τους μετόχους της, δημιουργούνται -κατά την ΤΤΕ- προϋποθέσεις επίτευξης λειτουργικών αποτελεσμάτων για την εξυπηρέτηση των συναφών υποχρεώσεών της.

Τρέχουσες οφειλές: σύμφωνα με τους επικαιροποιημένους πίνακες που απέστειλαν οι τράπεζες στις αρχές Ιουλίου, οι οφειλές των εταιρειών του Ομίλου ΚΑΘΗΜΕΡΙΝΗ προς τις τράπεζες είχαν στις 31-05-2016, ως εξής:

A. ΤΡΑΠΕΖΑ ΠΕΙΡΑΙΩΣ

ΚΑΘΗΜΕΡΙΝΕΣ ΕΚΔΟΣΕΙΣ Α.Ε.

1. Επιχ. Δάνειο - ΚΟΔ (21.01.2015): λογ.υπόλ. (31.05.2016) 5.925.711,14 €

2. Πιστωτική κάρτα (20.03.2015: λογ.υπόλ. 370,30 €

ΚΑΘΗΜΕΡΙΝΗ Α.Ε.

Πιστωτική κάρτα (13.03.2008): λογ.υπόλ. 14.075,11 €

Β. EUROBANK ERGASIAS

ΚΑΘΗΜΕΡΙΝΕΣ ΕΚΔΟΣΕΙΣ Α.Ε.

ΚΟΔ (21.01.2015): Λογιστικοποιημένο Υπόλοιπο (31.05.2016) 7.515.674,00 €

Γ. ΕΘΝΙΚΗ ΤΡΑΠΕΖΑ

Συνολικό υπολ. Ομίλου (31.05.2016) 20.639.948 €

Δ. ALPHA BANK (στοιχεία 09.08.2016)

ΘΕΜΙΣΤΟΚΛΗΣ ΑΛΑΦΟΥΖΟΣ

Λογ.υπολ. 1.020,02 €

ΚΑΘΗΜΕΡΙΝΕΣ ΕΚΔΟΣΕΙΣ Α.Ε. (τέσσερις συμβάσεις)

Λογ.υπολ. 5.894.745,91 € - προβλ. 141.236,85 €

VI. Παραπολιτικά

Τραπεζικός δανεισμός: ΕΤΕ Α.Ε.

i. ΠΑΡΑ ΕΝΑ Μ.Ε.Π.Ε.

Η εταιρεία που διαχειρίζεται τον Ρ/Σ «ΠΑΡΑΠΟΛΙΤΙΚΑ FM 90,1» έχει λάβει πίστωση από την ΕΤΕ υπό τη μορφή ανοικτού αλληλόχρεου λογαριασμού. Στις 04-02-2014 συνήφθη σύμβαση ανοικτού αλληλόχρεου λογαριασμού ύψους 960.000 €, ενώ η τελική πίστωση διαμορφώθηκε στις 800.000 € (εκταμιεύθηκε στις 04-02-2014). Η πίστωση εξασφαλίστηκε με ενεχύραση τραπεζικής κατάθεσης ύψους 1.260.000 USD, καθώς και μιας σειράς απαιτήσεων (από την εταιρεία διανομής ΑΡΓΟΣ Α.Ε.). Σύμφωνα με τα σχετικά στοιχεία της ΕΤΕ, το υπόλοιπο του λογαριασμού, στις 29-03-2016, ανερχόταν σε 258.087,61 €, ενώ κατά τη σχετική επιστολή του ίδιου του Ι. Κουρτάκη (09-08-2016), το ποσό είναι 138.854,34 €. Για το εν λόγω δάνειο διεξάγεται προκαταρκτική εξέταση.

ii. ΠΑΡΑΠΟΛΙΤΙΚΑ Α.Ε. Αντιστοίχως, η ιδιοκτήτρια της εφημερίδας «ΠΑΡΑΠΟΛΙΤΙΚΑ» εταιρεία έχει λάβει πίστωση υπό μορφή ανοικτού αλληλόχρεου λογαριασμού από την ΕΤΕ. Η πίστωση συνολικού ανοίγματος 300.000 € χορηγήθηκε στις 16-01-2015 και εξασφαλίστηκε με ενεχύραση τίτλων σε διαταγή. Τελικώς, εκταμιεύθηκε ποσό 82.000 €, το οποίο και εξοφλήθηκε στις 03-03-2016, με την καταβολή του υπολειπόμενου τότε ποσού των 40.641,49 €.

ΑΤΤΙΚΑ BANK

Στο παρελθόν (2012-2013), η ΠΑΡΑ ΕΝΑ Μ.Ε.Π.Ε. είχε λάβει δύο δάνεια

Μετά το 2014, και με τον όρο εξόφλησης των ως άνω δανείων, η ΠΑΡΑΠΟΛΙΤΙΚΑ Α.Ε. ζήτησε και έλαβε περισσότερες πιστώσεις από την ΑΤΤΙΚΑ, υπό μορφή δανείων και αλληλόχρεου λογαριασμού. Ως εξασφάλιση αυτών των πιστώσεων, παρασχέθηκε ενέχυρο απαιτήσεων από την ΑΡΓΟΣ Α.Ε., καθώς και προσωπικές εγγυήσεις του Ι. Κουρτάκη.

Σήμερα, σύμφωνα με τα στοιχεία της ίδιας της Τράπεζας, η ΑΤΤΙΚΑ διατηρεί τρεις αξιώσεις έναντι της ΠΑΡΑΠΟΛΙΤΙΚΑ Α.Ε., ύψους 258.333,30 € (αρχική πίστωση 200.000 €), 100.000 € (αρχική πίστωση 150.000 €) και 50.000 € (αρχική πίστωση 100.000 €). Και τα τρία αντίστοιχα δάνεια χαρακτηρίζονται από την τράπεζα ως ενήμερα.

VII. Αυγή

Τραπεζικός δανεισμός:

ΕΤΕ Α.Ε.

Η εταιρεία που διαχειρίζεται την εφημερίδα ΑΥΓΗ έχει λάβει πίστωση από την ΕΤΕ υπό τη μορφή ανοικτού αλληλόχρεου λογαριασμού. Ο λογαριασμός άνοιξε στις 04-03-2005, ενώ τα επόμενα έτη υπέστη διαδοχικές αυξήσεις πιστωτικού ορίου (2008, 2009, 2011).

Στις 10-12-2012 σημειώθηκε η μεγαλύτερη εκταμίευση, ποσού 703.124,48 €, ενώ σήμερα (10-03-2016), σύμφωνα με τα στοιχεία της ίδιας της Τράπεζας, ο λογαριασμός παρουσιάζει υπόλοιπο 542.410,34 €. Προέκυψε, επίσης, ότι για την εν λόγω δανειοδότηση ελήφθη υπ' όψιν επιστολή (letter of comfort) του ΣΥΡΙΖΑ, ο οποίος είναι βασικός μέτοχος της εταιρείας (Α.Ε.) που εκδίδει την εφημερίδα.

Μετοχική σύνθεση: ζήτημα αναφορικά με τη συμμετοχή κυπριακής offshore εταιρείας στο μετοχικό κεφάλαιο της ΑΥΓΗ Α.Ε. προέκυψε επανειλημμένως ενώπιον της Εξεταστικής Επιτροπής, ήδη από την πρώτη εξέταση μάρτυρα, ήτοι του διευθύνοντος συμβούλου της ΕΤΕ κ. Λ. Φραγκιαδάκη, τον Ιούνιο 2016. Συγκεκριμένα, σύμφωνα με στοιχεία που εισέφερε ο βουλευτής κ. Π. Μηταράκης, ποσοστό σχεδόν 3% των μετοχών της Αυγής βρίσκονται υπό τον έλεγχο κυπριακής εξωχώριας εταιρείας. Οι εκπρόσωποι της μειοψηφίας στην Επιτροπή ζήτησαν επίμονα να αποκαλυφθούν τα φυσικά πρόσωπα που υποκρύπτονται πίσω από την εν λόγω εταιρεία. Αντικρούοντας τη σχετική καταγγελία, η ίδια η εφημερίδα επιβεβαίωσε ότι στο πλαίσιο διαδικασίας δημόσιας εγγραφής νέων μετόχων στην Αυγή, το 2014, κυπριακή εταιρεία απέκτησε 16.500 μετοχές αντί συνολικού τιμήματος 49.500 €, άνευ άλλου σχολίου. Η ταυτότητα των φυσικών προσώπων - μετόχων της εξωχώριας εταιρείας πααμένουν μέχρι σήμερα άγνωστοι.

Στοιχεία από μαρτυρικές καταθεσεις: ο μάρτυρας εκ μέρους του ΣΥΡΙΖΑ κ. Δημήτριος Δαρειώτης παραδέχθηκε την ύπαρξη της ως άνω επιστολής του κόμματος υπέρ της Αυγής: «Υπάρχει μια διαβεβαίωση προς την τράπεζα ότι το κόμμα δεν θα αφήσει την ΑΥΓΗ, μια φιλική προς το κόμμα εφημερίδα. Η ΑΥΓΗ δεν είναι κομματικό όργανο... Έλεγα

ότι το κόμμα παρέσχε στην τράπεζα μια διαβεβαίωση, ότι ως βασικός μέτοχος της εφημερίδας, με σήμερα το 40%, θα στηρίξει την εφημερίδα στις οποιεσδήποτε προσπάθειες να αποπληρώσει ένα δάνειο που ήταν περίπου στις 900 χιλιάδες και το οποίο υπάρχει σε μια ρύθμιση, η οποία εξυπηρετείται. Δεν έκανε καμία εκχώρηση, άρα δεν έχει διπλή εκχώρηση της χρηματοδότησης».

Σημειωτέον δε ότι στην περίπτωση της Αυγής εντοπίζεται και η μοναδική πλήρως «ομολογημένη» περίπτωση πολιτικής παρέμβασης για τη δανειοδότηση ενημερωτικού μέσου στην Ελλάδα. Πρόκειται για δάνειο 1,2 εκ. € υπέρ της Αυγής, όπου είχε ζητηθεί ευθέως η στήριξη της τότε ηγεσίας του Συνασπισμού (βλ. σχετική κατάσταση του Διευθυντή της Αυγής κ. Δημητρίου Στούμπου σε ερώτησή μας: «Για το συγκεκριμένο δάνειο του 1.200.000 ευρώ, είχαμε ζητήσει εμείς, ως εφημερίδα και ως εταιρεία, να στηριχθεί αυτό το αίτημά μας από την τότε ηγεσία του Συνασπισμού, επαναλαμβάνω. Το ζητήσαμε, αλλά εξηγώντας ποια είναι τα δεδομένα και οι δυνατότητές μας, για να είμαι σαφής»)!!!

VIII. Όμιλος επιχειρήσεων Κουρή - Γιαννίκου

Ταυτότητα «ομίλου»: ο εν λόγω όμιλος επιχειρήσεων συμφερόντων Γεωργίου Κουρή, Ανδρέα Κουρή και Κωνσταντίνου Γιαννίκου, δεν είχε ποτέ τον χαρακτήρα του αμιγούς οικονομικού ομίλου εταιρειών, αλλά μάλλον αποτελούσε ένα σύνολο έντονα συσχετιζόμενων επιχειρήσεων ΜΜΕ, που περιελάμβανε σημαντικά μέσα, όπως τον Τ/Σ ALTER (ΕΛΥΘΕΡΗ ΤΗΛΕΟΡΑΣΗ Α.Ε.), τις εκδόσεις MODERN TIMES, τις εφημερίδες «Αυριανή» και «Φίλαθλος» κ.α. Κατά συνέπεια, οι πιστώτριες τράπεζες μεταχειρίζονταν τις εν λόγω επιχειρήσεις ως έντονα συσχετιζόμενους κινδύνους.

Πιο συγκεκριμένα, οι επιχειρήσεις Κουρή - Γιαννίκου διακρίνονται σε επί μέρους ομάδες:

1. ΕΛΕΥΘΕΡΗ ΤΗΛΕΟΡΑΣΗ Α.Ε. (ALTER) (μέτοχοι: Modern Times 25%, Α. & Γ. Κουρής 29%, ΠΡΕΣ ΕΛΛΑΣ 11%, LOVE RADIO 10%, Λοιποί 25%).

2. ΟΜΙΛΟΣ Κ. ΓΙΑΝΝΙΚΟΥ (MODERN TIMES, ΚΙΝΗΣΙΣ, ΕΛΛΗΝΙΚΗ ΘΕΑΜΑΤΩΝ, BESTEND κ.α.)

3. ΟΜΙΛΟΣ Γ. ΚΟΥΡΗ (ΚΟΥΡΗΣ GROUP Μ.ΕΠΕ, ΠΡΕΣ ΕΛΛΑΣ, DRAKELAND, LOVE RADIO κ.α.).

Σημερινή κατάσταση: ως γνωστόν, οι επιχειρήσεις του ομίλου Κουρή - Γιαννίκου, μετά τα έντονα οικονομικά προβλήματα και την ταμειακή ασφυξία που υπέστησαν μετά το 2011, τέθηκαν σε αναστολή λειτουργίας και σε διαδικασίες εκκαθάρισης, ενώ η διαχείριση των οικονομικών μεγεθών των εταιρειών αποτελεί αντικείμενο τρέχουσας δικαστικής διερεύνησης.

Το 2010 η ΤτΕ διενήργησε ειδικούς ελέγχους στις πιστοδοτήσεις της Τράπεζα Πειραιώς και της Alpha Bank προς τις επιχειρήσεις συμφερόντων Κουρή - Γιαννίκου. Οι δύο

αντίστοιχες εκθέσεις (Ιανουαρίου 2011 και Ιουλίου 2010) έχουν σταλεί από την ΤτΕ σε παρελθόντα χρόνο στις εισαγγελικές Αρχές, που διενήργησαν σχετικούς ελέγχους, ενώ σήμερα έχουν υποβληθεί και βρίσκονται σε γνώση της Εξεταστικής Επιτροπής.

Τραπεζικός δανεισμός: σύμφωνα με τα έγγραφα που έχουν περιέλθει σε γνώση της Επιτροπής, ο όμιλος Κουρή - Γιαννίκου είχε λάβει σημαντική τραπεζική χρηματοδότηση από τις Τράπεζες Πειραιώς και Alpha Bank. Μάλιστα, όπως σημειώθηκε, σε παρελθόντα χρόνο (Ιανουάριος 2011 και Ιούλιος 2010, αντιστοίχως), η ΤτΕ έχει διενεργήσει ειδικούς ελέγχους για τα δάνεια που οι δύο ανωτέρω τράπεζες χορήγησαν την περίοδο 2005-2009 στις προβληματικές επιχειρήσεις του ομίλου.

Ειδικότερα:

ΤΡΑΠΕΖΑ ΠΕΙΡΑΙΩΣ

Σύμφωνα με τη σχετική έκθεση ΤτΕ (Ιαν. 2011), η Τράπεζα είχε συνολικές απαιτήσεις 109.495.000 € από τις επιχειρήσεις Κουρή - Γιαννίκου (ΕΛΕΥΘΕΡΗ ΤΗΛΕΟΡΑΣΗ 40.700.000 € και MODERN TIMES 47.000.000 €).

Ενδιαφέρον παρουσιάζει η παρατήρηση ότι η Τράπεζα Πειραιώς χορήγησε σημαντικές εφάπαξ χρηματοδοτήσεις από ειδικά η ΕΛΕΥΘΕΡΗ ΤΗΛΕΟΡΑΣΗ (7 εκ. €), καθώς και οι εταιρείες συμφερόντων Κ. Γιαννίκου (MODERN TIMES 18,4 εκ. €) εντός του 2010.

Εξ άλλου, ειδικά για τον Γ. Κουρή, η ΤτΕ κάνει ιδιαίτερη μνεία σε προσωπικό δάνειο - ενδιάμεση χρηματοδότηση (bridge financing), έναντι μακροπρόθεσμου δανείου, άνευ εξασφάλισης, για «επενδυτικούς σκοπούς», διάρκειας τριών μηνών, η οποία χορηγήθηκε τον Φεβρουάριο 2010 έλαβε παράταση ως τον Αύγουστο 2010.

ΤΡΑΠΕΖΑ ΠΕΙΡΑΙΩΣ

Σύμφωνα με τη σχετική έκθεση ΤτΕ (Ιουλ. 2010), η Τράπεζα είχε συνολικές απαιτήσεις 5.751.470 € από τις επιχειρήσεις Κουρή - Γιαννίκου (ΕΛΕΥΘΕΡΗ ΤΗΛΕΟΡΑΣΗ 4.824.100 € και MODERN TIMES 80.230 €). Κατά τα λοιπά ισχύουν οι ως άνω παρατηρήσεις.

Μεγάλο μέρος του υφιστάμενου το 2012 τραπεζικού δανεισμού είχε ως εξασφάλιση μεταχρονολογημένες τραπεζικές επιταγές από διαφημιστικές εταιρείες - πελάτες της πιστούχου που προαγόραζαν διαφημιστικό χρόνο. Όμως λόγω της οικονομικής κρίσης που ακολούθησε επιδεινώθηκε η πιστοληπτική ικανότητα των διαφημιστικών εταιρειών, με αποτέλεσμα την αδυναμία τήρησης εκ μέρους τους των υποχρεώσεών τους προς την ΕΛΕΥΘΕΡΗ ΤΗΛΕΟΡΑΣΗ..

IX. STAR Channel

Ταυτότητα εταιρείας: από το έτος 2000 η χρηματοοικονομική κατάσταση της εταιρείας παρουσίαζε διακυμάνσεις. Το διάστημα 2006-2007 παρουσίασε ουσιαστική βελτίωση, έκτοτε

ωστόσο δεδομένης της οικονομικής κρίσης αυτή επιδεινώνεται συνεχώς. Όλο αυτό το διάστημα οι μέτοχοι εισφέρουν σε σταθερή βάση νέα κεφάλαια (2010-2015: 78,8 εκ. €). Ο Τ/Σ STAR CHANNEL άρχισε να εκπέμπει το 1993. Έχει εδραιωμένη θέση στη συναφή αγορά, καθώς κατέχει διαχρονικά σταθερό μερίδιο τηλεθέασης σε πανελλαδικό επίπεδο.

Τραπεζικός δανεισμός: γενικός στόχος του δανεισμού ήταν κυρίως η στήριξη της εταιρείας δεδομένης της οικονομικής ενίσχυσης που εξακολουθούν να παρέχουν οι μέτοχοι, γνωστοί για τη δραστηριοποίησή τους και σε άλλους τομείς, και ιδίως τα πετρελαιοειδή. Βασικοί χρηματοδότες της εταιρείας υπήρξαν από το 2008 η ΕΤΕ και η Τράπεζα Πειραιώς. Οι δύο τράπεζες ανέλαβαν ισομερώς, μέσω ΚΟΔ, το σύνολο του μέχρι τότε δανεισμού το 2008 κάτω από τις τότε ευνοϊκές συνθήκες. Μάλιστα, οι δύο τράπεζες, αναγνωρίζοντας τα θετικά στοιχεία της εταιρείας, καθώς και την εγνωσμένη φήμη και εκπεφρασμένη στήριξη των μετόχων της, ανέλαβαν ικανού ύψους κινδύνους, ενώ απάλλαξαν τους βασικούς φορείς (μέλη της ευρύτερης οικογένειας Βαρδινογιάννη) από προσωπικές εγγυήσεις.

Με την ως άνω συγκέντρωση του δανεισμού, τον Απρίλιο 2008, ουσιαστικά σημειώθηκε αναδιάρθρωσή του, με μετατροπή του μεγαλύτερου μέρους των βραχυπρόθεσμων κινδύνων σε μακροπρόθεσμους, καθώς και με αναχρηματοδότηση παλαιότερου ΚΟΔ.

Το πρώτο ΚΟΔ του 2008 ήταν τριετές, συνολικού ύψους 12 εκ. €, τα οποία ανέλαβαν ισομερώς (από 6 εκ. € έκαστη) οι ΕΤΕ και Πειραιώς. Το δάνειο που αποτελούσε αναχρηματοδότηση παλαιότερου ΚΟΔ που είχε διοργανωθεί από την ΕΤΕ. Το δεύτερο ΚΟΔ του 2008 ήταν επίσης τριετές (με δυνατότητα παράτασης κατά δύο έτη - πληρωτέο σε δύο δόσεις 2009 και 2011), συνολικού ύψους 44 εκ. €, τα οποία ανέλαβαν ισομερώς (από 22 εκ. € έκαστη) οι ΕΤΕ και Πειραιώς. Το δάνειο που αποτελούσε αναχρηματοδότηση παλαιότερων ΚΟΔ που είχαν διοργανωθεί από την Ελληνική Τράπεζα και την Τράπεζα Χίου, εγγυήθηκε η STAR INVESTMENTS A.E.

Έκτοτε λόγω της οικονομικής κρίσης και της αδυναμίας εξυπηρέτησης του δανεισμού κατά κεφάλαιο, οι δύο τράπεζες ακολουθούν στάση αναμονής, παρέχοντας συνεχείς παρατάσεις διάρκειας των μακροπρόθεσμων δανείων, ακάλυπτων από θετικές εξασφαλίσεις στο μεγαλύτερο μέρος τους. Εξ άλλου, θετικά αποτιμάται η μείωση της έκθεσης της εταιρείας σε υποχρεώσεις από leasing (κατά 6 εκ. € σε επτά έτη).

Τρέχουσες οφειλές:

A. ΕΤΕ

(δύο συμβάσεις ΝΕΑ ΤΗΛΕΟΡΑΣΗ ΑΕ και μία σύμβαση ΡΑΔΙΟΦΩΝΙΚΕΣ ΕΠΙΚΟΙΝΩΝΙΕΣ ΑΕ)

Συνολικό υπόλοιπο 31.05.2016 31.427.488

B. ΤΡΑΠΕΖΑ ΠΕΙΡΑΙΩΣ

(τρεις συμβάσεις)

1. ΑΑΛ 2001 από Τράπεζα Κύπρου: λογ. Υπόλοιπο 31.05.2016 155.501,73 €
 2. Πιστωτική κάρτα 2008 από Τράπεζα Πειραιώς – λογ.υπόλ. 31.05.2016 3.590,48 €
 3. Επιχειρηματικό δάνειο 2005 (περιέχει το ΚΟΔ 2008) – λογ. υπόλ. 27.650.830,50 €
- Γ. ALPHA BANK
(δύο δάνεια ΝΕΑ ΤΗΛΕΟΡΑΣΗ Α.Ε. κ.α.)
Συνολικό λογιστικοποιημένο υπόλοιπο 31.05.2016 5.971.181,64 €.

X. ΤΗΛΕΤΥΠΟΣ Α.Ε.

Ταυτότητα: η εταιρεία ιδρύθηκε το 1989 και εκμεταλλεύεται τον τηλεοπτικό σταθμό MEGA CHANNEL. Το 1994 εισήχθη στο ΧΑ και από το 2011 τέθηκε υπό επιτήρηση από την Επιτροπή Κεφαλαιαγοράς με κριτήριο τη σχέση ζημιών προς ίδια κεφάλαια χρήσης 2010. Σκοπός της εταιρείας είναι η παραγωγή και εμπορία τηλεοπτικών προγραμμάτων και πώληση τηλεοπτικού χρόνου. Ως σημαντικότερο περιουσιακό στοιχείο της χαρακτηρίζεται η ταινιοθήκη του σταθμού, με δικαιώματα εκμετάλλευσης άνω των 40 ετών (ιδιόκτητο ελληνικό πρόγραμμα). Με στοιχεία Οκτωβρίου 2015, οι βασικοί μέτοχοι της ΤΗΛΕΤΥΠΟΣ Α.Ε. είναι:

ΠΗΓΑΣΟΣ ΕΚΔΟΤΙΚΗ ΑΕ 32,7%

ΔΟΛ ΑΕ 22,1%

Εταιρείες συμφερόντων οικογένειας Βαρδινογιάννη 22,8%

Μέλη οικογένειας Κοπελούζου 8,2%.

Γενικό πιστοληπτικό status: σύμφωνα με σχετική έκθεση της ΤτΕ (2015), ως το 2008 το MEGA CHANNEL είχε το μεγαλύτερο ποσοστό τηλεθέασης και η χρηματοοικονομική κατάσταση της εταιρείας ήταν ικανοποιητική (αύξηση λειτουργικών αποτελεσμάτων & καθαρής θέσης, και ισχυρή κεφαλαιακή διάρθρωση). Από το 2009, παράλληλα με την οικονομική κρίση επήλθε μείωση κύκλου εργασιών, λόγω κατακόρυφης πτώσης διαφημιστικών εσόδων, και εμφάνιση επισφαλών απαιτήσεων, κατόπιν αθέτησης διαφημιστικών εταιρειών πελατών της. οι παράγοντες αυτοί οδήγησαν σε περιορισμό της λειτουργικής κερδοφορίας της εταιρείας. Το 2011 η εταιρεία ακολούθησε πρόγραμμα λειτουργικής αναδιάρθρωσης με σκοπό τον περιορισμό του κόστους, ενώ οι μέτοχοι προέβησαν σε κεφαλαιακή ενίσχυση της εταιρείας. Από το 2010 ο δανεισμός βαίνει μειούμενος κυρίως του περιορισμού των εν λόγω προεξοφλήσεων αλλά και της καταβολής δόσεων έναντι του υφιστάμενου ΚΟΔ.

Στις 18-12-2012 υπογράφηκε τετραετές ΚΟΔ 98 εκ. €, με σκοπό: α) την αναχρηματοδότηση του μεγαλύτερου μέρους των βραχυπρόθεσμων και μακροπρόθεσμων δανείων 88 εκ. €, β) την κάλυψη αναγκών κεφαλαίου κίνησης με νέα χρηματοδότηση 10 εκ. €. Το τετραετές Κοινοπρακτικό Ομολογιακό Δάνειο (ΚΟΔ) εκδόθηκε την 28η-12-2012 με τη λήψη σειράς εξασφαλίσεων (ενέχυρα συμμετοχών, σημάτων, απαιτήσεων, ταινιοθήκης και

προσημείωση ακινήτου). Οι δύο πρώτες δόσεις του ΚΟΔ εξοφλήθηκαν ομαλά, ωστόσο, τον Σεπτέμβριο 2014, η ΤΗΛΕΤΥΠΟΣ, λόγω επιδείνωσης της οικονομικής κατάστασης, ζήτησε την τροποποίηση των όρων του, με παράταση λήξης ως το τέλος 2021. Η εταιρεία μάλιστα παρουσίασε σχετικό επιχειρηματικό πλάνο τον Μάρτιο 2015, ενώ τον επόμενο Μάιο αποφάσισε να προβεί σε αύξηση μετοχικού κεφαλαίου (προγραμματίζεται για το 2016). Οι νέοι όροι του ΚΟΔ έγιναν δεκτοί από τις συμμετέχουσες τράπεζες τον Ιούνιο 2015, αλλά δεν έχουν αποτυπωθεί συμβατικά μέχρι σήμερα (στο ΚΟΔ δεν συμμετείχαν Millennium, CPB με ακάλυπτα όρια 13,7 εκ. €). Ήδη από τις αρχές του 2015 βρίσκεται σε εξέλιξη διαπραγμάτευση για βελτίωση των όρων του ΚΟΔ (με υπόλοιπο 89,2 εκ. €, μετά την πληρωμή δύο πρώτων δόσεων). Η τροποποίηση βασιζόταν σε σχετικό επιχειρηματικό σχέδιο που εκπονήθηκε από τη Grant Thornton (3/2015). Τον Μάιο 2015 οι μέτοχοι αποφάσισαν ότι θα προβούν σε νέα ΑΜΚ (που όμως εκκρεμεί ως σήμερα). Εν αναμονή της ΑΜΚ, οι νέοι όροι του ΚΟΔ που προβλέπουν μείωση επιτοκιακού περιθωρίου, αλλαγή προγράμματος αποπληρωμής και μικρή ενίσχυση εξασφαλίσεων άρχισαν να ισχύουν τον 12/2015, ενώ εκκρεμεί η συμβατική τους υλοποίηση.

XII. Όμιλος ΠΡΩΤΟ ΘΕΜΑ

Ταυτότητα Ομίλου: η βασική εταιρεία του Ομίλου είναι η ΕΚΔΟΣΕΙΣ ΠΡΩΤΟ ΘΕΜΑ ΕΚΔΟΤΙΚΗ Α.Ε., που εκδίδει την εβδομαδιαία εφημερίδα «Πρώτο Θέμα». Άλλες εταιρείες (συμμετοχών) που ανήκουν στον Όμιλο είναι η ΑΝΑΠΤΥΞΙΑΚΗ ΜΕΣΩΝ ΕΝΗΜΕΡΩΣΗΣ Α.Ε. και η ΝΕΟ ΘΕΜΑ ΤΩΝ ΔΗΜΟΣΙΟΓΡΑΦΩΝ ΕΚΔΟΣΕΙΣ Α.Ε. Εξάλλου, συνδεδεμένες με τον Όμιλο επιχειρήσεις είναι η ΝΕΟ ΧΡΗΜΑ Α.Ε. (newmoney.gr), η ΑΡΘΡΟΝ Μ.Ε.Π.Ε. (εκπομπή «ΟΛΑ»), η UP ΕΚΔΟΣΕΙΣ Α.Ε. (εφημερίδα «Πρωταθλητής»), η Θ. ΑΝΑΣΤΑΣΙΑΔΗΣ ΚΑΙ ΣΙΑ Ε.Ε. (σε παύση πληρωμών από το 2012) και η ΑΛΝΑΒ (διαχείριση ιστοπλοϊκού σκάφους - σε παύση πληρωμών).

Σύμφωνα με τα στοιχεία της ΤΤΕ, ως βασικοί μέτοχοι των εταιρειών του Ομίλου θεωρούνται οι κ.κ. Θεμιστοκλής Αναστασιάδης και Αναστάσιος Καραμήτσος.

Η εφημερίδα «Πρώτο Θέμα» είναι σταθερά το πρώτο σε κυκλοφορία εβδομαδιαίο έντυπο. Η εταιρεία ΕΚΔΟΣΕΙΣ ΠΡΩΤΟ ΘΕΜΑ ΕΚΔΟΤΙΚΗ Α.Ε. εισήλθε στην αγορά το 2005 και τα πρώτα χρόνια του βίου της (ως το 2011) η χρηματοοικονομική κατάστασή της υπήρξε ικανοποιητική. Στη συνέχεια ωστόσο αυτή επιδεινώθηκε λόγω των επιπτώσεων της γενικότερης οικονομικής κρίσης. Πάντως, κατά τα τελευταία έτη, η εταιρεία έχει καταφέρει να παράγει θετικά αποτελέσματα, ενώ τα ίδια κεφάλαιά της ενισχύθηκαν με σχετικές αυξήσεις μετοχικού κεφαλαίου (12,8 εκ. € σύνολο νέων εισροών στον όμιλο).

Η κύρια πιστώτρια του Ομίλου Τράπεζα Πειραιώς προχώρησε σε συνολική ρύθμιση οφειλών και σε αντιστάθμισμα ζήτησε και πέτυχε την παροχή ουσιαστικών εξασφαλίσεων (το ως άνω μετρητό κάλυμμα) και την ισχυροποίηση υφιστάμενων (νομότυπη εκχώρηση

απαιτήσεων), ενέργειες που διασφαλίζουν μεσοπρόθεσμα τουλάχιστον την ομαλή εξυπηρέτηση των δανείων.

Εν κατακλείδι, κατόπιν της εισροής νέων κεφαλαίων (12,8 εκ. €, 2010-2015) από τους μετόχους και αφ' ετέρου της ρύθμισης που συνομολόγησε η Τράπεζα Πειραιώς, καθώς και άλλες τράπεζες δημιουργήθηκαν προϋποθέσεις συνέχισης λειτουργίας τόσο της παραγωγικής μονάδας του ομίλου (ΠΡΩΤΟ ΘΕΜΑ) όσο και παραγωγής θετικών τελικών αποτελεσμάτων που απαιτούνται για την ενίσχυση των πληρωμών που απαιτούνται για την ενίσχυση των πληρωμών έναντι των δανείων των εταιρειών συμμετοχών (34,6 εκ. €/29-02-2016).

Συνοπτικά, η ΠΡΩΤΟ ΘΕΜΑ Α.Ε. χρηματοδοτείται με κεφάλαιο κίνησης και από τις τέσσερις τράπεζες σε μεγέθη που συνάδουν με τη χρηματοοικονομικά δεδομένα της. Μετά τη διετία 2010-2011, η εταιρεία, μέσω μείωσης λειτουργικών εξόδων, προσαρμόστηκε στο οικονομικό περιβάλλον παράγοντας κερδοφορία.

Τρέχουσες οφειλές: συνολικός δανεισμός Ομίλου Πρώτο Θέμα (συμπεριλαμβανομένων συμβάσεων factoting):

A. ΤΡΑΠΕΖΑ ΠΕΙΡΑΙΩΣ

Οφειλή (31.05.2016): 36.283.961,39 €

B. ΕΘΝΙΚΗ ΤΡΑΠΕΖΑ

Οφειλή (31.05.2016): 4.611.467,58 €

Γ. ALPHA BANK

Οφειλή (09.08.2016): 2.297.586,53 €

Δ. EUROBANK ERGASIAS

Οφειλή (31.05.2016): 811.120,38 €

XIII. Όμιλος ANT1

Ταυτότητα Ομίλου: ο όμιλος ANT1 Group είναι από τους πλέον αναγνωρίσιμους ομίλους MME της Ελλάδας, με διεθνείς δραστηριότητες που αποτιμώνται θετικά. Οι μέτοχοί του είναι γνωστοί, με πολυσχιδή και επιτυχή δραστηριότητα σε άλλους τομείς, όπως η ναυτιλία. Ο Τ/Σ ANT1 κατέχει επί σειρά πολλών ετών τη δεύτερη θέση στα μερίδια τηλεθέασης (έναρξη λειτουργίας 31.12.1989). Από το 2010, ο Τ/Σ αποσχίσθηκε από τη μητρική ANT1 GROUP A.E. και εισφέρθηκε στη θυγατρική ANT1 TV A.E. Ο όμιλος, πέραν του Τ/Σ, περιλαμβάνει δραστηριότητες ραδιοφώνου, εκτυπώσεων και τηλεοπτικών και μουσικών παραγωγών. Ο όμιλος ANT1 ανήκει σήμερα στα τέσσερα μέλη της οικογένειας Κυριακού, μέσω ισάριθμων εταιρειών με έδρα την Ιρλανδία.

Έως το 2008, οι τράπεζες δεν είχαν σημαντικά ανοίγματα προς τον όμιλο (οι ανάγκες καλύπτοντας κυρίως από το εξωτερικό). Στη συνέχεια, λόγω και της ικανής ρευστότητας του ομίλου, οι τράπεζες αύξησαν τον δανεισμό.

Με τη συνομολόγηση του ΚΟΔ τον Μάρτιο 2015 και βάσει της εκτιμημένης αξίας των εξασφαλίσεων που λήφθηκαν, οι κίνδυνοι των τραπεζών καλύφθηκαν επαρκώς. Έκτοτε, με δεδομένη την αναδιάρθρωση δανεισμού, την πιστοδότηση αποκλειστικά βάσει ρευστοποιήσιμων στοιχείων και τη διατηρούμενη ενδοομιλική χρηματοδότηση, δημιουργούνται προϋποθέσεις συνέχισης της λειτουργίας της εταιρείας και εξυπηρέτησης των δανειακών υποχρεώσεων της.

Τρέχουσες οφειλές:

Συνολικός δανεισμός Ομίλου ANTENNA

A. ΤΡΑΠΕΖΑ ΠΕΙΡΑΙΩΣ

Οφειλή (31.05.2016): 67.528.099,43 €

B. ΕΘΝΙΚΗ ΤΡΑΠΕΖΑ

Οφειλή (31.05.2016): 43.503.000 €

Γ. ALPHA BANK

Οφειλή (09.08.2016): 26.584.788,68 €

Δ. EUROBANK ERGASIAS

Οφειλή (31.05.2016): 33.509.467,78 €

Γ. Δανειοδότηση Πολιτικών Κομμάτων

Γ1. Αποτίμηση πρακτικής δανειοδοτήσεων - διερεύνηση της τήρησης των τραπεζικών κανόνων και κριτηρίων

Με δεδομένη την αποστολή της Επιτροπής και το ακριβές περιεχόμενο της εντολής που αυτή έλαβε από την Ολομέλεια της Βουλής, το κύριο μέλημα, κατά την εξέταση του φαινομένου της τραπεζικής δανειοδότησης των πολιτικών κομμάτων και σχηματισμών εντοπίζεται στη διερεύνηση και εν τέλει τη διάγνωση του νομότυπου ή μη χαρακτήρα των διαδικασιών, που ακολουθήθηκαν για την έγκριση και χορήγηση των σχετικών πιστώσεων και την κατάρτιση των σχετικών συμβάσεων (ανεξαρτήτως νομικής μορφής και οικονομικής λειτουργίας).

Στο πλαίσιο της διερεύνησης αυτής, κατά την εξάταση ενός πλήθους μαρτύρων από τον τραπεζικό τομέα και την πολιτική ζωή, διατυπώθηκαν πολλές και εξαιρετικά σημαντικές παρατηρήσεις και απόψεις, οι σπουδαιότερες των οποίων σταχυολογούνται αμέσως παρακάτω:

Ο Διοικητής της ΤτΕ κ. Ιωάννης Στουρνάρας κατέθεσε ότι «Με βάση τις συγκεκριμένες συνθήκες, όσον αφορά τα κόμματα, που είναι αντικείμενο έρευνας της Επιτροπής σας, ακολουθήθηκαν οι νόμιμες διαδικασίες. Η Διεύθυνση Επιθεώρησης της Τραπεζής της Ελλάδος με ενημέρωσε ότι έκανε έρευνα και από την έρευνα προέκυψε ότι τηρήθηκαν όλες οι πιστοδοτικές διαδικασίες και τα αρμόδια όργανα πήραν τις αποφάσεις [...]. Απ' ό,τι ξέρω, η Βουλή έχει μια Επιτροπή για τα δάνεια των κομμάτων. Γιατί η Επιτροπή αυτή δεν ενεργοποιήθηκε όταν είδε το πρόβλημα; Γιατί να τα ρίχνουμε όλα στις τράπεζες;». Σχετικά με τον κρίσιμο χρόνο αξιολόγησης της νομιμότητας των δανείων, ο κ. Ι. Στουρνάρας σημείωσε: «Θα πρέπει να πάμε σε συνθήκες της περιόδου εκείνης και στα στοιχεία που είχε μπροστά του ο κάθε τραπεζίτης την περίοδο εκείνη. Σήμερα είναι πολύ εύκολο να πούμε πως ήταν λάθος οι πιστοδοτήσεις που τότε έγιναν. Το πιο σωστό μέτρο είναι να συγκρίνεις τι έγινε στην Ελλάδα με το τι έγινε σε άλλες χώρες. Μπορώ να σας πω ότι οι ελληνικές τράπεζες ήταν πολύ πιο συντηρητικές από ό,τι ήταν οι τράπεζες άλλων χωρών. Να σας πω παραδείγματα: Στην Ελλάδα είναι ζήτημα αν ποτέ ο ισολογισμός μιας τράπεζας, δηλαδή το συνολικό ενεργητικό που είναι τα δάνεια βασικά και τα ομόλογα κ.λπ., ξεπέρασε μια φορά το ΑΕΠ ή 1,5%. Στην Ιρλανδία ήταν δέκα φορές. Στην Αγγλία 1,15, στην Κύπρο το ίδιο».

Εκτεταμένη αναφορά στο καθεστώς χορήγησης και παρακολούθησης των δανείων προς τα κόμματα έκανε η Διευθύντρια Εποπτείας της ΤτΕ κ. Σπυριδούλα Παπαγιαννίδου. Αναφορικά με τις αρμοδιότητες εποπτείας της ΤτΕ, η κ. Σ. Παπαγιαννίδου κατέθεσε ότι «Όσον αφορά στα κόμματα, για παράδειγμα, για να ξεκινήσουμε απ' αυτό που αναφέρατε πρώτο, τα δάνεια προς τα κόμματα δεν έχουν διαφορετική ή πιο ευνοϊκή αντιμετώπιση από εποπτικής πλευράς σε σχέση με τα υπόλοιπα δάνεια. Δηλαδή, τα δάνεια προς τα κόμματα, ως προς την εποπτική μεταχείρισή τους και από πλευράς στάθμισης κινδύνου, όπως λέμε εμείς, αντιμετωπίζονται όπως κάθε εταιρικό δάνειο και όχι ευνοϊκότερα, παρά μόνο, όπως και στην περίπτωση κάθε δανείου, αν έχουν προϋποθέσεις ελάφρυνσης κεφαλαιακής, ελάφρυνσης στάθμισης με τα συγκεκριμένα κριτήρια που ισχύουν και για τις άλλες κατηγορίες δανείων. Επομένως, εμείς εποπτικά δεν τα αντιμετωπίζουμε ευνοϊκότερα. Αυτό το διευκρινίζω, γιατί νομίζω ότι ετέθη κάπου στην Επιτροπή, χωρίς να θυμάμαι βέβαια όλα τα Πρακτικά, ότι μπορεί να είναι πιο ευνοϊκή η μεταχείριση. Δεν είναι πιο ευνοϊκή. Όπως και για οποιαδήποτε άλλη επιχείρηση, σταθμίζονται με βάση συγκεκριμένους δείκτες». Κληθείσα να σχολιάσει τις διαδικασίες χορήγησης των σχετικών πιστώσεων, η κ. Σ. Παπαγιαννίδου κατέθεσε: «Όσον

αφορά τις διαδικασίες των τραπεζών, με βάση και επιτόπιους ελέγχους που έχουν γίνει, δεν είδαμε αποκλίσεις στις διαδικασίες σε σχέση με άλλες κατηγορίες δανείων. Οι διαδικασίες ήταν δεδομένες και ήταν τραπεζικά τα κριτήρια». Συμπληρώνοντας η επικεφαλής της Διεύθυνσης Εποπτείας Πιστωτικού Συστήματος επιβεβαίωσε χωρίς περιστροφές ότι «Τα δάνεια προς τα κόμματα δόθηκαν με κάποια κριτήρια που θεωρώ ότι είναι τραπεζικά. Άλλωστε η χορήγηση δανείων προς κόμματα δεν είναι μια ιδιαιτερότητα ελληνική. Υπάρχει και σε άλλες χώρες, και στη Γερμανία και στην Αγγλία και στην Πολωνία. Είναι, δηλαδή, μία τραπεζική πρακτική, που δεν μας ξενίζει ως τραπεζικό προϊόν».

Σύμφωνα με τον κ. Λεωνίδα Φραγκιαδάκη, Διευθύνοντα Σύμβουλο της ΕΤΕ, η Τράπεζα, κατά τη δανειοδότηση κομμάτων, τήρησε τον Κανονισμό Πιστοδοτήσεων, ακολουθώντας κάθε προβλεπόμενη διαδικασία: «Η πολιτική της Τράπεζας όχι μόνο ως προς τα κόμματα, αλλά και ως προς κάθε άλλο νομικό πρόσωπο, είναι ενιαία. Με αυτό θέλω να πω ότι, όπως είπα, υπάρχει η πιστωτική ικανότητα της Τράπεζας, η οποία περιγράφει το γενικό πλαίσιο δυνατότητας ανάληψης κινδύνου πιστωτικής μορφής. Επίσης, υπάρχει ο κανονισμός πιστοδοτήσεων, ο οποίος συγκεκριμενοποιεί ενέργειες και τρόπους και μεθοδολογίες και τι είναι ανεκτό για να δοθεί ένα δάνειο ή για να ληφθεί, τέλος πάντως, κάποιος πιστωτικός κίνδυνος. Ακόμα, υπάρχουν πολυεπίπεδες επιτροπές από αναλυτές, από ανθρώπους δηλαδή οι οποίοι έχουν σχέση με την εταιρεία και την καταλαβαίνουν, ανεξάρτητη Διεύθυνση Πίστης, η οποία βλέπει το αίτημα, και πολυεπίπεδα συμβούλια. [...] Αυτό που θέλω να σας μεταδώσω είναι ότι στην Εθνική Τράπεζα, συμπεριλαμβανομένου και του Διευθύνοντος Συμβούλου, κανείς δεν μπορεί να κάνει κάτι μόνος του, κάτι για το οποίο νομίζω ότι είναι γνωστή η Εθνική Τράπεζα. Όλη η διαδικασία έγκειται και περνάει από μια διαδοχή ελέγχων. Άρα, αναφορικά με τα κόμματα και τα μέσα μαζικής ενημέρωσης, εφαρμόστηκαν τα πιστοδοτικά κριτήρια, τα οποία κρίθηκαν αρμόζοντα τη χρονική στιγμή που έγινε η αίτηση για τις δανειοδοτήσεις. [...] Σας θυμίζω ότι την περίοδο στην οποία δόθηκαν τα δάνεια προς τα κόμματα, ο κύριος τρόπος εξασφάλισης ήταν η εκχώρηση της κρατικής επιχορήγησης προς έκαστο κόμμα. Εκείνη την περίοδο δεν υπήρχε –γιατί επαναλαμβάνω και τονίζω ότι πρέπει κάποιος να βλέπει τις αποφάσεις που λαμβάνονται πριν σηκωθεί η κουρτίνα και όχι αφού έχει σηκωθεί η κουρτίνα, ex ante- υψηλότερης ασφάλειας πιστοδότηση από αυτή η οποία στηρίζονταν από το ελληνικό δημόσιο». Σύμφωνα με την κατηγορηματική διατύπωση του κ. Λ. Φραγκιαδάκη, η ΕΤΕ «έχει μία πιστοδοτική πολιτική την οποία τηρεί. Η τράπεζα έχει κανόνες και πολυεπίπεδη εγκριτική διαδικασία την οποία, επίσης, τηρεί. Άρα, δε θεωρώ ότι η τράπεζα έχει παραβεί τον τρόπο με τον οποίο λειτουργεί στην περίπτωση είτε των κομμάτων είτε των μέσων μαζικής ενημέρωσης».

Για το ίδιο θέμα, ο Διευθύνων Σύμβουλος της Eurobank κ. Φωκίων Καραβίας εξήγησε ότι: «Σε δάνεια τα οποία αφορούν και κόμματα υπάρχει το στάδιο όταν δίνεις το δάνειο, όταν αναδιαρθρώνεις το δάνειο ή όταν φτάσεις στην καταγγελία του δανείου. Εκεί οι διαδικασίες οι οποίες ακολουθήθηκαν -και μπορώ να μιλήσω αναλυτικά- συνάδουν με αυτό που κάνουμε γενικά για τους υπόλοιπους πελάτες».

Από την πλευρά της Τράπεζας Πειραιώς ο τέως Αναπληρωτής Διευθύνων Σύμβουλος κ. Γεώργιος Πουλόπουλος σημείωσε ότι: «Όπως αξιολογούμε κάθε περίπτωση, όχι μόνο τα κόμματα, κοιτάζουμε την κατάσταση της επιχείρησης, εν προκειμένω το κόμμα, εκείνη την περίοδο. Θυμίζω ότι το 2009 το ΠΑΣΟΚ είχε 44% στις τελευταίες εκλογές, είχε επιχορηγήσεις το 2009 22 εκατομμύρια και η μείωση που επήλθε ήταν σημαντική. Να θυμίσω μόνο ότι εκείνη την περίοδο η Ελλάδα είχε διαβάθμιση από τους διεθνείς οίκους A minus, A 1, αναλόγως ποια εταιρεία κοιτάζουμε».

Εκ μέρους της Attica Bank, ο κ. Αλέξανδρος Αντωνόπουλος, τέως Διευθύνων Σύμβουλος κατέθεσε ότι: «Τα δάνεια έχουν χορηγηθεί με όλες τις προβλεπόμενες διαδικασίες και τα πραγματικά γεγονότα της εποχής και τα δεδομένα κρίθηκαν ικανοποιητικά και γι' αυτό χορηγήθηκαν. [...] Για όλα τα δάνεια και όχι μόνο για αυτά των κομμάτων υπάρχει πιστή τήρηση του Κανονισμού Πιστοδοτήσεων. Υπάρχουν εγκριτικά κλιμάκια που συνδέονται με το ύψος του δανείου και σε όλες τις περιπτώσεις -ειδικά σ' αυτές των κομμάτων- έχουν τηρηθεί πλήρως οι προβλεπόμενες διαδικασίες από τον Κανονισμό Πιστοδοτήσεων της Τράπεζας. [...] Κατά την εξέταση για την έγκριση ενός δανείου λαμβάνονται υπ' όψιν όλα τα διαθέσιμα δεδομένα τη χρονική στιγμή, συμπεριλαμβανομένων και των εκτιμήσεων περί των συνθηκών». Επίσης, ο κ. Α. Αντωνόπουλος εξήγησε: «Τραπεζικά, για να σας απαντήσω και ευθέως, αυτό το οποίο οφείλουμε να κάνουμε -γιατί οι τράπεζες δίνουν δάνεια και αναλαμβάνουν ρίσκο- είναι ότι πάντοτε ένα δάνειο έχει ένα ρίσκο. Το ρίσκο μετουσιώνεται ουσιαστικά σε μια πρόβλεψη. Η πρόβλεψη στην οποία όλες οι τράπεζες, αλλά και η δική μας Τράπεζα έχει προβεί θεωρείται επαρκής για να καλύψει τους κινδύνους που απορρέουν από τις υφιστάμενες οφειλές».

Ο κ. Θεόδωρος Πανταλάκης, Διοικητής ΑΤΕ κατά το διάστημα 2009-2012, κατά την εξέτασή του, είπε: «Η αξιολόγηση των χρηματοδοτήσεων, όπως είναι γνωστό, γίνεται με βάση τους πιστοδοτικούς κανόνες που έχει η κάθε τράπεζα και οι οποίοι έχουν εγκριθεί από την

Τράπεζα της Ελλάδος. Η Τράπεζα της Ελλάδος έχει εκδώσει τι κανόνες πρέπει να ακολουθούμε. Οι πιστοδοτικοί κανόνες που ακολουθούσε η Αγροτική Τράπεζα είχαν θεσπιστεί με βάση σχετικές αποφάσεις που είχε εγκρίνει η Διοίκηση της Τραπεζής. Ιδιαίτερος κανονισμός για τα κόμματα δεν υπήρχε. Υπήρχε πρακτική, η οποία εντασσόταν μέσα στον κανονισμό πιστοδοτήσεων της Τράπεζας». Ο ίδιος μάρτυρας επίσης παρατήρησε ότι «Η δανειοδότηση των κομμάτων δεν είναι μόνο στην Ελλάδα, είναι και στο εξωτερικό». Σύμφωνα με τον κ. Θ. Πανταλάκη, «δεν υπάρχει καμία μα καμία, αν θέλετε, σημείωση ότι δεν μπορούσαμε να δώσουμε δάνεια σε κάποιο κόμμα. Δεν καταλαβαίνω γιατί τα πολιτικά κόμματα δεν μπορούσαμε να τα χρηματοδοτήσουμε και λένε για παράνομες χρηματοδοτήσεις που κάναμε. Αυτό δεν το κατανοώ. Σέβομαι τον εισαγγελέα, εν πάση περιπτώσει, που έχει αυτό το πόρισμα, αλλά εγώ δεν μπορώ να το κατανοήσω. [...] Επειδή ρωτήθηκα αν η χρηματοδότηση αυτή είναι νόμιμη, εγώ απάντησα ότι η χρηματοδότηση αυτή είναι νόμιμη. Επίσης, είπα ότι αυτό είχε ελεγχθεί επανειλημμένες φορές από την Τράπεζα της Ελλάδος και ουδέποτε η Τράπεζα της Ελλάδος μας είχε σημειώσει κάτι διαφορετικό». Όσον αφορά στην επιλογή του νομικού τύπου του αλληλόχρεου λογαριασμού, ως μορφής πίστωσης των κομμάτων, ο κ. Θ. Πανταλάκης παρατηρεί: «Η λειτουργία του αλληλόχρεου λογαριασμού, όπως εξήγησα προηγουμένως, είναι ότι παίρνεις το σύνολο των εσόδων κάποιου, παραδείγματος χάριν των κομμάτων, την κρατική ενίσχυση, που έρχεται από τον κρατικό προϋπολογισμό απευθείας από το Υπουργείο Εσωτερικών και πέφτει στο λογαριασμό αυτόν και έρχεται μετά ο ενδιαφερόμενος, εν προκειμένω το κόμμα, και σου ξανακάνει αίτημα και ξανασυζητάς την πολιτική μαζί του. Άρα, του παίρνω πρώτα τα χρήματα αυτά και μετά, έλα τώρα να ξανασυζητήσουμε. Άρα, συζητάμε και του λέω τώρα, για να σου δώσω νέα λεφτά, θα μου δώσεις άλλης μιας κρατικής ενίσχυσης την εκχώρηση, άρα πάμε ξανά άλλα τέσσερα χρόνια. Άρα, είμαστε σε μια διαρκή κυλιόμενη τετραετία κατ' ουσίαν».

Ο πρώην Διοικητής της ΑΤΕ, κατά το πολυετές διάστημα 1997-2004 κ. Πέτρος Λάμπρου, αναφορικά με τον δανεισμό πολιτικών κομμάτων από την Τράπεζα την οποία διοικούσε, κατέθεσε: «Ένα δάνειο, αν μου επιτρέπετε να σας πω, είναι νόμιμο όταν ακολουθεί δύο πράγματα: Όταν ακολουθεί πιστά τους κανόνες της Τράπεζας της Ελλάδος και επίσης όταν ακολουθεί πιστά, κατά γράμμα, τον εσωτερικό κανονισμό χορήγησης των δανείων της Τράπεζας, του εσωτερικού της, του εαυτού της. Στην περίπτωση των κομμάτων τηρήθηκαν απαρέγκλιτα [...] οι κανόνες». Για να στηρίξει δε τον ισχυρισμό του αυτό, ο κ. Π. Λάμπρου έκανε παραπομπή σε σχετική εγκύκλιο της ΤΤΕ: «Λέει η εγκύκλιος της Τράπεζας της Ελλάδος: «Η χρηματοδότηση των πάσης φύσεως επιχειρήσεων, των επαγγελματιών και των νομικών προσώπων ή ενώσεων προσώπων μη κερδοσκοπικού χαρακτήρα για την κάλυψη

των αναγκών τους σε κεφάλαια κίνησης και δαπανών τους για την απόκτηση παγίων εγκαταστάσεων εξοπλισμού και μεταφορικών μέσων διενεργείται χωρίς περιορισμούς ή ειδικούς όρους». Αναφορικά με τις διαδικασίες που η ΑΤΕ ακολουθούσε για την έγκριση ενός δανείου προς κάποιο πολιτικό κόμμα, ο κ. Π. Λάμπρου κατέθεσε: «Τα δάνεια των κομμάτων ήταν χαμηλού ρίσκου, μηδενικού ρίσκου. Αυτή ήταν η αξιολόγηση και του Τμήματος Κινδύνου. Και ήταν διάχυτη αυτή η πεποίθηση σε όλη την τράπεζα, γιατί όταν πήγαινε στο Συμβούλιο Χορηγήσεων, έπαιε πια να είναι άποψη του Συμβουλίου του Κινδύνου. Υιοθετείτο από όλη την τράπεζα». Ο ίδιος μάρτυρας συμπλήρωσε με έμφαση: «Μπορούσαμε να διαφωνήσουμε. Καθένας ήταν ελεύθερος να διαφωνήσει. Με επιχειρήματα όμως. Θα έπρεπε να πείσει τους άλλους. Δεν μπορεί να έλεγε έτσι τα πράγματα, γιατί εμείς είχαμε και μία πολιτική. Στο Συμβούλιο ήταν δεκαπέντε άτομα, αλλά στην αίθουσα κρατάγαμε όλους τους εισηγητές. Ήταν σαράντα, πενήντα άτομα και έβλεπαν, γιατί εκεί...». Σχετικά με την εκτίμηση κινδύνου στην οποία προέβαινε η πιστώτρια ΑΤΕ, καθώς και για τη σπουδαιότητα της συγκεκριμένης λειτουργίας, ο κ. Π. Λάμπρου κατέθεσε: «Έχουμε υπολογισμό κινδύνου και μάλιστα με πολύ μεγάλη λεπτομέρεια γι' αυτούς τους δύο λόγους. Πρώτον, για να μην διατρέξουμε τον κίνδυνο και να μην συμβεί. Αν είναι επικίνδυνο, δεν το χορηγούμε. Δεύτερον, για να υπολογίσουμε το ασφάλιστρο -που θα υπολογίσουμε στο επιτόκιο- αν μας σκάσει αυτό το δάνειο. Άρα, είναι πολύ ζωτική η λειτουργία της Μονάδας Κινδύνου και ο υπολογισμός κινδύνου για κάθε δάνειο [...] Όταν λέει μία Διεύθυνση ότι είναι μηδενικού κινδύνου -και έτσι είχαν χαρακτηριστεί τα δάνεια προς τα κόμματα- δεν το λέει αβασάνιστα. Η Διεύθυνση για να βγάλει το συμπέρασμα, έχει μία εσωτερική λειτουργία. Ο εισηγητής πρέπει να πείσει την Επιτροπή της Διεύθυνσης. Και αυτός που εισηγείται το δάνειο στην μεγάλη Επιτροπή, πρέπει να πείσει τους άλλους. Δεν είναι περίπατος εκεί. Ο εισηγητής για να περάσει κάθε κομμάτι της εισήγησής του πρέπει να ιδρώσει. Έχει ερωτήσεις, πρέπει να δικαιολογήσει, να φέρει στοιχεία, να μιλήσει για τον κλάδο, για τις εξασφαλίσεις».

Από τα πολιτικά κόμματα, ο πρώην Γενικός Διευθυντής της ΝΔ κ. Αθανάσιος Σκορδός παρατήρησε με έμφαση: «Δεν υποχρέωσε κανείς τις τράπεζες για αυτά τα δάνεια. Εάν έκριναν ότι υπάρχουν κίνδυνοι σε αυτούς τους δανειολήπτες, όφειλαν με βάση τους κανονισμούς τους να πάρουν τα μέτρα τους. Δεύτερον, εγώ σας λέω ότι είστε εσείς τράπεζα και έχετε έναν πελάτη από το 1986 ο οποίος είναι πάντα ενήμερος και δεν υπάρχει κάτι στον ορίζοντα που να λέει ότι αλλάζει ο νόμος, αλλάζει ο προϋπολογισμός, αλλάζουν όλα. Πώς θα του πείτε ότι «σου διακόπτω τον αλληλόχρεο»; Τρίτον, υπήρξε πουθενά παροχή δανείου χωρίς να αξιολογηθεί ο πιστωτικός κίνδυνος των κομμάτων; Αφού είχε αξιολογηθεί. Για να πάρουμε ένα δάνειο, έπρεπε να υποβάλουμε ισοζύγια, ισολογισμούς, όλα τα οικονομικά

στοιχεία. Κανονικό ξεσκόνισμα, δηλαδή! Δεν υπάρχει ούτε ένας έλεγχος... [...] Εγώ λέω το εξής. Ποια επιχείρηση που παίρνει ένα δάνειο από το τραπεζικό σύστημα δέχεται έλεγχο από το Συμβούλιο της Επικρατείας, από τον Άρειο Πάγο, από το Ελεγκτικό Συνέδριο και από ορκωτούς ελεγκτές και να βλέπουν αυτά τα πορίσματα και οι εκπρόσωποι των αντιπολιτευόμενων κομμάτων, το ένα του άλλου δηλαδή και να κάνει παρατηρήσεις; Υπήρξε ποτέ καμμία παρατήρηση από την Τράπεζα της Ελλάδος ή το Γενικό Λογιστήριο ή οποιονδήποτε ασκούσε έλεγχο ο οποίος να πει «εδώ, βρε παιδιά, κάτι έχετε κάνει λάθος»; Βρείτε μου μια φορά ένα πόρισμα ελέγχου που λέει ότι υπάρχει πρόβλημα».

Όπως χαρακτηριστικά τόνισε και ο Γενικός Διευθυντής του ΠΑΣΟΚ κ. Νικόλαος Σαλαγιάννης, «Η κύρια χρηματοδότηση των κομμάτων είναι το κράτος. Το κράτος σήμερα δίνει, σε σχέση με το 2010, μόνο το 20%. Κάτω 80% είναι η μείωση των κρατικών δαπανών. Αλλά και σε σχέση με το τέλος του 2014, που ψηφίσαμε έναν νέο νόμο, το μισό δίνει τώρα. Πόσο καιρό θα διαρκέσει αυτή η κρίση, για να μπορεί το κράτος να ξεκαθαρίσει ότι στα κόμματα δίνω αυτά, για να επιτελούν τη συνταγματική τους αποστολή. Πότε; Πρέπει κάποιος να το καθορίσει. Στο μάτι του κυκλώνα είμαστε. Άρα, τη βασική παράμετρο που δείχνει ποια είναι τα έσοδα δεν μπορεί κανείς να την προσδιορίσει σήμερα». Ο κ. Ν. Σαλαγιάννης αναφέρθηκε και στα κριτήρια δανειοδότησης των κομμάτων: «Ένα θέμα που οι τράπεζες πάντα λαμβάνουν υπόψη τους στα κριτήρια τους είναι τα ιστορικά στοιχεία. Είκοσι πέντε χρόνια τα κόμματα παίρναν δάνεια και τα πληρώνανε και μάλιστα ήταν εξαιρετικοί πελάτες. Δίναν χρήματα στις τράπεζες, ζεστό χρήμα από το Υπουργείο Οικονομικών και δεν πλήρωναν τόκους, όπως πλήρωναν στους καταθέτες. Ήταν ζεστό χρήμα χωρίς να πληρώνουν τόκους και ποτέ μέχρι τότε, είκοσι πέντε χρόνια, δεν υπήρξε κανένα πρόβλημα». Σύμφωνα με τον Γενικό Διευθυντή του ΠΑΣΟΚ «Η λέξη «θαλασσοδάνεια», επειδή είναι πάρα πολύ, εξόχως φορτισμένη αρνητικά ακόμα από την εποχή της δικτατορίας, χρησιμοποιείται, κατά την άποψή μου, απερίσκεπτα. Θαλασσοδάνειο είναι αν κάποιος παίρνει δάνεια ευνοϊκά, η επιχείρησή του είναι αεράτη, αυτός είναι αεράτος οικονομικά και παρ' όλα αυτά δεν πληρώνει. Ή παίρνει δάνειο, καταποντίζει την επιχείρησή του και αυτός γλεντάει. Δεν συμβαίνει εδώ. Ποτέ τα κόμματα, πριν από τη μεγάλη κρίση, δεν ήταν κακοπληρωτές. Είκοσι πέντε χρόνια τα κόμματα δανείζονταν. Δεν υπάρχει, λοιπόν, ιστορικό κακοπληρωμής. Ήταν τα πιο φερέγγυα τα δάνεια των κομμάτων. Άρα, δεν υπάρχει ζήτημα θαλασσοδανείων. Υπάρχει ζήτημα εξαιτίας της κρίσης και μόνο γι' αυτήν τα κόμματα είναι σε πολύ δύσκολη θέση να αποπληρώσουν και θα αποπληρώσουν όσο μπορούν και εφ' όρου ζωής». Σχετικά με τη νομική μορφή του αλληλόχρεου λογαριασμού, ο κ. Ν. Σαλαγιάννης διατύπωσε την εξή άποψη: «Ο αλληλόχρεος λογαριασμός είναι λογαριασμός που ταίριαζε στα κόμματα, γιατί είναι ο λογαριασμός που κάνουμε και στην αγορά, αφού τα χρήματα από το Δημόσιο

έμπαιναν μέσα στον κορβανά και τα κόμματα έπαιρναν τα χρήματά τους από την τράπεζα. Όμως, όταν τα πράγματα έγιναν δύσκολα, τα μετέτρεψαν αμέσως σε δάνεια. [...] Ο αλληλόχρεος λογαριασμός δεν είναι τρικ. Είναι μια τακτική των τραπεζών σε σχέση με την αγορά. Άρα, δεν μπορούν να προστίθενται τα νούμερα. Γιατί ακούγονται πάρα πολλά και δεν είναι αλήθεια. Δεν έχουν σχέση με την πραγματικότητα».

Τον εξαντλητικό έλεγχο των οικονομικών στοιχείων των κομμάτων επιβεβαίωσε ο εκπρόσωπος του ΣΥΡΙΖΑ κ. Δημήτριος Δαρειώτης: «Τα οικονομικά των κομμάτων ελέγχονται από την αρμόδια Επιτροπή της Βουλής, συνεπικουρούμενη από ομάδα ορκωτών λογιστών. Κατ' έτος, τρεις-τέσσερις ορκωτοί λογιστές, για δυο-τρεις μέρες, έρχονται και κάνουν φύλλο και φτερό ό,τι ζητήσουν, ψάχνοντας όλα τα βιβλία, όλα τα έγγραφα. Από εκεί και πέρα, βγάζουν τα πορίσματά τους».

Τη σημασία της κρατικής χρηματοδότησης των κομμάτων εξήρε εξ άλλου και ο εκπρόσωπος του ΚΚΕ κ. Νικόλαος Σοφιανός: «Προφανώς είμαστε υπέρ της χρηματοδότησης των κομμάτων από τον κρατικό προϋπολογισμό. Έχουμε ψηφίσει τη μείωση της χρηματοδότησης. Θεωρούμε, όσον αφορά το κόμμα μας, μιλώντας πάντα για το δάνειο της ΕΘΝΙΚΗΣ -γιατί αυτό έγινε με εγγύηση χρηματοδότησης-, ότι και όταν το πήραμε, αλλά και το διάστημα που το αποπληρώνουμε, η χρηματοδότηση γίνεται με βάση ποσοστά -να το πω έτσι- που έχει το Κομμουνιστικό Κόμμα Ελλάδας και που λίγο πολύ βρίσκονται σε αυτά τα επίπεδα».

Γ2. Εξασφαλίσεις - αποτίμηση της μεθόδου εκχώρησης της κρατικής χρηματοδότησης

Η κρατική χρηματοδότηση των πολιτικών κομμάτων θεσπίσθηκε με τον ν. 1443/1984 που ακολουθήθηκε από τον ν. 2429/1996. Ήδη σήμερα, μετά την ψήφιση του αναθεωρημένου άρθρου 29 του Συντάγματος το 2001, ισχύει ο ν. 4304/2014 (που αντικατέστησε τον ν. 3023/2002) και ο οποίος ορίζει λεπτομερώς το ύψος, τους όρους και προϋποθέσεις καταβολής της κρατικής χρηματοδότησης, τις διαδικασίες ελέγχου και διαφάνειας κ.ο.κ. Με το άρθρο 1 του ως άνω νόμου ορίζεται η ως άνω χρηματοδότηση (τακτική και εκλογική) ως σταθερό ποσοστό των τακτικών εσόδων του κρατικού προϋπολογισμού. Πρόκειται κατά

συνέπεια για συνταγματικά αναγνωρισμένο, διαρκές και σταθερό έσοδο των πολιτικών κομμάτων, το οποίο δικαιούνται και αντίστοιχα υποχρεούνται το κράτος να τους καταβάλλει, σύμφωνα με το Σύνταγμα, προς διευκόλυνση της συνταγματικής τους αποστολής.

Περαιτέρω, η εκχώρηση λόγω ενεχύρου της απαίτησης του ΠΑΣΟΚ από την τακτική κρατική χρηματοδότηση, καθώς και από την οικονομική ενίσχυση για ερευνητικούς και επιμορφωτικούς λόγους, οι οποίες προβλέπονται στο άρθρο 29 παρ. 2 του Συντάγματος και ρυθμίζονται ειδικότερα στα άρθρα 1-4 του ν. 4304/2014, είναι απολύτως σύνομη και η πλέον συνηθισμένη στην τραπεζική πρακτική μορφή εξασφάλισης σε ανάλογα τραπεζικά δάνεια, που είχαν χορηγηθεί κατά την ίδια ή προηγούμενη χρονική περίοδο σε όλα ανεξαιρέτως τα κοινοβουλευτικά πολιτικά κόμματα. Εξ άλλου, οι συναφείς συμβάσεις ενεχύρου-εκχώρησης της κρατικής χρηματοδότησης, που υπέγραψαν όλα τα πολιτικά κόμματα κατά τη δανειοδότησή τους από τραπεζικά ιδρύματα, κοινοποιοούνταν υποχρεωτικά με δικαστικό επιμελητή τόσο προς την Τράπεζα της Ελλάδος, όσο και προς τις αρμόδιες ΔΟΥ και τα Υπουργεία Εσωτερικών και Οικονομικών (ΓΛΚ).

Εξάλλου, η χορήγηση τραπεζικών δανείων προς -όλα χωρίς εξαίρεση- τα κοινοβουλευτικά κόμματα αποτελεί πάγια τραπεζική πρακτική και έχει μακρά ιστορία. Μάλιστα, η χορήγηση των επίμαχων δανείων δεν (μπορεί να) συνιστά αντικειμενικά πράξη κακής διαχείρισης, καθώς είναι σύμφωνη με τους Κανονισμούς Πιστοδοτήσεων των Τραπεζών.

Πράγματι, αποτελεί συνήθη συναλλακτική πρακτική όλων των ελληνικών κοινοβουλευτικών κομμάτων, όσο και των ελληνικών Τραπεζών, να παρέχεται τραπεζική χρηματοδότηση προς αυτά, με εγγύηση ή/και παράλληλη εκχώρηση της κρατικής επιχορήγησης (η οποία για τους ανωτέρω λόγους θεωρείται βέβαιη εξασφάλιση, ισότιμη με εγγύηση του Δημοσίου) προς αντιμετώπιση των τρεχουσών λειτουργικών αναγκών και υποχρεώσεών τους («κεφάλαιο κίνησης»).

Είναι όντως πάγιος τραπεζικός κανόνας σε όλο τον κόσμο και ουδέν το ασυνήθιστο υπάρχει στο να δίδονται δάνεια βασισμένα στα μελλοντικά έσοδα του δανειοδοτούμενου, κατά τη συνήθη πορεία των πραγμάτων. Για τα κόμματα, τα έσοδα αυτά είναι κατ' εξοχήν οι κρατικές επιχορηγήσεις, οι οποίες μάλιστα προβλέπονται ευθέως στο άρθρο 29 παρ.2 του Συντάγματος ώστε να μην δύνανται να καταργηθούν παρά μόνο με αναθεώρηση αυτού. Αποτελούν δηλαδή μελλοντικό έσοδο, που αναμένεται με υψηλό βαθμό πιθανότητας κατά τη συνήθη (και ιστορικά επαληθευμένη) πορεία των πραγμάτων.

Οι παρατηρήσεις αυτές επιβεβαιώνονται εν πολλοίς από τις σχετικές μαρτυρικές καταθέσεις τραπεζικών, εποπτικών και πολιτικών στελεχών. Ειδικότερα:

Ερωτώμενος για το θέμα των εξασφαλίσεων των δανείων που χορηγήθηκαν προς τα κόμματα, ο Διοικητής ΤτΕ Ι. Στουρνάρας κατέθεσε ότι «Τα κόμματα είχαν την επιχορήγηση. Δεν είχαν κάτι άλλο. Η επιχορήγηση ήταν μια ασφαλέστατη εξασφάλιση, αν περιοριζόταν στην ίδια κοινοβουλευτική θητεία. Άρχισε να γίνεται λιγότερο όταν ξεφύγαμε».

Ο προκάτοχός του στη Διοίκηση της ΤτΕ κ. Γεώργιος Προβόπουλος, για το ίδιο θέμα κατέθεσε: «Ο εγγυητής ότι αυτό το ποσό θα δοθεί, γιατί από την ώρα που εγώ το εκχωρώ, ρόλο παίζει πλέον αυτός που παρέχει την εγγύηση. Ποιος ήταν; Το κράτος. Το κράτος κάνει τις επιχορηγήσεις, το κράτος λέει ότι αυτό το ποσό δεν θα πάει στον δανειολήπτη και θα πάει κατ' ευθείαν στην τράπεζα».

Χρησιμοποιώντας την εξασφάλιση ως κριτήριο αξιολόγησης του βαθμού επικινδυνότητας των δανείων προς τα κόμματα, ο Διευθυντής Επιθεώρησης ΤτΕ κ. Γεώργιος Πάσχας σημείωσε ότι «η χρηματοδότηση των κομμάτων -εάν δείτε και τα πορίσματα- φαίνεται ότι τα πρώτα χρόνια από 2000 έως το 2003, όταν είχαν μια επιχορήγηση, σε ενέχυρο ενός έτους, δύο ετών και ήταν και στην ίδια βουλευτική περίοδο, τα δάνεια -και όταν έχεις να αντιμετωπίσεις έναν πολιτικό οργανισμό- ήταν μπορώ να σας πω, κάτω απ' αυτές τις προϋποθέσεις που σας είπα προηγουμένως, χαμηλού κινδύνου».

Εξ άλλου, και η κ. Σπυριδούλα Παπαγιαννίδου, Διευθύντρια Εποπτείας Πιστωτικού Συστήματος ΤτΕ, κληθείσα να τοποθετηθεί σχετικά με την εξασφάλιση του δανεισμού των πολιτικών κομμάτων, εξήγησε ότι «η όποια εξασφάλιση από κρατική χρηματοδότηση λαμβάνεται υπ' όψιν μόνο στην έκταση που υπάρχει αυτή η κρατική χρηματοδότηση, από πλευράς μας για σκοπό στάθμισης του δανείου και όχι ευρύτερα. Επομένως, στην έκταση που υπάρχει και με βάση τα κριτήρια που έχουμε και όχι αδιακρίτως για οποιοδήποτε ποσό και για οποιαδήποτε περίοδο χορήγησης του δανείου. Υπάρχουν κάποια κριτήρια. Φαντάζομαι, όμως, ότι όταν κάποιος φορέας και στο εξωτερικό, με βάση τα κριτήρια που υπάρχουν σε όλη την Ευρώπη, δεδομένου ότι έχεις ένα κόμμα το οποίο, στην περίπτωση μας πούμε της Γερμανίας το CDU, που είναι ένα μεγάλο κόμμα, έχει μια σταθερή παρουσία και

έχει και κρατική χρηματοδότηση ως φορέας, θεωρώ ότι αυτό λαμβάνεται υπ' όψιν στην αξιολόγηση του δανείου».

Όσον αφορά στο ειδικό ζήτημα των «πολλαπλών εκχωρήσεων», ο κ. Ι. Στουρνάρας, σε ερώτηση του εισηγητή της πλειοψηφίας σημειώνει: «Δεν είναι παράνομο το να εκχωρούνται σε παραπάνω. Άλλο εάν έγινε παραβίαση σύμβασης. [...]. Δεν απαγορεύεται. [...] Είναι η πρώτη εξασφάλιση, η δεύτερη, η τρίτη, τη τέταρτη».

Στο ίδιο κλίμα, και ο τέως Διοικητής ΤτΕ (2008-2014) κ. Γεώργιος Προβόπουλος σημείωσε ότι η πολλαπλή εκχώρηση «μπορεί να γίνει και γίνεται στην πράξη», με τη σημείωση βεβαίως ότι «η νομική βαρύτητα της δεύτερης, τρίτης και όσο απομακρυνόμαστε, έχει άλλη αξία».

Από την πλευρά της ΕΤΕ, ο μάρτυρας κ. Λ. Φραγκιαδάκης εξήγησε σχετικά με την εκχωρηθείσα κρατική χρηματοδότηση: «είναι ίδιας μορφής κίνδυνος με τα ομόλογα ελληνικού δημοσίου, τα οποία, όπως ξέρετε, και η Εθνική Τράπεζα, αλλά και οι άλλες τράπεζες κρατούσαν δισεκατομμύρια εξ αυτών. Άρα, η Εθνική Τράπεζα ένιωθε ασφαλής να λαμβάνει και να δεσμεύει χρηματοροές, οι οποίες προέρχονταν από την τακτική επιχορήγηση των κομμάτων». Επίσης, ο ίδιος μάρτυρας παρατήρησε: «όσον αφορά στα δάνεια στα κόμματα, ότι υπάρχει η κρατική επιχορήγηση. Μάλιστα, σε κάποια χρονική στιγμή που το είχα δει, η υποχρέωση εξυπηρέτησης ενός δανείου σε σχέση με την ετήσια κρατική επιχορήγηση υπερκαλυπτόταν δύο και τρεις φορές. Οπότε, ευλόγως η Τράπεζα, όπως είπα, πριν «σηκωθεί η κουρτίνα» -και οποιοσδήποτε έτσι πρέπει να κρίνει τις καταστάσεις- σκέφτηκε ότι αφού είναι τόσο υπερκαλυμμένη αυτή η ανάγκη εξυπηρέτησης -και μάλιστα από ποιον; Από το ελληνικό δημόσιο- προχωράω έτσι».

Ο τελευταίος Διοικητής ΑΤΕ (2009-2012) κ. Θεόδωρος Πανταλάκης κατέθεσε τα εξής κρίσιμα: «Οι εγκρίσεις οι οποίες υπήρχαν βασίζονταν στη λογική της εκχώρησης κρατικής χρηματοδότησης. Η λογική αυτή κατ' ουσίαν είχε λειτουργήσει παραδοσιακά από το 2000 και εντεύθεν στην Αγροτική Τράπεζα με την λογική της τετραετίας. Δηλαδή, η Τράπεζα ουσιαστικά θα έφτανε τη χρηματοδότησή της στο ύψος της επιχορήγησης που είχε κάθε κόμμα προσδιορίσει κατά το προηγούμενο έτος με βάση την επόμενη τετραετία. Παραδείγματος χάρη, το 2009 συγκεκριμένα η Νέα Δημοκρατία είχε λάβει 26,3 εκατομμύρια ευρώ κρατική επιχορήγηση. Αυτό αν το πολλαπλασιάσετε επί τέσσερα, θα σας βγάλει το 105. Εάν πάτε στο ΠΑΣΟΚ, θα δείτε ότι τα 24,2 εκατομμύρια ευρώ που έλαβε κρατική

επιχορήγηση επί τέσσερα, θα σας βγάλει τα 96,8 εκατομμύρια. Άρα, η πολιτική της Τράπεζας, των στελεχών, οι αναλύσεις, οι υπηρεσίες κλπ, βασίζονται σε αυτή τη λογική. Στη λογική δηλαδή ότι έχουμε έναν τετραετή κύκλο, ο οποίος προσδιορίζει την κρατική χρηματοδότηση, μια και δεν γίνονται –συμπληρώνω εγώ- εκλογές, ανατροπές κλπ, άρα, είναι προσδιορισμένη και γνωστή [...] σε βάθος τετραετίας, άρα μπορώ να την πάρω και να την εκχωρήσω». Πάντως, σύμφωνα με τον ίδιο «οι εξασφαλίσεις δεν είναι κριτήριο για να χρηματοδοτήσουμε κάποιον. Η χρηματοδότηση είναι με βάση την προσδοκία που έχουμε για την κερδοφορία μιας επιχείρησης». Ο κ. Θ. Πανταλάκης υποστήριξε: «Τα εισηγητικά [...] βασίζονταν στην τετραετία που θεωρείτο ότι ήταν μία περίοδος εκλογική για κάθε κόμμα και διασφαλίζοντο μία κρατική χρηματοδότηση -περίπου η αυτή- η οποία εξαρτιόταν από τα έσοδα του κράτους. Τα έσοδα του κράτους κατά μαθηματική βεβαιότητα ήταν ανοδικά. Άρα, λιγότερα από αυτά δεν περίμενες να έχεις, περίμενες να έχεις περισσότερα. Αυτός ο τρόπος ήταν ο τρόπος με τον οποίο αξιολογούσε η Αγροτική Τράπεζα. Η Αγροτική Τράπεζα δεν είχε πιο σύνθετο τρόπο αξιολόγησης από αυτόν τον απλοϊκό τρόπο. Αξιολογούσε ότι η κρατική ενίσχυση ήταν τετραετής. Τέσσερα χρόνια επί 24,2, όπως είχα πει, ήταν τα 96,8 και τέσσερα χρόνια επί τόσο ήταν τα 105 εκατομμύρια ευρώ της Νέας Δημοκρατίας. Αυτό, πιθανολογεί κανείς εκ του παρελθόντος και εκ της συνέχειας, της επιβεβαίωσης των πραγμάτων, θα συμβεί και στο μέλλον. Εκεί βασιζέτο η αξιολόγηση της Τράπεζας. Άρα, κατά την Τράπεζα, τα δύο κόμματα ικανοποιούσαν τα κριτήριά της. Και επειδή είχαν εξασφάλιση από το ελληνικό δημόσιο κατ' ουσίαν, πληρωμή από το ελληνικό δημόσιο, θεωρείτο ότι ήταν μηδενικού κινδύνου».

Ομοίως, ο επί μία επταετία (1997-2004) Διοικητής ΑΤΕ κ. Πέτρος Λάμπρου κατέθεσε σχετικά με την ισχύ της εκχώρησης της κρατικής χρηματοδότησης ότι: «η Αγροτική Τράπεζα ή όποια τράπεζα δίνει ένα δάνειο σε ένα κόμμα και παίρνει την κρατική επιχορήγηση έναντι του δανείου. Εδώ θέλω να διευκρινίσω κάτι. Από τη στιγμή που το κόμμα παίρνει στα χέρια του την επιχορήγηση, την εκχώρηση στα χέρια του, πηγαίνει και την καταθέτει στο Υπουργείο Εσωτερικών και λέει στο Υπουργείο Εσωτερικών «Αυτά τα λεφτά είναι για μένα. Όταν θα σου έρθουν για το ΠΑΣΟΚ ή για τη Νέα Δημοκρατία, δεν θα τους τα δώσεις. Θα τα στείλεις σε μένα, σ' αυτόν τον λογαριασμό». Θεωρητικά και πρακτικά -γιατί εγώ θα μπορούσα να το χρησιμοποιήσω αυτό για να πάω να δανειστώ, αν είχα ανάγκη ως τράπεζα- έχει πληρωθεί το δάνειο εκείνη τη στιγμή, γιατί ήδη έχει γεννηθεί η απαίτηση από το κράτος». Σε ερωτήσεις σχετικά με την είσπραξη των οφειλομένων ποσών μέσω της χρηματοδότησης των κομμάτων, ο κ. Π. Λάμπρου απάντησε κατηγορηματικά: «Βεβαίως τα παίρναμε. Τη στιγμή που πάω την εκχώρηση, πριν τα πάρω τα λεφτά, είμαι σίγουρος ότι θα τα πάρω. [...] Βεβαίως. Δεν μπορεί να μην εφαρμοστεί [το πρόγραμμα καταβολών], αφού είναι

νομοθετημένο». Όπως είπε χαρακτηριστικά ο ίδιος μάρτυρας: «Εκχώρηση δεν έμεινε απλήρωτη ποτέ. Το ελληνικό δημόσιο μπορεί να μείωσε το ποσό -στο τέλος νομοθέτησε κάτι- αλλά οι εκχωρήσεις όλες πληρώθηκαν».

Εξ άλλου, τις ίδιες απόψεις, με διαφορετικές διατυπώσεις, εξέφρασε και ο διάδοχος του κ. Π. Λάμπρου στη Διοίκηση της ΑΤΕ κ. Δημήτριος Μηλιάκος (θητεία: 2004-2009).

Οι εκχωρήσεις της κρατικής χρηματοδότησης των πολιτικών κομμάτων αναγγέλλονταν νομότυπα, όπως υποστήριξε και ο πρώην Γενικός Διευθυντής της ΝΔ κ. Αθανάσιος Σκορδάς: «Όλες οι εκχωρήσεις των κομμάτων για τα δάνεια των κομμάτων πήγαιναν στον Υπουργείο Εσωτερικών, στην οικεία εφορία που ανήκε το κάθε κόμμα, στα ασφαλιστικά ταμεία, στο Γενικό Λογιστήριο του Κράτους και εκ περισσού στην Τράπεζα της Ελλάδος. Δεν υπήρχε δηλαδή άδεια». Σύμφωνα με τον κ. Αθ. Σκορδά, «κατευθείαν τα χρήματα της κρατικής χρηματοδότησης από το Γενικό Λογιστήριο πήγαιναν στον λογαριασμό της τράπεζας».

Από την πλευρά του ΠΑΣΟΚ, ο Γενικός Διευθυντής του κόμματος κ. Νικόλαος Σαλαγιάννης τόνισε: «η εγγύηση, κατά την άποψή μου, που ήταν μια ισχυρή εγγύηση, όπως αποδεικνύουν όλα τα στατιστικά και ιστορικά στοιχεία επί είκοσι πέντε χρόνια, ήταν η κρατική χρηματοδότηση. Ήταν το «ζεστό» χρήμα που έπαιρναν οι τράπεζες μια και καλή από Υπουργείο Εσωτερικών. Και επαναλαμβάνω ότι ήταν τζάμπα. Δεν έδιναν τόκο. Μόνο έπαιρναν τόκο. Αυτή είναι η εγγύηση. Και πιστεύω, πριν έρθει η μεγάλη κρίση –μιλάμε για ανωτέρα βία, δεν μιλάμε απλώς για κρίση- κρίση απρόσμενη, απροσδόκητη κρίση, όπως αντιλαμβάνεστε όλοι, αγαπητοί φίλοι, τώρα που έχετε εσείς την εξουσία, απρόσμενη και απροσδόκητη, χωρίς να ξέρει κανένας τη διάρκεια και τι βάθος θα έχει, κανένας δεν θα μπορούσε να προβλέψει. Αυτά τα ιστορικά στοιχεία, από τα οποία θα μπορούσε κάποιος να προβλέψει, λένε ότι ήταν φερέγγυα τα κόμματα και η εγγύηση ήταν ισχυρή. [...] οι εκχωρήσεις που γίνονταν το '15 ήταν τόσες που καλύπτονταν από την κρατική επιχορήγηση». Ο κ. Σαλαγιάννης απέκλεισε το ενδεχόμενο διακριτικής μεταχείρισης υπέρ των κομμάτων: «Φυσικά δεν είχε [το ΠΑΣΟΚ] καμία ιδιαίτερη μεταχείριση. Όμως, γιατί να έχει ιδιαίτερη μεταχείριση; Οι τράπεζες μέχρι τώρα διαγκωνίζονταν ποια θα πάρει τα δάνεια των κομμάτων. Γιατί; Έπαιρναν ζεστό χρήμα χωρίς να πληρώνουν τόκους που πληρώνουν σε κάθε άλλον καταθέτη. Επομένως, δεν υπήρχε κανένας λόγος να το κάνουν αυτό οι τράπεζες το 2010, δηλαδή, να υπάρχει μια πίεση». Επίσης, ο κ. Νικόλαος Σαλαγιάννης, ανέφερε ότι: «σε όλα τα δάνεια που πήραμε δώσαμε ως εγγύηση την κρατική χρηματοδότηση. Θεωρώ ότι ήταν η πιο ισχυρή εγγύηση. Από ό,τι διάβασα εδώ στα Πρακτικά

σας, σχεδόν όλοι οι τραπεζίτες είπαν το ίδιο πράγμα. Η πιο ισχυρή εγγύηση ήταν η κρατική χρηματοδότηση, όπως ήταν και η εγγύηση του δημοσίου. Τα ποσά αυτά το ΠΑΣΟΚ δεν τα πήρε από κάπου σε κάποια γωνία, αλλά είναι ποσά που προβλέπονται από το κράτος, προβλέπονται από τους νόμους του κράτους. Και στους ισολογισμούς αναφέρονται λεπτομερώς και στους ελέγχους που κάνει η Βουλή. Κάθε χρόνο ζητάει όλα τα στοιχεία για το πού πήγαν τα χρήματα».

Η εξασφάλιση που προσέφεραν τα κόμματα στις τράπεζες ήταν πολύ ισχυρή και βέβαιη, ακόμη και σε ό,τι αφορά στα μικρότερα (τότε) κόμματα, όπως παραδέχεται ο μάρτυρας εκ μέρους του ΣΥΡΙΖΑ κ. Δημήτριος Δαρειώτης: «Εμείς όταν συνομιλούσαμε με την τράπεζα και προσπαθούσαμε να εξηγήσουμε τη δυνατότητα του κόμματος να αποπληρώνει, παίρναμε υπόψη μας τη σταθερότητα που προέκυπτε από τη συμμετοχή μας στην Ευρωβουλή. Επί είκοσι χρόνια το κόμμα είναι σταθερά και στη Βουλή και στην Ευρωβουλή. Σε πολλές περιπτώσεις όταν τα ποσοστά του ήταν μικρά, η χρηματοδότηση από την Ευρωβουλή, τα ποσά που διατίθενται στα κόμματα που είναι στην Ευρωβουλή και σε αυτά που είναι πάνω από 1,5% είναι μεγαλύτερα από ό,τι είναι η χρηματοδότηση που προέκυπτε από τη συμμετοχή τους στην ελληνική Βουλή. Και αυτό το επικαλούμασταν πολύ συχνά και προέκυπτε από τα νούμερα. [...] [Η Τράπεζα] έπαιρνε υπόψη την προηγούμενη συμπεριφορά του κόμματος απέναντι στις τράπεζες και τα δάνειά του». Οι Τράπεζες, κατά τον κ. Δαρειώτη, «χρηματοδοτούσαν, διότι για πέντε χρόνια -από το 2009 μέχρι το 2014- είσαι ένα κόμμα στην Ευρωβουλή. Ούτως ή άλλως -εκτός αν γίνουν μείζονες ανατροπές στο καταναμητέο- μπορείς να έχεις ένα σταθερό εισόδημα για να καλύπτεις υποχρεώσεις». Προκύπτει δε ότι ο ΣΥΡΙΖΑ ακολούθησε πανομοιότυπη προς τα λοιπά κόμματα τακτική όσον αφορά στη λήψη και εξασφάλιση των δανείων του.

Εξ άλλου, η δυνατότητα εκχώρησης κρατικών χρηματοδοτήσεων σε βάθος χρόνου ήταν γνωστή στις συναλλαγές, όπως παρατήρησε ενώπιον της Επιτροπής ο μάρτυρας από το ΚΚΕ κ. Νικόλαος Σοφιανός: «Γνωρίζω ότι υπάρχουν εκχωρήσεις με βάθος χρόνου. Φυσικά, άλλο αντίκρισμα έχει μια εκχώρηση, όταν ένα κόμμα έχει 40% και μετά πηγαίνει στο 5% και άλλη όταν ένα κόμμα είχε 7%, 8%, 8,5%, 4,5%, 5,5%. Και το λέω σε σχέση με τα ποσά, σε σχέση με τη δυνατότητα αποπληρωμής».

Γ3. Εκτίμηση εξέλιξης συνθηκών - Διαχείριση δυσχερειών εξόφλησης

Η απρόοπτη και ραγδαία επιβολή των συνθηκών στην ευρύτερη οικονομία είχε εξαιρετικά δυσμενείς επιπτώσεις στον ρυθμό και τον βαθμό εξυπηρέτησης των δανείων των πολιτικών κομμάτων, ενώ επιδείνωσε σοβαρά τους συναλλακτικούς δεσμούς τραπεζών - κομμάτων. Τα στοιχεία που προέρχονται από τις μαρτυρικές καταθέσεις είναι χαρακτηριστικά:

Ο Διευθύνων Σύμβουλος της ΕΤΕ κ. Λεωνίδα Φραγκιαδάκης κατέθεσε σχετικά: «Σταματήσαμε να δίνουμε δάνεια από το 2011-2012. Οπότε, όταν δόθηκαν τα δάνεια – ξαναλέω- ήταν άλλες οι κρατικές επιχορηγήσεις. Μετά ήμασταν στη φάση διαχείρισης προβλήματος. Εκεί, όπως ξέρετε, συνέβησαν δύο πράγματα: Πρώτον, αλλάξανε, σε σχέση με την πρόσφατη ιστορία, δραστικά τα ποσοστά. Σε δεύτερη φάση μειώθηκε το ποσοστό της κρατικής επιχορήγησης. Σε τρίτη φάση μειώθηκε το ποσοστό του ποσοστού της κρατικής επιχορήγησης, από το 100% πήγαμε στο 60%. Αυτά δεν είχαν προβλεφθεί».

Σύμφωνα δε με τον κ. Θ. Πανταλάκη, πρώην Διοικητή ΑΤΕ, η απρόοπτη μεταβολή των συνθηκών της οικονομίας προκάλεσε την ανάληψη πρωτοβουλιών από την Τράπεζα: «Προσπαθούσα να προασπίσω όχι τα συμφέροντα ούτε της Νέας Δημοκρατίας ούτε του ΠΑΣΟΚ. Προσπαθούσα να προασπίσω τα συμφέροντα του μετόχου μου, που ο βασικός μέτοχος ήταν το ελληνικό Δημόσιο. Και το ελληνικό Δημόσιο, για μένα, ήταν να αυξήσω και να μειώσω τις επισφάλειες και τα κόστη λειτουργίας και να αυξήσω τα έσοδα της Τραπέζης. [...] Εγώ ασκούσα πίεση στα κόμματα, προκειμένου να έρθουν να συμφωνήσουν μία μείωση των πιστοδοτήσεων και να προσαρμόσουν τα προγράμματά τους. [...] Το 2011 το βασικό επιτόκιο χρηματοδότησης των κομμάτων είναι 1,9%, το οποίο ήταν το βασικό επιτόκιο της Τραπέζης την περίοδο εκείνη. Τότε που εγώ ανέβασα το επιτόκιο σε 7,55% βασικό και αυτό αφορά όλες τις επιχειρήσεις που δανείζονται με βασικό επιτόκιο και όλες τις συμβάσεις που έχουν βασικό επιτόκιο, το έκανα διότι αυξήθηκε ο κίνδυνος της χώρας και εκτιμήθηκε ότι η Διοίκηση της Τράπεζας θα αντιμετωπίσει αυξημένες επισφάλειες από την οικονομική συγκυρία και άρα, πρέπει να πάρει αυξημένα επιτόκια, προκειμένου να καλύψει τις επισφάλειες, οι οποίες αναμένεται να έρθουν. Αυτό είναι το θέμα. Το 2010 έγινε μείωση χρηματοδοτικού ορίου συνεπεία μιας συμφωνίας που έκανε η Τράπεζα με κάθε κόμμα ξεχωριστά να μειώσει τη χρηματοδότησή της από την Τράπεζα στο πλαίσιο αναδιάρθρωσης των δανείων της Αγροτικής. Εγώ είχα έναν στόχο, να μειώσω τον δανεισμό συνολικά σε όλες τις επιχειρήσεις». Σε κάθε περίπτωση, σύμφωνα και με τον κ. Θ. Πανταλάκη, «Εδώ έχουμε και συνθήκες ανατροπής στη χώρα και συνθήκες ανατροπής του πολιτικού συστήματος και του εκλογικού συστήματος. Άρα, η βάση υπολογισμού ανετράπη πλήρως».

Τη βίαιη και απρόβλεπτη μεταβολή των συνθηκών και τη συνακόλουθη διάψευση των προβλέψεων υπογράμμισε κατά την κατάθεσή του και ο πρώην Διοικητής ΑΤΕ κ. Πέτρος Λάμπρου που είπε πως τα δάνεια των κομμάτων «Δεν πληρώθηκαν, όταν συνέβη ένα γεγονός ανωτέρας βίας, όταν έγινε η χρεοκοπία της χώρας» για να συνεχίσει σε άλλα σημεία της κατάθεσής του: «Είναι το γεγονός της χρεοκοπίας της χώρας. Ό,τι συνέβη σε όλη την οικονομία, συνέβη και στα δάνεια του ΠΑΣΟΚ και της Νέας Δημοκρατίας. Δεν μπορούσαν να αποτελέσουν εξαίρεση. [...] Θέλω να πω ότι αυτό που συνέβη το 2010, δεν μπορούσε να το συλλάβει κανείς. Συνέβησαν τρία πράγματα μαζί. Ήταν ανωτέρα βία. Βρέχει. Αν δεν πάρεις ομπρέλα, δεν μπορείς να σταματήσεις τη βροχή. [...] Η χρεοκοπία του κράτους έφερε όλα τα επόμενα. Και τα έφερε όχι μόνο στην Αγροτική σε σχέση με τα δάνεια, αλλά σε όλη την οικονομία, στα στεγαστικά, στα επισκευαστικά, στα επενδυτικά. Μεγάλες εταιρείες δεν πληρώνουν τίποτα». Προσπαθώντας να καταδείξει την όλως απρόβλεπτη (κατά τον κρίσιμο χρόνο έγκρισης των δανείων) μεταγενέστερη μεταβολή των συνθηκών, ο κ. Π. Λάμπρου σημείωσε επίσης: «Δεν μπορούμε να πάρουμε ως υπόθεση ότι θα μειωθεί η δύναμη των κομμάτων δραματικά, δηλαδή πάνω από πέντε και δέκα μονάδες, γιατί τότε θα έπρεπε με τον ίδιο τρόπο να κρίνουμε ότι θα δραματοποιούνταν οι συνθήκες και των άλλων επιχειρήσεων, παραδείγματος χάρη, που δίνανε δάνεια. Δίνουμε δάνεια, παραδείγματος χάρη, σε μια εξαγωγική εταιρεία που εξάγει 50.000.000 ευρώ τον χρόνο. Είμαστε σίγουροι ότι τον άλλον χρόνο θα είναι πάλι 50.000.000 ευρώ; Τι παίρνουμε υπόψη μας; Παίρνουμε υπόψη μας τα τελευταία δέκα ή πέντε χρόνια ποιες περίπου είναι οι εξαγωγές της και βάσει αυτού, μας φέρνει το συμβόλαιο και δίνουμε δάνειο. Με τον ίδιο τρόπο, λοιπόν, σκεφτήκαμε και για τα κόμματα. Δεν μπορούμε ένα μέτρο για τους μεν και ένα μέτρο για τους δε. Αυτή ήταν η διάχυτη άποψη. Αν κάναμε λάθος, θα κάναμε λάθος. Η ζωή όμως μας δικαίωσε. Δικαιωθήκαμε για το 2001, το 2002, το 2003, το 2004, το 2005, το 2006, το 2007, το 2008, το 2009, το 2010. Πόσο άλλο να δικαιωθούμε;».

Από την πλευρά της Attica Bank, ο τέως Διευθύνων Σύμβουλος της Τράπεζας κ. Αλέξανδρος Αντωνόπουλος εξέφρασε την άποψη ότι: «Το μέγεθος και το βάθος της κρίσης ήταν απρόβλεπτο. [...] Οι συνθήκες κατά τα τελευταία έτη έχουν επιδεινωθεί ραγδαία. Όμως, οι εκτιμήσεις και οι κρίσεις ανάγονται κατά τον χρόνο που εξετάζεται η έγκριση ή μη ενός δανείου. Όλες οι εκτιμήσεις όσον αφορά το θέμα της κρίσης, παρ' ότι το 2010 είχαμε ήδη μπει στο μνημόνιο, ήταν εντελώς διαφορετικές για το μέγεθος και για τον χρόνο της κρίσης. [...] Είναι σαφές πάλι ότι η κρατική χρηματοδότηση μειώθηκε σημαντικά, περίπου στο 60% στα κόμματα και υπήρξε ένας μεγάλος αριθμός εκλογικών αναμετρήσεων σε όλο αυτό το

χρονικό διάστημα και γεγονότα τα οποία δεν μπορούσαν να εκτιμηθούν, τουλάχιστον στην αρχή της κρίσης». Αναφορικά δε με τη διαχείριση των σημερινών δυσχερειών εξόφλησης των δανείων των κομμάτων, ο κ. Α. Αντωνόπουλος κατέθεσε: «Δεν υπάρχει κάποια ευνοϊκή μεταχείριση ειδικά για τα κόμματα. Εφαρμόζουμε τον Κώδικα Δεοντολογίας. Οι συζητήσεις που γίνονται με τους οφειλέτες προβλέπονται από το κανονιστικό πλαίσιο και τον Κώδικα Δεοντολογίας. Προσδοκούμε μία λύση, η οποία θα είναι αμοιβαία επωφελής για την Τράπεζα, και θα εξασκήσουμε όλα τα προβλεπόμενα και νόμιμα μέσα προκειμένου να εισπράξουμε το σύνολο της οφειλής. [...] Δεν υπάρχει ευνοϊκή μεταχείριση. Υπάρχουν περιπτώσεις στις οποίες ο χρόνος αυτός τον οποίο εσείς θεωρείτε είναι ακόμα μεγαλύτερος. Υπάρχουν, βέβαια και περιπτώσεις που είναι μικρότερος. Η τράπεζα αξιολογεί την κάθε περίπτωση διαφορετικά και ο σκοπός και η πολιτική μας είναι να εξαντλήσουμε ό,τι δυνατότητες υπάρχουν προτού φτάσουμε στο τελευταίο στάδιο της καταγγελίας, όπου πλέον εκεί είναι η αρχή των νόμιμων διαδικασιών, να εξαντλήσουμε όλες τις δυνατότητες και από την πλευρά της Τράπεζας και από την πλευρά του οφειλέτη, έτσι ώστε το αποτέλεσμα να είναι το βέλτιστο δυνατό και για τις δύο πλευρές. [...] Ήδη η τράπεζα σε περίπτωση μη συνεργάσιμων δανειοληπτών έχει προβεί σε καταγγελίες των συμβάσεων». Επεξηγώντας την πολιτική ρυθμίσεων της Attica Bank, ο κ. Α. Αντωνόπουλος σημείωσε: «Έχουν γίνει στο παρελθόν κάποιες καταβολές. Έχουν γίνει συνεχόμενες ενέργειες με οχλήσεις και εξώδικες επιστολές. Υπάρχει εφαρμογή του Κώδικα Δεοντολογίας. Πρόσφατα έχουμε λάβει επιστολές από το κόμμα του ΠΑΣΟΚ, προκειμένου να έρθουμε σε επαφή και συνομιλίες για τη διευθέτηση του τρόπου της ρύθμισης της οφειλής. Ως τράπεζα ευελπιστούμε ότι θα βρεθεί η καλύτερη δυνατή λύση. Άλλωστε, γι' αυτόν τον λόγο δεν έχουμε προβεί σε καταγγελία της σύμβασης. Διότι προσδοκούμε να βρούμε τη βέλτιστη λύση, προτού φτάσουμε στο τελευταίο στάδιο και στην αρχή των νόμιμων ενεργειών». Ερωτηθείς για το εάν υπάρχει διακριτική μεταχείριση υπέρ των κομμάτων, ο ίδιος μάρτυρας απάντησε: «Θεωρώ ότι δεν υπάρχει κάποια άνιση μεταχείριση. Και υπάρχουν περιπτώσεις στην Τράπεζά μας, οι οποίες είναι μεγαλύτερου χρονικού διαστήματος, όπως και περιπτώσεις βέβαια όπου έχει δράσει πιο γρήγορα η Τράπεζα. [...] Η Τράπεζά μας ως στρατηγική έχει να εξαντλεί κάθε δυνατότητα, προκειμένου να αναδιαρθρωθούν οι σχέσεις με τους πελάτες που αντιμετωπίζουν πρόβλημα, ιδίως όταν διαφαίνεται ότι υπάρχει βιωσιμότητα, όσον αφορά στην αποπληρωμή. Το σκεπτικό αυτό -που θα μπορούσα να το χαρακτηρίσω «μη επιθετικό»- έχει τον σκοπό, τόσο η τράπεζα να εξαντλήσει τα δικά της μέσα, όσο και η πλευρά του οφειλέτη να εξαντλήσει τα δικά της μέσα».

Η ανυπαρξία ευνοϊκής διακριτικής μεταχείρισης υπέρ των κομμάτων επιβεβαιώνεται και από τις καταθέσεις των μαρτύρων-εκπροσώπων των πολιτικών σχηματισμών. Σύμφωνα με τους

ισχυρισμούς των προσώπων που προέρχονταν από τα κόμματα, οι τράπεζες όχι μόνο δεν ευνόησαν τα κόμματα κατά τη διαχείριση των μη εξυπηρετούμενων δανείων τους, αλλά -αντιθέτως- συντέλεσαν καθοριστικά στη δημιουργία ασφυκτικού περιβάλλοντος για τα ίδια.

Ανάλογες αιτιάσεις διατύπωσε ο πρώην Γενικός Διευθυντής της ΝΔ κ. Αθανάσιος Σκορδάς: «ενώ ήμασταν ενήμεροι οι πελάτες, από το 1986 μέχρι το 2010 [...] και δεν έχει παρατηρηθεί μέχρι τότε κανενός είδους καθυστέρηση, οι τράπεζες εξαντλούν όλη τους την αυστηρότητα σε εμάς και παράλληλα κάνουν ρυθμίσεις εκείνη την εποχή σε δάνεια ποδοσφαιρικών εταιρειών, επιχειρήσεων». Για να αντιμετωπίσουν μάλιστα το αδιέξοδο, τα κόμματα είχαν προσπαθήσει ήδη από το 2012 μέσω της Επιτροπής Θεσμών και Διαφάνειας της Βουλής να εξεύρουν νομοθετικές λύσεις. Επί τούτου, ο κ. Αθ. Σκορδάς ανέφερε: «Είχαμε κάνει στη συζήτηση που έγινε 31/1/2012 στην Επιτροπή Θεσμών και Διαφάνειας μία πρόταση από κοινού με το ΠΑΣΟΚ. [...] Έχουμε αυτό το δελτίο, στο οποίο λέγαμε να κρατά η κάθε τράπεζα ως δανειοδότηση ένα ποσοστό από την κρατική επιχορήγηση, έτσι ώστε να μπορέσει να υπάρχει μία ρύθμιση. Και είχαμε ζητήσει, επίσης, το επιτόκιο των δανείων να είναι, επειδή δανειζόταν τότε το δημόσιο από τον μηχανισμό, αν θυμάστε, μ' ένα πολύ χαμηλό επιτόκιο, να υπάρχει ένα περιθώριο σ' αυτό 0,5% -όσο, εν πάση περιπτώσει, έκριναν- και να είχαμε το επιτόκιο του μηχανισμού συν ένα περιθώριο, έτσι ώστε να είναι εφικτό οι δόσεις να εξυπηρετούνται. Σ' αυτήν τη ρύθμιση τότε είχε συνηγορήσει και ο ΣΥΡΙΖΑ δια του κυρίου Μουλόπουλου, που τον εκπροσωπούσε στην Επιτροπή Θεσμών και Διαφάνειας. Είχαν συμφωνήσει και τα υπόλοιπα κόμματα. Δεν βρέθηκε -να το πω έτσι- το θάρρος κάτω από την πίεση και την κραυγή, που υπήρχε τότε, να πάνε τα κόμματα σε μια τέτοια ρύθμιση. Εγώ θεωρώ ότι αυτό θα είχε καταστήσει τα δάνεια βιώσιμα. Δεν γίνεται να λέμε όλοι για όλων των ειδών τα δάνεια -και ορθώς το λέμε- και για τα στεγαστικά και για τα επιχειρηματικά και για τα καταναλωτικά να δούμε τι γίνεται με το ύψος των επιτοκίων, με την ουσιαστική μεταβολή των οικονομικών συνθηκών και μόνο για τα δάνεια των κομμάτων να λέμε: «Καμία συζήτηση». [...] Είχε γίνει τότε μια συζήτηση με τον κ. Γιαννίτση και τα κόμματα, όπου είχε προταθεί για όσο διάστημα το ελληνικό δημόσιο δεν καταβάλλει χρήματα, να μην τοκίζονται οι ασυνέπειες των δανείων. Δεν έγινε ούτε αυτό δεκτό. Δηλαδή, χωρίς υπαιτιότητα του δανειολήπτη, δεν υπήρχε η καταβολή των χρημάτων, και παρ' όλα αυτά, το δάνειο συνέχιζε να δημιουργεί τοκοφορία. Αυτό θεωρώ ότι είναι παραπάνω από άδικο, να το πω έτσι».

Με την παρατήρηση αυτή φαίνεται να συμφωνεί και ο Γενικός Διευθυντής του ΠΑΣΟΚ κ. Νικόλαος Σαλαγιάννης: «Οι τράπεζες εξάντλησαν, κατά την άποψή μου, όλη τους τη

δυσμένεια που είχαν σε βάρος των κομμάτων για τους δικούς τους λόγους [...] Η ΑΤΕ αύξησε τα επιτόκια από το 1,9% στο 7% και λίγο αργότερα στο 8%. Τετραπλασίασε. Εκεί, δηλαδή, που εμείς χρειαζόμασταν 2 εκατομμύρια για να είμαστε ενήμεροι, ξαφνικά θα χρειαζόμασταν 9 εκατομμύρια για να είμαστε ενήμεροι. Οι τράπεζες για δικούς τους λόγους και τα συμφέροντά τους έβαλαν θηλιά στο λαιμό του κόμματός μας και την έβαλαν όταν εμείς ήμασταν κυβέρνηση. [...] Αυτό που πληρώνει κατά μέσο όρο το ΠΑΣΟΚ για τα 115 εκατομμύρια είναι 15 εκατομμύρια τον χρόνο τόκοι υπερημερίας και ποινές. Είναι 15 εκατομμύρια μέσο όρο! Γι' αυτό, είπα πριν ότι οι τράπεζες μάς έβαλαν το μαχαίρι στον λαιμό. [...] Οι τράπεζες το 2010, ακόμα κι αν δεν ήξεραν το βάθος και την ένταση της κρίσης, λαβαίνουν τα μέτρα τους κατά τα συμφέροντά τους. Και βέβαια, τα κόμματα τα είχαν ομήρους, από τη στιγμή που τα κόμματα χρωστούσαν. Επομένως, επέβαλαν όποιους όρους ήθελαν. Ο ένας όρος ήταν να γίνουν όλες αυτές οι εκχωρήσεις, μέχρι τέλους. Ο δεύτερος όρος ήταν να τετραπλασιάσουν τον τόκο μέσα σε μία νύχτα και για εμάς στα μέσα του 2010, που ήμασταν τότε κυβέρνηση. Αντέδρασαν, κατά την άποψή μου, με τρόπο πάρα πολύ σκληρό. Επαναλαμβάνω ότι μέχρι τότε τα δάνειά μας, δηλαδή των κομμάτων, ήταν μηδενικού κινδύνου. Μετά, το 2010, έγιναν αυξημένου κινδύνου, έτσι είπαν όλοι οι τραπεζίτες. Οι τράπεζες, όμως, συμπεριφέρθηκαν σαν να ήταν θανατηφόρου κινδύνου. Τόσο σκληρά συμπεριφέρθηκαν απέναντι στα κόμματα. Σας είπα πριν ότι 15 εκατομμύρια τον χρόνο μας επιβαρύνουν οι τράπεζες με τον τρόπο που κινήθηκαν στα δάνεια των κομμάτων [...] Οι τράπεζες μετέτρεψαν τους τόκους σε δάνεια, αύξησαν τα επιτόκια κατακόρυφα και ζήτησαν να γίνουν οι εκχωρήσεις τόσες πολλές. Άρα, οι τράπεζες για το συμφέρον τους πήραν πάρα πολύ σκληρά μέτρα, κατά την άποψή μου». Εξ άλλου, όσον αφορά στην απρόοπτη μεταβολή συνθηκών, ο κ. Ν. Σαλαγιάννης ανέφερε αναρωτήθηκε αν «πίστευε κανείς από τα κόμματα τα ίδια ότι θα κατέρρεε με αυτόν τον τρόπο η κρατική χρηματοδότηση σε ποσοστό 80%; Δεν το πίστευε κανείς. Πίστευε ποτέ κανείς από το δικό μας κόμμα το 2010 ότι όλη αυτή η υπόθεση θα έφερνε ένα ιστορικό κόμμα με ποσοστό 45% στο 4,5% και μετά στο 6,5%; Ακόμα και εάν λέγαμε ότι θα γίνει σεισμός 9-10 βαθμών της κλίμακας Ρίχτερ στην Αθήνα, θα ήταν πιο πιστευτό. Όμως, επειδή συντονίστηκαν από τη μια μεριά η κρίση και από την άλλη ένα τσουνάμι δημαγωγίας και λαϊκισμού, κατά την άποψή μου, ήρθε αυτό. Κανείς δεν το πίστευε. Άρα, λοιπόν, δεν μπορούσε κανείς να το προβλέψει αυτό και οι τράπεζες, κατά τα ειωθότα, σύμφωνα με τα ιστορικά στοιχεία και με το γεγονός ότι ήθελαν να βοηθήσουν τους δανειολήπτες που είχαν πρόβλημα, προχώρησαν σε δανειοδότηση».

Το ορθό της προσπάθειας των κομμάτων να ρυθμίσουν με τρόπο ευνοϊκό τις οφειλές τους από δάνεια αναγνώρισε ουσιαστικά και ο εκπρόσωπος του ΣΥΡΙΖΑ κ. Δημήτριος Δαρειώτης με την κατάθεσή του ενώπιον της Επιτροπής: «είναι περίπου δικαίωμα κάθε δανειζόμενου

να επιζητεί, σε σχέση με τις συμφωνίες που κάνει με την τράπεζα, τους ευνοϊκότερους δυνατούς όρους, στα όρια του δυνατού και των νόμων». Για δεύτερη και πανηγυρική φορά, ο ΣΥΡΙΖΑ παραδέχεται ότι ακολουθεί την ίδια πρακτική σε σύγκριση με ΠΑΣΟΚ, ΝΔ και ΚΚΕ όσον αφορά στην ευνοϊκή ρύθμιση των οφειλών του από δάνεια.

Γ4. Περιπτώσιολογία πολιτικών κομμάτων

Στην παρούσα ενότητα παρουσιάζονται με εξαντλητική ανάλυση κρίσιμα ποσοτικά και ποιοτικά στοιχεία τα οποία αφορούν στη δανειοδότηση της Ελλάδας.

I. Πανελλήνιο Σοσιαλιστικό Κίνημα (ΠΑΣΟΚ)

Πιστοληπτική τακτική:

Αγροτική Τράπεζα της Ελλάδος: το ΠΑΣΟΚ παρουσιάζει σημαντικές οφειλές προς την ΑΤΕ (και ήδη Τράπεζα Πειραιώς). Η οφειλή προέρχεται από ανοικτό αλληλόχρεο λογαριασμό 93.000.000 € που χορηγήθηκε τον Δεκέμβριο 2000, για λειτουργικές δαπάνες (με αρχική λήξη στις 30-06-2012) με εκχώρηση κρατικής χρηματοδότησης (πολλά έτη διαδοχικά και έως 2012-2016 -πλην 2015). Έκτοτε έχει υποστεί πολλές τροποποιήσεις με 19 πρόσθετες πράξεις (αυξήσεις πιστωτικού ορίου κ.α.). Το 2011 έγινε η τελευταία ρύθμιση των δόσεων, η οποία ωστόσο δεν κατέστη εφικτό να τηρηθεί. Υπενθυμίζεται, για την ιστορία, ότι τη χορήγηση και τις πρόσθετες πράξεις υπέγραψαν, διαδοχικά, τα διευθυντικά στελέχη της ΑΤΕ Π. Λάμπρου (2000-2004), Δ. Μηλιάκος (2005-2009), Θ. Πανταλάκης (2010-2011). Το 2012, στην ειδική έκθεσή της, η ΤτΕ χαρακτήρισε -για πρώτη φορά- τον δανεισμό της ΑΤΕ προς το ΠΑΣΟΚ ως «εξαιρετικά υψηλό» και τον σχετικό πιστωτικό κίνδυνο ως «αυξημένο». Η ΑΤΕ φέρεται ότι είχε προβεί πρόβλεψη απομείωσης 25%, ήτοι ποσού 23.073.000 €.

Σύμφωνα με τους επικαιροποιημένους πίνακες που απέστειλε η Τράπεζα Πειραιώς, η οφειλή του ΠΑΣΟΚ από τον παλαιό αλληλόχρεο λογαριασμό της ΑΤΕ είναι 149.147.934,91 €. Η πίστωση έχει καταγγελθεί, ο ακάλυπτος κίνδυνος ανέρχεται σε 48.433.100 €, ενώ οι προβλέψεις (31-03-2016) υπολογίζεται σε 96.484.799,16 €.

Εξ άλλου, και από την κατάθεση του Γενικού Διευθυντή ΠΑΣΟΚ κ. Ν. Σαλαγιάννη, προκύπτει ότι το ΠΑΣΟΚ μέχρι το 2011 εξυπηρετούσε ομαλά την πίστωση από την ΑΤΕ, καταβάλλοντας τις αναλογούσες κατ' έτος δόσεις, κυρίως μέσω της κρατικής χρηματοδότησης σημαντικό μέρος της οποίας κατευθυνόταν στην εξόφληση των δόσεων προς ΑΤΕ. Σε γενικές γραμμές, το ΠΑΣΟΚ είχε πάντοτε μια «ζωντανή» σχέση με την ΑΤΕ, η οποία κινήθηκε μέσα σε υγιές πλαίσιο επί ένδεκα ολόκληρα έτη. Το πρόβλημα των

καθυστερήσεων στην εξυπηρέτηση της πίστωσης δεν εμφανίσθηκε παρά τον Νοέμβριο 2011, λόγω της καθυστερημένης καταβολής της -ούτως ή άλλως- μειωμένης κρατικής χρηματοδότησης.

Την ίδια εποχή, λόγω της σχετικής ερώτησης στη Βουλή του βουλευτή (τότε) της Δημοκρατικής Συμμαχίας Λευτέρη Αυγενάκη για τον δανεισμό των πολιτικών κομμάτων, η οποία οδήγησε σε σχετική εισαγγελική έρευνα και διερεύνηση από την ΤΤΕ, η ΑΤΕ αύξησε κατακόρυφα τα συμβατικά επιτόκια (από 6% σε 9% και μετέπειτα σε 11%), ενώ παράλληλα κατ' ουσίαν έκλεισε τον αλληλόχρεο λογαριασμό που τηρούσε με το ΠΑΣΟΚ.

Εν τω μεταξύ, αποτέλεσμα της ως άνω καθυστέρησης της κρατικής χρηματοδότησης 2011 ήταν η μη καταβολή των 3ης και 4ης δόσεων του 2011 και της 1ης δόσης του 2012. Το 2012 η ΑΤΕ, διαβλέποντας τις δυσκολίες στην αποπληρωμή του λογαριασμού προβαίνει μάλιστα σε μείωση της πίστωσης, από 99,8 σε 87 εκ. €.

Εξάλλου, η ΑΤΕ ανέκαθεν εξακολουθούσε να ζητά την καταβολή των συγκεκριμένων δόσεων. Μάλιστα, είναι χαρακτηριστικό ότι το 2012, επί Διοίκησης Πανταλάκη η ΑΤΕ άσκησε και σχετική αγωγή κατά του Ελληνικού Δημοσίου και του ΠΑΣΟΚ ζητώντας την καταβολή των ως άνω δόσεων, παρά το ότι με νομοθετική ρύθμιση αυτές κηρύχθηκαν ακατάσχετες. Η αγωγή, μετά από αναβολή το 2015, έχει προσδιορισθεί να συζητηθεί στο Πολυμελές Πρωτοδικείο Αθηνών το 2017.

Η Τράπεζα Πειραιώς, εν τέλει (στην οποία μεταφέρθηκαν όλα τα δάνεια προς τα κόμματα), απέστειλε στις αρχές Απριλίου 2016, σχετικό εξώδικο ζητώντας την άμεση εξόφληση του κατά τα ανωτέρω ληξιπρόθεσμου ποσού. Στο εξώδικο αυτό απάντησε εν συνεχεία το ΠΑΣΟΚ δηλώνοντας πλήρη αδυναμία αποπληρωμής, λόγω δυσμενούς οικονομικής κατάστασης μετά τη μεσολάβηση απρόβλεπτων παραγόντων. Ήδη σημειώνεται ότι η Τράπεζα Πειραιώς έχει προχωρήσει στην κατάθεση σχετικής εκκρεμούς αγωγής ενώπιον του Πολυμελούς Πρωτοδικείου Αθηνών.

Εθνική Τράπεζα της Ελλάδος: Το ΠΑΣΟΚ, ειδικότερα, από την ΕΤΕ έχει λάβει και εξακολουθεί να οφείλει ένα τραπεζικό δάνειο, ύψους 8.500.000 €, το οποίο συνήφθη στις 21-12-2010, με λήξη στις 31-12-2015. Το δάνειο είχε χορηγηθεί, ως «κεφάλαιο κίνησης», μετά από απόφαση ΑΕΠ, με εξασφάλιση μέρος της κρατικής χρηματοδότησης των ετών 2019 και

2015. Σήμερα και ήδη από τον Φεβρουάριο 2012, το δάνειο αυτό βρίσκεται σε καθυστέρηση (37 δόσεις). Μάλιστα, στις 30-11-2015 η ΕΤΕ έστειλε σχετική επιστολή όχλησης στο ΠΑΣΟΚ, ενημερώνοντας για το ληξιπρόθεσμο ποσό (8.500.000 €) και το οφειλόμενο ποσό τόκων και εξόδων (2.188.698,23 €), με επιτόκιο υπερημερίας 7,44%. Στην επιστολή αυτή απάντησε εν συνεχεία το ΠΑΣΟΚ, δια του Γενικού Διευθυντή του, δηλώνοντας πλήρη αδυναμία αποπληρωμής του δανείου, λόγω δυσμενούς οικονομικής κατάστασης μετά τη μεσολάβηση απρόβλεπτων παραγόντων.

Χαρακτηριστικά αναφέρεται ότι στην ΤτΕ, η ΕΤΕ φέρεται μόλις τον Φεβρουάριο 2012, να θεωρεί το δάνειο προς το ΠΑΣΟΚ ως μέσου κινδύνου, με πιθανότητα αθέτησης μόλις στο 5,41%.

Eurobank Ergasias: το ΠΑΣΟΚ διατηρεί σχέσεις με την Τράπεζα Eurobank Ergasias ήδη από το 2008, όταν και εγκρίθηκε το άνοιγμα αλληλόχρεου λογαριασμού με αρχικό όριο πίστωσης το 1.500.000 €. Εν συνεχεία, το όριο αυξήθηκε διαδοχικά με μεταγενέστερες πρόσθετες πράξεις. Σε κάθε περίπτωση, οι περισσότερες πιστώσεις έχουν ήδη εξοφληθεί, πλην της τελευταίας, ύψους 5.500.000 €, που χορηγήθηκε στις 29-10-2010, με υποσχετική επιστολή εξόφλησης έως 30-06-2011 μέσω κρατικής χρηματοδότησης 2011 (επίσης μη νομότυπη εξασφάλιση, κατά την ΤτΕ, σύμφωνα με τα ανωτέρω). Λόγω μη έγκαιρης είσπραξης της χρηματοδότησης του 2011, ζητήθηκαν και παρασχέθηκαν διαδοχικές παρατάσεις της προθεσμίας πληρωμής, με αποτέλεσμα η Τράπεζα να εγγράψει πρόβλεψη απομείωσης στο 10% του υπολοίπου της χρηματοδότησης στο τέλος του 2011.

Attica Bank: το ΠΑΣΟΚ έχει λάβει εφάπαξ χρηματοδότηση ως κεφάλαιο κίνησης ύψους 5.000.000 €, με την υπ' αριθ. 803/13-12-2010. Την ίδια ημέρα, το ΠΑΣΟΚ εκχώρησε με ξεχωριστή σύμβαση την κρατική χρηματοδότηση του έτους 2015 έως του ποσού των 6.000.000 € (σημ.: η χρηματοδότηση του ίδιου έτους είχε ήδη εκχωρηθεί σε ΕΤΕ, Πειραιώς και Marfin). Στην ειδική έκθεση έρευνας της ΤτΕ (Απρίλιος 2012) αναφέρονται τα πρώτα προβλήματα στην αποπληρωμή του δανείου, λόγω καθυστερημένης καταβολής της κρατικής χρηματοδότηση του 2011, ενώ η Τράπεζα Αττικής είχε στείλει σχετική εξώδικη ειδοποίηση τον Ιανουάριο του επόμενου έτους. ύστερα από εκχώρηση της κρατικής χρηματοδότησης του 2015 (που είχε εκχωρηθεί και σε άλλες τρεις τράπεζες). Η ΤτΕ, στην ίδια έκθεση, χαρακτήριζε το μέλλον του δανείου ως «αβέβαιο», λόγω της επανειλημμένης εκχώρησης της κρατικής χρηματοδότησης του 2015 και της καθυστερημένης τακτοποίησης των μέχρι τότε οφειλών).

Σύμφωνα με τους επικαιροποιημένους πίνακες οφειλών που απέστειλε η Τράπεζα Αττικής προ ολίγων ημερών, το πραγματικό υπόλοιπο του ως άνω δανείου ανέρχεται σήμερα σε 7.921.298,23 € (έχει εγγραφεί πρόβλεψη 5.711.369,11 €), ενώ σε καθυστέρηση καταβολής άνω των 30 ημερών βρίσκεται ήδη ποσό 6.511.369 €. Αξίζει να σημειωθεί ότι σύμφωνα με παρατήρηση της Τράπεζας, κατά τον χρόνο δανεισμού, η απαίτηση ήταν πλήρως εξασφαλισμένη από την εκχώρηση της κρατικής χρηματοδότησης Σημειώνεται ότι η Τράπεζα έχει ήδη αποστείλει επίσημη όχληση προς το ΠΑΣΟΚ, σε εφαρμογή του Κώδικα Δεοντολογίας της ΤΤΕ για τα μη εξυπηρετούμενα δάνεια. Το κόμμα έχει απαντήσει και έχει πραγματοποιήσει επανειλημμένες επαφές και συναντήσεις προς αναζήτηση δυνατοτήτων ρύθμισης των οφειλών. Θεωρείται ως εκ τούτου, μέχρι σήμερα, ως «συνεργάσιμος δανειολήπτης» κατά τους ισχύοντες ορισμούς.

Στοιχεία από μαρτυρικές καταθέσεις: λόγω της πρόδηλης σπουδαιότητάς της, η αρχική δήλωση του Γενικού Διευθυντή του ΠΑΣΟΚ κ. Νικολάου Σαλαγιάννη ενώπιον της Επιτροπής παρατίθεται αυτούσια: «Επειδή έχω μια μακρά πορεία στη δημόσια ζωή και στα πολιτικά και κομματικά δρώμενα, προσπαθώντας πάντα να εκφράζομαι με ευθύτητα και να πορεύομαι σύμφωνα με τις αρχές και τις αξίες μου και επειδή πιστεύω στη μαχητική αντιπροσωπευτική δημοκρατία που τολμά να βλέπει και να θεραπεύει τις αδυναμίες της και να μην αφήνει χώρο για τις επιθέσεις των αρνητών της, θέλω, αγαπητοί κύριοι, να μου επιτρέψετε να διατυπώσω, συνοπτικά, μερικές σκέψεις στα πλαίσια πάντα του θέματος που διερευνά η Επιτροπή σας. Είναι αλήθεια ότι τα κόμματα βρέθηκαν με δάνεια στο ξέσπασμα της κρίσης, επειδή χρηματοδοτούσαν –απερίσκεπτα- τις υπερβάσεις των οικονομικών τους δυνατοτήτων με δανεικά, αντί να περιορίσουν τις δαπάνες τους. Αλλά μήπως αυτή η λογική ήταν μόνο των κομμάτων; Όχι. Είναι η ίδια αυτή λογική που διαπότιζε και ολόκληρο τον δημόσιο βίο αυτής της χώρας -εν πολλοίς και τον ιδιωτικό. Να δανειζόμαστε, δηλαδή, για να χρηματοδοτούμε τις υπερβολές μας και όχι, αν απαιτείται, τις πραγματικές μας ανάγκες ή τα σχέδιά μας, για να οργανώσουμε καλύτερα το μέλλον μας. Τη νοοτροπία αυτή την τροφοδοτούσαν και οι ίδιες οι τράπεζες στα χρόνια της ευημερίας, με τα εύκολα, πολλά και γρήγορα δάνεια. Έτσι, όλα τα κόμματα που βρέθηκαν με δάνεια, όταν η κρίση έπληξε τη χώρα, περιήλθαν σε δυσκολία να ανταποκριθούν στις υποχρεώσεις τους. Όπως και τρία εκατομμύρια περίπου μεγάλες επιχειρήσεις, μικρές επιχειρήσεις, επαγγελματίες και νοικοκυριά, που έχουν κόκκινα δάνεια σήμερα. Αυτή η αδυσώπητη αλήθεια αναπτύσσει το έδαφος μιας άλλης θεμελιώδους αλήθειας: ότι ως μικρή ή μεγάλη εξουσία, πολύ λίγες φορές σχεδιάζουμε μακροπρόθεσμα, οργανώνουμε το μέλλον μας και μεριμνούμε για το αύριο. Πολύ λίγες φορές. Συνήθως η έγνοια για το μέλλον έχει ορίζοντα το τέλος της θητείας μας, στη λογική: «Εμείς να τη βγάλουμε καθαρή τώρα και το μέλλον ας το φορτωθούν οι άλλοι». Και επειδή σήμερα μιλάμε

για τα κόμματα, μια άλλη μεγάλη αλήθεια είναι ότι τα κόμματα, ως βασικοί πυλώνες της δημοκρατίας, είναι το θερμοκήπιο όπου αναπτύσσονται πολλές από τις πιο ανθεκτικές παθογένειες του δημοσίου βίου της χώρας. Η θεσμική τους δε λειτουργία, στην πραγματικότητα και επί της ουσίας, είναι αδύναμη. Η αλήθεια αυτή καθόλου δεν μπορεί να αναιρέσει την ιστορική πραγματικότητα, ότι το ίδιο αυτό πολιτικό σύστημα, με τα ιστορικά του κόμματα και παρά τις αδυναμίες και τα λάθη του, μας διασφάλισε τη μακροβιότερη κοινοβουλευτική δημοκρατία, με τα καλύτερα χρόνια από άποψη ευημερίας, κοινωνικής μέριμνας και θεσμικών κατακτήσεων, από συστάσεως του νεοελληνικού κράτους. Όμως, δεν χωράει αμφιβολία ότι οι ριζοσπαστικές αλλαγές που έχει ανάγκη η χώρα στους τωρινούς καιρούς και που όλα τα κόμματα τις προβάλλουν, το καθένα βέβαια με τη δική του αντίληψη και λογική, δεν πρόκειται να αποτολμηθούν –αυτή είναι η άποψή μου- και αν αποτολμηθούν δεν θα πετύχουν, αν δεν αποτολμηθούν πρώτα ριζοσπαστικές αλλαγές μέσα στα ίδια τα κόμματα. Αν δεν δούμε και δεν αντιμετωπίσουμε αυτή την πραγματικότητα, θα ανακυκλώνουμε τις αυταπάτες μας και θα αναπαράγουμε ένα κουρασμένο και φθαρμένο πολιτικό σύστημα, ευάλωτο στόχο στις επιθέσεις των αρνητών του. Μια καίρια πτυχή της πολιτικής λειτουργίας, που πρέπει με τόλμη να αντιμετωπίσουμε, είναι και τα οικονομικά των κομμάτων. Η Επιτροπή σας είναι ευκαιρία να προτείνει στα κόμματα τη συγκρότηση μιας σοβαρής διακομματικής Επιτροπής, που θα δει το θέμα αυτό, έστω για την από εδώ και πέρα πορεία. Να μην μείνει μόνο η Επιτροπή σας και να μην αναλωθεί μέσα στο κέλυφος μιας ευκαιριακής και μικροκομματικής αντιπαλότητας. Να σπάσετε τα στερεότυπα, με ρεαλισμό και με συνείδηση ότι η θεσμική, διαφανής και αποτελεσματική λειτουργία των κομμάτων βρίσκεται στον πυρήνα της αποτελεσματικής λειτουργίας της αντιπροσωπευτικής δημοκρατίας. Είναι επείγουσα ανάγκη να δούμε τις αλήθειες αυτές κατάματα και να αναλάβουμε τις ευθύνες μας, χωρίς να υποκύπτουμε στους εύκολους αφορισμούς και στη δημαγωγία. Γιατί, αγαπητοί κύριοι, δημοκρατία που δεν αντιστέκεται, που δεν αντιδρά, όταν την ευτελίζουν, που χρησιμοποιεί τη γλώσσα και τις πρακτικές των αντιπάλων της, είναι μια δημοκρατία αδύναμη, με κίνδυνο να βρεθεί ηττημένη. Το ΠΑΣΟΚ από την πλευρά του έχει κάνει ήδη πολύ σημαντικά βήματα προς την κατεύθυνση αυτή τα τελευταία χρόνια. Έσπασε το ταμπού των οικονομικών των κομμάτων, συζήτησε διεξοδικά και ειλικρινά γι' αυτά στα συλλογικά του όργανα, παρήγγειλε πόρισμα -μόνο αυτό από όλα τα κόμματα- για τα οικονομικά του με τη μεγαλύτερη επιστημονική τεκμηρίωση, πήρε δύσκολες και επώδυνες αποφάσεις. Έκανε, έτσι, έμπρακτα, και την αυτοκριτική του, εξορθολόγισε και νοικοκύρεψε όσο καλύτερα μπορούσε τα οικονομικά του, περιορίζοντας τις δαπάνες του κατά 96% σε σχέση με την κρίσιμη χρονιά του 2010. Αναγνωρίζει τις οφειλές του και την ηθική του υποχρέωση απέναντι στις δανείστριες τράπεζες. Καταβάλλει όσα περισσότερα δύναται και είναι σε διαρκή συνεννόησή μαζί τους, για να βρεθεί η πρόσφορη λύση. Όλα αυτά μέσα σε εξαιρετικά οικονομικά δυσμενείς συνθήκες για εμάς.Ειπώθηκε ότι η πιο ιερή στιγμή της

θεωρίας είναι η πράξη. Το είπε ο Καζαντζάκης. Με την εμπειρία μου των τελευταίων χρόνων -και των δικών σας, φαντάζομαι, των τωρινών Βουλευτών- θα πρόσθετα ότι είναι και η πιο οδυνηρή. Είναι, όμως, ο μόνος δρόμος που διαθέτουμε και αξίζει να τον περπατήσουμε αποφασιστικά». Επιχειρώντας μία ακόμη αυτοκριτική ενώπιον της Επιτροπής, ο Γενικός Διευθυντής του ΠΑΣΟΚ είπε: «κάναμε λάθος και να μην το επαναλάβουμε αυτό το λάθος. Η αυτοκριτική μας να είναι έμπρακτη αυτοκριτική, όχι μια θεωρία που λέμε για να ξεφύγουμε. Και αποφασίσαμε να ακολουθήσουμε μια ανοδική πορεία, αγχωτική, επίμονη και επώδυνη και την ακολουθήσαμε. Σε αυτό το κλίμα το ΠΑΣΟΚ είπε: Πώς θα χαράξει μια πορεία από εδώ και πέρα. Ποιες είναι οι αιτίες που φτάσαμε έως εδώ; Τι δεν πήγε καλά; Τι πρέπει να αλλάξουμε; Προσέξτε, δεν αναθέσαμε σε μια εταιρία μόνο, μην υπάρξει μονομέρεια, αλλά στις έξι, όχι από τις μεγαλύτερες, τις μεγαλύτερες εταιρίες, που έχει η χώρα αυτή και επί περίπου δέκα-δώδεκα μήνες έκαναν φύλλο και φτερό τα οικονομικά μας. [...] [Το ΠΑΣΟΚ] περιόρισε το ίδιο, αυτά τα χρόνια, κατά 96,2% τις δαπάνες. [...] Εμείς το 2012 παραγγείλαμε το πόρισμα, γιατί σε αυτήν την εξαιρετικά κρίσιμη συγκυρία για την παράταξή μας, όπου ξαφνικά βρεθήκαμε σε μια θέση και πολιτική αλλά και οικονομική –κυρίως οικονομική- πάρα πολύ δύσκολη -επαναλαμβάνω- με απλήρωτους εργαζόμενους, θέλαμε να κάνουμε μια τομή, να εξηγήσουμε στα μέλη μας, τους φίλους μας την ιστορία της παράταξής μας, τι ήταν αυτό που δεν πήγε καλά και φτάσαμε στο σημείο αυτό και πώς -με επιστημονικό τρόπο, με επαγγελματική εμπειρία που υπάρχει στις μεγάλες εταιρείες- νομίζουμε ότι θα πρέπει να οργανωθούμε καλύτερα για το μέλλον, για να έχουμε μια άλλη πορεία. Αυτός ήταν ο λόγος και δεν ήταν με κανέναν τρόπο ο λόγος ότι θέλαμε, επειδή κάτι μαθαίναμε ή κάτι φοβόμασταν, να κάνουμε κάποια έρευνα. Δεν υπάρχει κανένα στοιχείο που να μου ζητήθηκε και να μην δόθηκε. Φύλλο και φτερό τα έκαναν επί δέκα μέρες, εγκατεστημένοι μέσα στο κόμμα μας, και έπαιρναν ό,τι ήθελαν. Μάλιστα, τους προκάλεσα και τους είπα εάν έχουν οποιαδήποτε ερωτηματικό που δεν απαντήθηκε, κάντε μας τα ερωτήματα και να πάρετε γραπτώς τις απαντήσεις. [...] εμείς δεν θέλαμε έναν τυπικό έλεγχο, να δούμε ποιος φταίει και μήπως τον αποκεφαλίσουμε. Εμείς θέλαμε να μας πει τι να κάνουμε από εδώ και πέρα και αν μπορούν να μας πουν για τα οικονομικά μας ένα χρονοδιάγραμμα για να τα λύσουμε. Αυτό εννοώ ότι ήταν ιδιαίτερη η μεταχείριση. Όχι «σας δίνουμε τα στοιχεία, αλλά μην βλέπετε αυτά». Όλα τα είδαν. Για όλα έχουν απαντήσεις». Ο κ. Ν. Σαλαγιάννης τοποθετήθηκε και για τις μελλοντικές προοπτικές εξόφλησης των οφειλών του ΠΑΣΟΚ: «Εμείς όσο ζούμε και δεν ζούμε θα πληρώνουμε το μεγαλύτερο δυνατό ποσό που μπορούμε στις τράπεζες. Όταν τα πράγματα ισορροπήσουν, όταν ηρεμήσει η χώρα και η οικονομία της, αλλάξουν όλα τα δεδομένα και άρα μπορούμε να κάνουμε οικονομικό προγραμματισμό -οι ίδιοι θέλουμε να μείνουμε όρθιοι- πιστεύουμε ότι μπορούμε να πάμε και καλύτερα, να κάνουμε μια μεγάλη εξόρμηση και να ζητήσουμε από τα ογδόντα χιλιάδες μέλη μας ένα ευρώ τον μήνα. [...] Όμως και εμείς περάσαμε την έρημο, περάσαμε στο κάτω μέρος.

Είμαστε σε μια πορεία που σιγά-σιγά ανεβαίνουμε και φιλοδοξούμε -και θα έλεγα ότι προσδοκούμε- να πάμε πολύ καλύτερα, για να μπορούμε να έχουμε μεγαλύτερα ποσοστά της επιχορήγησης. Και το τρίτο: Επίσης, φιλοδοξούμε να μπορέσουμε να βρούμε τον τρόπο να μας δίνει ένα ευρώ το κάθε εγγεγραμμένο μέλος μας. Αυτό θα μας βοηθήσει να έχουμε ένα νέο πεδίο μπροστά μας. Τότε θα μπορέσουμε να κουβεντιάσουμε. Τώρα δεν υπάρχει αυτή η απάντηση. Θα κάνουμε ό,τι μπορούμε καλύτερο εφ' όρου ζωής. Είμαστε όμηροι των τραπεζών και επομένως εκεί θα κινηθούμε. Αυτή είναι η πραγματική απάντηση, για να μην συζητάμε πράγματα που δεν γίνονται».

Εξ άλλου, ο μάρτυρας κ. Φωκίων Καραβίας, εκ μέρους της Eurobank, επιβεβαίωσε ότι «όντως στο ΠΑΣΟΚ για την αδειοδότηση είχαμε λάβει υποσχετική επιστολή. Επειδή είναι εύλογη η ερώτηση την οποία μου κάνετε, την ίδια ερώτηση έκανα προς τις νομικές υπηρεσίες της τράπεζας. Η απάντηση που έλαβα είναι ότι η υποσχετική επιστολή είναι νομικά ισχυρή και είναι σύμφωνη με τις διαδικασίες της τράπεζας». Εξ άλλου για το δάνειο προς το ΠΑΣΟΚ ο κ. Φ. Καραβίας τόνισε ότι «Το συγκεκριμένο δάνειο δόθηκε για πρώτη φορά το 2008 και αποπληρώθηκε το 2009. Στη συνέχεια δόθηκε δεύτερο δάνειο το 2009, ύστερα από δυο-τρεις μήνες και αποπληρώθηκε ξανά για δεύτερη φορά τον έβδομο του 2010 [...] Και για τρίτη φορά δόθηκε δάνειο τον 10 του 2010, το οποίο σήμερα δεν εξυπηρετείται και έχει καταγγελθεί. Άρα, η τράπεζα είχε μια προϋστορία του δανείου αυτού που αποπληρωνόταν και οι τόκοι και το κεφάλαιο κανονικά. Πρώτο στοιχείο. Δεύτερο στοιχείο: Το ποσό του δανείου, τα 5 εκατομμύρια, ήταν ένα μικρό ποσοστό όσον αφορά τα έσοδα, τα οποία είχε το ΠΑΣΟΚ εκείνη την εποχή, είχε περίπου τον χρόνο, γύρω, στα 20 εκατομμύρια αν θυμάμαι καλά έσοδα. Επομένως, ήταν ένα στοιχείο, το οποίο η Επιτροπή το αξιολόγησε τότε. Επίσης, το ποσό αυτό είναι ένα μικρό ποσοστό συνολικά του δανεισμού του ΠΑΣΟΚ, το οποίο ανέρχεται περίπου στο 5%. Συνεκτιμώντας όλα αυτά τα στοιχεία η Επιτροπή αποφάσισε να δώσει αυτό το δάνειο».

Ύπαιθερω, αναφορικά με την είσπραξη των δεσμευμένων πόρων της κρατικής χρηματοδότησης που είχαν εκχωρηθεί υπέρ των τραπεζών, ο πρώην Διοικητής ΑΤΕ κ. Πέτρος Λάμπρου κατέθεσε ότι «δεν είχε τη διακριτική ευχέρεια το ΠΑΣΟΚ να μην τα πληρώσει. Μου τα είχε εκχωρήσει, πριν τα πάρει» ενώ ο ίδιος απάντησε αρνητικά στην ερώτησή μας για το αν υπήρξε σύγκρουση μεταξύ τραπεζών, από τις οποίες είχε δανειστεί παράλληλα το ΠΑΣΟΚ.

Ουσιώδης παρατήρηση: η εκλογική δύναμη του ΠΑΣΟΚ, ιστορικά από το 1981 μέχρι το 2009, δηλαδή επί τρεις δεκαετίες, κινούνταν από 38% έως και 48%. Το κόμμα απώλεσε για πρώτη φορά αυτά τα επίπεδα μόλις τον Μάιο του 2012 (βεβαίως, σήμερα, η κρατική χρηματοδότηση του 2015 αναλογεί μόλις στο 0,25% της αντίστοιχης επιχορήγησης του 2011!). Βάσει λοιπόν της ιστορικής πραγματικότητας και της συνήθους πορείας των πραγμάτων, όπως μπορούσε κανείς να την προβλέψει μέχρι και το 2011, ήταν απολύτως εύλογη η πεποίθηση ότι οι εκχωρούμενες μελλοντικές κρατικές επιχορηγήσεις έφθαναν (και υπερκάλυπταν άνετα) τα ποσά των χορηγήσεων. Αποτελούσε δηλαδή για τις Τράπεζες μία ασφαλή -όσο αυτό είναι δυνατόν στις τραπεζικές εργασίες- επένδυση, η οποία μάλιστα τους απέφερε και σημαντικά έσοδα από τόκους, προμήθειες κλπ. Η επιγενόμενη απρόβλεπτη και ραγδαία δυσμενής μεταβολή της κατάστασης και της πιστοληπτικής ικανότητας του ΠΑΣΟΚ, ως συνέπεια πολλαπλών παραγόντων (ύφεση και μείωση κρατικής χρηματοδότησης, συρρίκνωση εκλογικών ποσοστών και μείωση εισφορών μελών και φίλων) ασφαλώς δεν διαφοροποιεί τον εξ αρχής σύννομο και έγκυρο τραπεζικό δανεισμό.

II. Νέα Δημοκρατία.

Πιστοληπτική τακτική:

Αγροτική Τράπεζα της Ελλάδος

Η ΝΔ υπήρξε το πρώτο πολιτικό κόμμα που ζήτησε και έλαβε χρηματοδότηση (ανοικτό αλληλόχρεο λογαριασμό) από την Αγροτική Τράπεζα, τον Οκτώβριο 2000 (με υπογραφή Κ. Καραμανλή). Εκχωρήθηκε η κρατική χρηματοδότηση επί σειρά ετών (έως 2011-2018), ενώ ακολούθησε σειρά διαδοχικών πρόσθετων πράξεων (αυξήσεις ορίου κ.α.). Σήμερα, η οφειλή της ΝΔ ανέρχεται σε 171.167.230,73 € και η πίστωση έχει καταγγελθεί. Επίσης, η ΝΔ οφείλει σήμερα: α) 24.105.609,58 € για παλαιότερο (ήδη καταγγελλόμενο) δάνειο (Φεβρουάριος 2010) που είχε λάβει από την Τράπεζα Πειραιώς (με εκχώρηση χρηματοδότησης 2015) και β) 1.042.139,15 € από ανοικτό αλληλόχρεο λογαριασμό (Μάιος 2011), που έχει ήδη καταγγελθεί.

Εθνική Τράπεζα της Ελλάδος

Παρά την ιδιαίτερα ελλειμματική της κατάσταση, η ΝΔ έχει λάβει δάνεια από την ΕΤΕ, με εκχώρηση της κρατικής χρηματοδότησης. Η εξόφληση των δανείων αυτών, μετά τη μείωση της επιχορήγησης και την επιδείνωση των οικονομικών του κόμματος, θεωρείται ως ιδιαίτερα δυσχερής. Μάλιστα, στις 30-11-2015 η ΕΤΕ απέστειλε στη ΝΔ επιστολή με την οποία ζητεί την εξόφληση των οφειλών της (σε καθυστέρηση από το Νοέμβριο 2011) από δύο δάνεια με υπόλοιπο που υπερβαίνει τα 5.000.000 €.

Σημειώνεται ότι η ΝΔ έχει εκχωρήσει την κρατική της χρηματοδότηση των ετών 2009 και 2010 στην ΕΤΕ, παρά το ότι την είχε εκχωρήσει ήδη και στην ΑΤΕ (το 2010).

Eurobank Ergasias

Η ΝΔ ζήτησε και έλαβε, στις 19-11-2010, δάνειο ύψους 3.000.000 €, με εκχώρηση της κρατικής χρηματοδότησης του 2010. Παρά τις παρατάσεις και τη ρύθμιση της οφειλής σε δόσεις, το 2012, η ΤτΕ έκρινε ότι δεν μπορούσε να αναμένεται ομαλή αποπληρωμή του δανείου. Για τον λόγο αυτό, η Τράπεζα αποφάσισε να εγγράψει πρόβλεψη απομείωσης στο 10% του υπολοίπου της χρηματοδότησης στο τέλος του 2011. Σήμερα, η οφειλή της ΝΔ προς την Eurobank ανέρχεται σε 4.746.589,48 €.

Attica Bank

Η ΝΔ έλαβε χρηματοδότηση για κεφάλαιο κίνησης ύψους 2.000.000 €, με την υπ' αριθ. 812/02-11-2011 σύμβαση (με υπογραφή Αθ. Σκορδά). Προς εξασφάλιση, εκχωρήθηκε η κρατική χρηματοδότηση των ετών 2013-2014 (που όμως είχαν εκχωρηθεί ήδη στην ΑΤΕ). Σύμφωνα με τη σχετική έκθεση της ΤτΕ, υπήρχε αρνητική εισήγηση του αρμοδίου τμήματος της Τράπεζας, που χαρακτήριζε «μη αποδεκτό» τον κίνδυνο. Κατά την ΤτΕ, ήδη από το 2012 θεωρήθηκε αβέβαιη η ομαλή εξυπηρέτηση του δανείου (λόγω της προηγούμενης εκχώρησης της χρηματοδότησης).

Τρέχουσες οφειλές (31.05.2016)

ΕΤΕ

Ένα δάνειο (20/12/2010) λογιστικό υπόλοιπο: 5.146.042,14 € - υπόλοιπο εκτός ισολογισμού: 1.361.020,13 € - συνολικό υπόλοιπο: 6.507.062,27 € - ποσό σε καθυστέρηση άνω των 90 ημερών: 2.646.042,00 € - ακάλυπτοι κίνδυνοι: 5.146.042,00 € - ύψος προβλέψεων: 5.146.042,00 €.

ΤΡΑΠΕΖΑ ΠΕΙΡΑΙΩΣ

Τρία προϊόντα

Α. Ανοικτός Αλληλόχρεος Λογαριασμός από την ΑΤΕ (10/10/2000) λογιστικό υπόλοιπο: 111.466.504,13 € - συνολική οφειλή: 171.167.230,73 € - προβλέψεις: 109.670.293,95 € - ακάλυπτος κίνδυνος: 0 € - υπόλοιπο σε καθυστέρηση άνω των 90 ημερών: 111.466.504,13 €.

Β. Ανοικτός Αλληλόχρεος Λογαριασμός από την Τρ. Πειραιώς (27/5/2011) λογιστικό υπόλοιπο: 872.467,48 € - συνολική οφειλή: 1.042.139,15 € - προβλέψεις: 872.424,43 € - ακάλυπτος κίνδυνος: 0 € - υπόλοιπο σε καθυστέρηση άνω των 90 ημερών: 872.467,48 €.

Γ. Επιχειρηματικό δάνειο από την Τρ. Πειραιώς (17/2/2010) λογιστικό υπόλοιπο: 19.088.459,72 € - συνολική οφειλή: 24.105.609,58 € - προβλέψεις: 19.088.416,67 € - ακάλυπτος κίνδυνος: 0 € - υπόλοιπο σε καθυστέρηση άνω των 90 ημερών: 19.088.459,72 €.

EUROBANK ERGASIAS

Ένα δάνειο (19/11/2010) λογιστικό υπόλοιπο: 3.316.224,13 € - συνολικό υπόλοιπο: 4.976.866,53 € - ακάλυπτοι κίνδυνοι: 4.976.866,53 € - προβλέψεις: 3.316.103,00 € - υπόλοιπο σε καθυστέρηση άνω των 90 ημερών: 4.976.866,53 €.

ATTICA BANK

Ένα δάνειο (2/11/2011) λογιστικό υπόλοιπο: 2.389.265,00 € - συνολικό υπόλοιπο: 3.036.931,41 € - ακάλυπτοι κίνδυνοι: 0 € - προβλέψεις: 1.289.264,65 € - υπόλοιπο σε καθυστέρηση άνω των 90 ημερών: 2.389.265,00 €.

Ουσιώδης παρατήρηση: Η ΝΔ είναι, διαχρονικά, ο λήπτης του σημαντικότερου τραπεζικού δανεισμού. Η μείωση της κρατικής χρηματοδότησης και η επιδείνωση των οικονομικών του κόμματος κατέστησαν την αποπληρωμή των δανείων προβληματική. Μάλιστα, στη σχετική Έκθεση ΤΤΕ, αναφέρεται ότι η ΝΔ προέβη σε επανειλημμένη εκχώρηση της κρατικής της χρηματοδότησης σε περισσότερες τράπεζες.

Στοιχεία από μαρτυρικές καταθέσεις: ο μάρτυρας από τη ΝΔ κ. Αθανάσιος Σκορδάς, που διετέλεσε Γενικός Διευθυντής του κόμματος την περίοδο 2010-2012 κατέθεσε -μεταξύ άλλων- και τα ακόλουθα: «από το 2000, που «μεταφέρθηκαν» τα δάνεια στην Αγροτική Τράπεζα, εξοφλήθηκαν μέσω αυτού του αλληλόχρεου λογαριασμού οι παλιές οφειλές προς την Εθνική και απλά το πλαφόν, που πήραν τα κόμματα στον αλληλόχρεο το 2000, ήταν μεγαλύτερο από αυτό, το οποίο προέκυπτε ως κρατική χρηματοδότηση σε ετήσια βάση. Ποτέ δεν ξεπέρασε τα τρία-τέσσερα χρόνια, δηλαδή δεν ήταν στο απώτερο μέλλον οι χρηματοδοτήσεις, εξελίχθηκαν έτσι μετά το 2011 που λόγω της κρίσης τα δεδομένα άλλαξαν».

III. Κομμουνιστικό Κόμμα Ελλάδας (ΚΚΕ)

Το ΚΚΕ διατηρεί σήμερα χρηματοδότηση από την ΕΤΕ και την Attica Bank, καθώς και μέσω μίας σύμβασης leasing με την Τράπεζα Πειραιώς. Το δάνειο της ΕΤΕ παρουσιάζει υπόλοιπο 7.093.641 €, στη δε Attica Bank το δάνειο που είχε πάρει είναι ύψους 1.300.000 ευρώ και εμφανίζει υπόλοιπο 1.221.000 €. Και τα δύο δάνεια χαρακτηρίζονται ως ενήμερα. Όσον αφορά στην εγγύηση αυτών των δανείων, στο δάνειο της ΕΤΕ ως εξασφάλιση έχει εκχωρηθεί η κρατική χρηματοδότηση. Επί μέρους δυσκολίες στην αποπληρωμή του συγκεκριμένου δανείου λύθηκαν με επιπρόσθετες εγγυήσεις που πήρε η τράπεζα από ακίνητα ιδιοκτησίας του κόμματός μας και από συνολικότερα περιουσιακά στοιχεία, με προσπάθεια το δάνειο αυτό όχι μόνο να εξυπηρετείται, όπως εξυπηρετείται κανονικά, αλλά να μειωθεί πιο γρήγορα με πιθανή πώληση ακινήτων.

Όσον αφορά στην Attica Bank, το δάνειο εξυπηρετείται κανονικά, είναι ενήμερο, χωρίς κανένα πρόβλημα, και ως εξασφάλιση έχει εγγραφεί προσημειώσει υποθήκη πρώτης τάξης σειράς μέχρι του ποσού του 1.800.000 ευρώ σε εννεαόροφο ακίνητο ιδιοκτησίας ΚΚΕ στην Αθήνα (Ομόνοια), στην οδό Βερανζέρου. Η αξία του συγκεκριμένου ακινήτου το 2011, όταν δόθηκε το εν λόγω δάνειο, ήταν 2.264.000 ευρώ, με εμπορική αξία 1.795.000 ευρώ, κατ' εκτίμηση της τράπεζας.

Στοιχεία από μαρτυρικές καταθέσεις: ο οικονομικός υπεύθυνος του ΚΚΕ κ. Νικόλαος Σοφιανός κατέθεσε σχετικά με την ανάγκη δανειοδότησης του κόμματος: «Αναγκαστήκαμε, με μια έννοια, να πάρουμε συνεχόμενα δάνεια από την ΕΘΝΙΚΗ, για να μπορέσουμε να καλύψουμε πρώτα από όλα τις ανάγκες απέναντι στους εργαζόμενους και από την πλευρά των δεδουλευμένων και από την πλευρά των αποζημιώσεων στην εκδοτική δραστηριότητα που είχαμε σαν κόμμα, η οποία είναι επίσης γνωστή. Αυτός ήταν ο λόγος που μεγάλωσε σε μια συγκεκριμένη χρονική διάρκεια η χρηματοδότηση του κόμματος από την ΕΘΝΙΚΗ. Αυτή τη χρηματοδότηση την εξυπηρετούμε και μπορούμε να την εξυπηρετήσουμε μέχρι τέλους. [...] Ένα μεγάλο μέρος της αύξησης του δανεισμού οφείλεται στην ανάγκη να καλύψουμε πρώτα από όλα τους εργαζόμενους με τα δεδουλευμένα μηνών και τις αποζημιώσεις από την «Τυποεκδοτική» και τον «902». Από εκεί και πέρα, ο κλασικός δανεισμός του κόμματος, στον οποίο πολύ γρήγορα σε αυτόν πηγαίνουμε, προέρχεται από την ανάγκη να καλυφθούν ανάγκες σε σχέση με τη λειτουργία του κόμματός μας, την ανάγκη έντασης της πολιτικής και ιδεολογικής του δραστηριότητας». Ο ίδιος μάρτυρας παρατήρησε: «Μιλώντας για το Κομμουνιστικό Κόμμα Ελλάδος, αναγκαστήκαμε ως το 2014 -γιατί έως και το 2011 υπήρχε κανονική αποπληρωμή δανείων- σε πρόσθετο δανεισμό με πρόσθετες εγγυήσεις, όπως είπα προηγουμένως, και γι' αυτό και ξεφύγαμε από την ετήσια εγγύηση. Διότι μέχρι τότε ήταν ετήσια η εγγύηση. Πήγε ως το 2014 και μετά ως το 2020 και πάντα σε συμφωνία με την

τράπεζα και με τις νομότυπες διαδικασίες που έχει αυτή, η τράπεζα δηλαδή σ' αυτό που επιβάλλει στον δανειστή».

IV. Συνασπισμός Ριζοσπαστικής Αριστεράς (ΣΥΡΙΖΑ)

Πιστοληπτική τακτική:

Εθνική Τράπεζα της Ελλάδος

Ο συνολικός τραπεζικός δανεισμός του κόμματος προέρχεται από την ΕΤΕ, υπό μορφή ανοικτού αλληλόχρεου λογαριασμού (2006, με υπογραφή Α. Αλαβάνου), το όριο του οποίου κατά καιρούς αυξάνεται (υπόλοιπο 2012= 8.046.211 €, ληξιπρόθεσμα= 505.000 €), με εκχώρηση κρατικής χρηματοδότησης ετών 2011-2018. Με δεδομένο ότι το κόμμα δεν είχε εκχωρήσει αλλού τη χρηματοδότηση και ότι αυτή έχει αυξηθεί σημαντικά από τα περασμένα έτη, η ΤτΕ θεωρεί σχετικά εφικτή την εξόφληση των οφειλών προς την ΕΤΕ. Περαιτέρω, ο ΣΥΡΙΖΑ έχει εγγυηθεί δάνειο της Αυγής υπολοίπου άνω του 1.000.000 (τέλος 2011), άνευ λοιπών παρατηρήσεων.

Τράπεζα Πειραιώς

Από την έκθεση έρευνας της ΤτΕ φαίνεται ότι έχει χορηγήσει δάνειο 150.000 € στον ΣΥΡΙΖΑ από τις 28-02-2011, και μάλιστα άνευ καλυμμάτων. Ωστόσο, στον φάκελο του κόμματος, καθώς και στους τελευταίους επικαιροποιημένους πίνακες της Τράπεζας, δεν παρέχεται καμία σχετική πληροφορία.

Attica Bank

Από την έκθεση έρευνας της ΤτΕ, προκύπτει ότι ο ΣΥΡΙΖΑ (ως Συνασπισμός της Αριστεράς των Κινημάτων και της Οικολογίας, τότε), στις 20-04-2011, αιτήθηκε και έλαβε, με υπογραφή Α. Τσίπρα, ποσό 200.000 € ως κεφάλαιο κίνησης από την Τράπεζα Αττικής, εκχωρώντας - ως ασφάλεια- την οικονομική ενίσχυση 2011 για ερευνητικούς και εκπαιδευτικούς σκοπούς. Το εν λόγω δάνειο εξοφλήθηκε ολοσχερώς στις 15-04-2013.

Ουσιώδης παρατήρηση: τα δάνεια που έλαβε ο ΣΥΡΙΖΑ (υπό μορφή ανοικτού αλληλόχρεου λογαριασμού) κατ' ουσίαν δόθηκαν (όπως διαπιστώνεται στην Έκθεση ΤτΕ, αλλά και στο σχετικό εισαγγελικό πόρισμα) σε ένα κόμμα με αβέβαιο πολιτικό μέλλον, χωρίς πλήρη εξασφάλιση (καθώς τότε η εκχωρούμενη κρατική χρηματοδότηση ήταν ανεπαρκής για την αναγκαία κάλυψη). Ουσιαστικά, δηλαδή, ο ΣΥΡΙΖΑ και οι Τράπεζες που του χορήγησαν τα επίμαχα δάνεια απαλλάσσονται σήμερα «εκ του αποτελέσματος» από κάθε υπόνοια

ευθύνης, συγκυριακά, λόγω του ανέλπιστου πολλαπλασιασμού της εκλογικής δύναμης του κόμματος και της αντίστοιχης κρατικής επιχορήγησης την οποία πλέον δικαιούται.

Στοιχεία από μαρτυρικές καταθέσεις: από την αποδεικτική διαδικασία (έγγραφα και μάρτυρες) προέκυψε ότι το 2010, με επιστολή του ο Πρόεδρος του ΣΥΡΙΖΑ κ. Αλέξης Τσίπρας ζήτησε από την ΕΤΕ τη δανειοδότηση του σχηματισμού με μη αμιγώς τραπεζικά κριτήρια (με δεδομένα τα χαμηλά εκλογικά ποσοστά του ΣΥΡΙΖΑ και τα μικρά ποσά της κρατικής χρηματοδότησης). Επί της επιστολής αυτής, ο οικονομικός υπεύθυνος του ΣΥΡΙΖΑ κ. Δημήτριος Δαρειώτης κατέθεσε ενώπιον της Επιτροπής: «Επί της ουσίας, πρώτον, υπογράφει ο κ. Τσίπρας, επειδή έτσι προβλέπεται από το καταστατικό. Υπήρχε ειδική εξουσιοδότηση της Κεντρικής Επιτροπής για τις δανειοδοτήσεις του κόμματος και αργότερα, αυτή η ρύθμιση πέρασε και ως καταστατική διάταξη στο καταστατικό του κόμματος. [...] Το πρώτο σκέλος είναι ένα αίτημα δανειοδότησης που εξηγεί τους λόγους και που ενισχύει το αίτημα με το γεγονός ότι την επόμενη χρονιά –γι' αυτό λέει έστω και σαν προκαταβολή, να θεωρηθεί ως προκαταβολή, να δοθεί ένα ποσό, το οποίο επιβεβαιώθηκε από τα πράγματα- ο ΣΥΡΙΖΑ θα έπαιρνε αυτό το ποσό: 3 εκατομμύρια με 3,7 εκατομμύρια. Πήρε 3,5 εκατομμύρια [κρατική χρηματοδότηση]. Άρα, μπορούσε να το καλύψει. [...] Το δεύτερο κομμάτι [το οποίο αναφέρει: "Είναι προφανές ότι η παραπάνω ρύθμιση, πέραν του ότι διαμορφώνει ένα σταθερό πλαίσιο σχέσεων, θα επιτρέψει και σε εμάς να διευθετήσουμε καλύτερα τις υποχρεώσεις μας εκφράζει μια αγωνία του κόμματος συνολικά για την τακτοποίηση των εκκρεμών υποθέσεων δανεισμού. Είμαστε απολύτως πεπεισμένοι για τη δυνατότητα του κόμματός μας, με εικοσαετή σχεδόν και σταθερή παρουσία στη Βουλή και στην Ευρωβουλή, να ανταποκριθεί με συνέπεια σε μια τέτοια ρύθμιση. Μας είναι απολύτως σαφές ότι η αποδοχή των παραπάνω δύο αιτημάτων μας, απαιτεί ευρύτερη θεώρηση...] ουσιαστικά, προσπαθεί να διαγράψει το πορτρέτο ενός δανειολήπτη συνεπούς, που εκπληρώνει τις υποχρεώσεις του με συνέπεια. Κατάλαβα ότι ενοχλεί η έκφραση «με μια ευρύτερη θεώρηση». Εμείς αυτό που ζητούσαμε είναι να αντιμετωπίσουμε το θέμα του χρέους, όχι να δανειστούμε, για παράδειγμα, 10 εκατομμύρια. Ζητούσαμε να ρυθμιστεί το υπάρχον με σταθερούς κανόνες, να ξέρουμε κάθε χρόνο τι ακριβώς θα πληρώνουμε σε κεφάλαιο, σε τόκους και τα λοιπά, για να μπορούμε να ρυθμίσουμε και να μην παίζουμε με τις διακυμάνσεις των χρηματοδοτήσεων των κρατικών, που ξέρετε ότι το τελευταίο διάστημα, λόγω και της κρίσης, δεν είναι σταθερές. Άρα, ζητάγαμε να συνεννοηθούμε με την τράπεζα σε μια ρύθμιση, η οποία να μας εξυπηρετεί και εμάς, με την έννοια να ξέρουμε σταθερά τι πληρώνουμε κάθε χρόνο και η τράπεζα να ξέρει απόλυτα τι λαμβάνει». Όσον αφορά στα δάνεια, ο κ. Δ. Δαρειώτης κατέθεσε: «Πληρώναμε και εξοφλούσαμε τα χρέη μας μέχρι το 2003. Δανειζόμασταν μια χρονιά και εξοφλούσαμε την επόμενη. Κάποια στιγμή συσσωρεύτηκαν. [...] [Τα δάνεια] χρησιμοποιήθηκαν για την κάλυψη λειτουργικών αναγκών του κόμματος και ήταν χρήματα που έχουν σχέση με τις δραστηριότητες που οφείλει να κάνει

ένα πολιτικό κόμμα για να υλοποιεί τον συνταγματικό του ρόλο, δηλαδή εκδηλώσεις, συγκεντρώσεις, κλπ.».

Ειδικά για τον ΣΥΡΙΖΑ αποδεικνύεται εν τέλει η συνδρομή μιας θετικής/ ευμενούς απρόοπτης μεταβολής των συνθηκών, με την εκτίναξη των εκλογικών του ποσοστών και επομένως και της κρατικής χρηματοδότησης (έστω μειωμένης σε σχέση με το παρελθόν). Σύμφωνα με τον κ. Δ. Δαρειώτη: «Παρ' ότι έχει μειωθεί δραματικά η κρατική χρηματοδότηση, τα ποσοστά του κόμματος αυξήθηκαν. Οι εισφορές των Βουλευτών -και αυτό είναι ένα στοιχείο που πρέπει να εξάρω- αυξήθηκαν, όχι μόνο προς την απευθείας χρηματοδότη του κόμματος, αλλά και προς τη στήριξη του Ταμείου Αλληλεγγύης για τη βοήθεια κ.λπ.».

Μια ενδιαφέρουσα οικονομικο-πολιτική ανάλυση για τα δάνεια του ΣΥΡΙΖΑ προήλθε από τον εκπρόσωπο του ΠΑΣΟΚ κ. Νικόλαο Σαλαγιάννη: «Αν το 2010 η μεγάλη κρίση και, κατά την άποψή μου, η δημαγωγία και ο λαϊκισμός δεν έφερνε το ΣΥΡΙΖΑ στην κορυφή. Μια υπόθεση να κάνουμε. Είχε πάρει τα δάνειά του το 2010 ο ΣΥΡΙΖΑ. Ακούστε καλά γιατί η αριθμητική μας λέει την αλήθεια. Δείχνει, λοιπόν, ότι ο ΣΥΡΙΖΑ δεν ανέβαινε στα 25%, 30%, 35% αλλά έμεινε στο 8%. [...] Αν ο ΣΥΡΙΖΑ δεν ήταν στην κορυφή και είχε 8% -είχε μια άνοδο, είχε διπλασιάσει τη δύναμή του, λογικό-θα έπαιρνε σήμερα 8%. Στα 12 εκατομμύρια, 1 εκατομμύριο 600 χιλιάδες. Τα λειτουργικά έξοδα του κόμματος είναι πάνω από 4,5 εκατομμύρια κάθε χρόνο. Θα μπορούσε αυτό το κόμμα να τα βγάλει πέρα; Θα μπορούσε; Η απλή αριθμητική δεν είναι μαθηματικά, διαφορικές εξισώσεις, να μην καταλαβαίνουμε τι γίνεται. Εγώ σας ρωτάω αν δεν γινόταν το τσουνάμι αυτό και πήγαινε μόνο στο 8% ο ΣΥΡΙΖΑ, θα τα έβγαζε πέρα; Όχι. Δεν θα μπορούσε να τα βγάλει πέρα».

Γ5. Ειδική ανάλυση: η από 26.04.2012 έκθεση ΤτΕ και οι εισαγγελικές εκθέσεις

Την Επιτροπή απασχόλησε έντονα το ζήτημα του ποια είναι η αληθής έννοια και η σημασία που ενδεχομένως διαθέτουν οι κατά καιρούς πορισματικές εκθέσεις οι οποίες έχουν συνταχθεί (2012-2013). Κατά προφανή παραβίαση των αυστηρών κανόνων απορρήτου της προδικασίας, όπως αυτοί τίθενται από τον ισχύοντα Κώδικα Ποινικής Δικονομίας, το περιεχόμενο των εν λόγω “πορισμάτων” αποτέλεσε αντικείμενο μονομερούς πολιτικής επικοινωνιακής εκμετάλλευσης, αυθαίρετων και υπερβατικών ερμηνειών και μονοσήμαντων αναγνώσεων, από εκπροσώπους περισσότερων της μίας Κοινοβουλευτικών Ομάδων.

Μετά από πολύμηνες παλινωδίες και παρερμηνείες, η παρούσα σημείωση αποσκοπεί να συμβάλει στην αποκατάσταση της νομιμότητας και στην επικράτηση της ψύχραιμης πολιτικής και επιστημονικής σκέψης.

Από τη νομική τους φύση και αποστολή, τα εισαγγελικά πορίσματα χαρακτηρίζονται από τα ακόλουθα δεδομένα στοιχεία:

α. Είναι έγγραφα νομικά, που περιέχουν νομικές σκέψεις, παραδοχές, υποθέσεις και αναζητήσεις του συντάκτη τους. Δεν είναι θέσφατα, ούτε είναι, βεβαίως, εξοπλισμένα με το «παπικό αλάθητο».

β. Είναι έγγραφα απόρρητα. Αποτελούν αναπόσπαστο τμήμα μιας ποινικής προδικασίας, η οποία βάσει του Νόμου καλύπτεται από αυστηρό απόρρητο. Επομένως, καμία δημόσια συζήτηση επί των εισαγγελικών πορισμάτων, με συνεχή επίκληση και αναφορά σε αυτά και στα επί μέρους περιεχόμενά τους, δεν είναι νομικώς ορθή και ασφαλής.

γ. Είναι απλώς προτάσεις συγκεκριμένων εισαγγελικών λειτουργιών. Δεν προκρίνουν, δεν προδικάζουν ούτε καν κατ' ανάγκη επηρεάζουν την τελική δικαστική κρίση (εφ' όσον υπάρξει παραπομπή σε δίκη). Ενσωματώνουν την ειδικά αιτιολογημένη πρόταση του συντάκτη τους, η οποία δεν είναι εκ του Νόμου δεσμευτική για τον τελικό κριτή της κάθε υπόθεσης, τον κατά το Σύνταγμα φυσικό δικαστή. Απόδειξη τούτου, το ποσοτικό και ποιοτικό στατιστικό στοιχείο του σημαντικού πλήθους εισαγγελικών προτάσεων που δεν γίνονται δεκτές από τα ποινικά δικαστήρια.

Ιστορικό υπόβαθρο και επί μέρους παρατηρήσεις: η προκαταρκτική εξέταση στο πλαίσιο της οποίας εκδόθηκαν τα κάτωθι "πορίσματα" των εισαγγελών Γ. Καλούδη και Ι. Δραγάση διενεργήθηκε μετά τη σχετική αναφορά του βουλευτή τότε της Δημοκρατικής Συμμαχίας κ. Λευτέρη Αυγενάκη (2011). Η υπόθεση ανατέθηκε στην Εισαγγελία Οικονομικού Εγκλήματος και σχηματίσθηκε η ποινική δικογραφία με ΑΒΜ ΟΙΚ.ΕΙΣ.Π.Ε. 18/2011. Αντίγραφα αυτής έχουν υποβληθεί στην Εξεταστική Επιτροπή από τον μήνα Μάιο 2016.

Πράγματι, στον εισερχόμενο φάκελο με αριθ. πρωτ. 41 που εστάλη από την Εισαγγελία Οικονομικού Εγκλήματος, -μεταξύ άλλων- περιλαμβάνονται: i) η από έτους 2012 Ειδική Έκθεση της Τράπεζας της Ελλάδος, σύμφωνα με την οποία τα δάνεια των πολιτικών κομμάτων φαίνεται ότι έχουν χορηγηθεί σε συμφωνία με τους σχετικούς κανονισμούς των τραπεζικών ιδρυμάτων και ii) το από 15.03.2015 "πόρισμα" του εισαγγελέα Καλούδη, με το οποίο προτεινόταν η άσκηση ποινικής δίωξης κατά διευθυντικών στελεχών και υπευθύνων οικονομικής διαχείρισης σε ΠΑΣΟΚ, ΝΔ και ΚΚΕ (οι οποίες διώξεις ποτέ δεν ασκήθηκαν, και λόγω της διάταξης του ν. 4146/2013).

Ειδικότερα:

α. Έκθεση ελέγχου ΤΤΕ (26.04.2012)

Στο πλαίσιο της εν λόγω προκαταρκτικής εξέτασης, ζητήθηκε, το 2011, από την ΤΤΕ η διενέργεια ειδικού ελέγχου για τη δανειοδότηση των πολιτικών κομμάτων από τις ελληνικές τράπεζες. Κατόπιν αυτού του αιτήματος, η ΤΤΕ συνέταξε το από 26-04-2012 πόρισμά της που είναι σε γνώση και της Εξεταστικής Επιτροπής.

Κρίσιμες διαπιστώσεις:

i. Όπως διαπιστώνεται στην Έκθεση (σελ. 2), η δανειοδότηση πολιτικών κομμάτων προβλέπεται ειδικώς στους Κανονισμούς Πιστοδοτήσεων των δανειστριών Τραπεζών - προέκυψε δε από τον έλεγχο ότι «η έγκριση των πιστοδοτήσεων των κομμάτων εμφανίζει εν γένει τήρηση των οριζόμενων στους Κανονισμούς των Τραπεζών». Το ίδιο συμπέρασμα προκύπτει και από τους εσωτερικούς κανονισμούς και τις εγκυκλίους των Τραπεζών (βλ. λ.χ. τον Κανονισμό Επιχειρηματικών Πιστοδοτήσεων της Αγροτικής Τράπεζας, όπου προβλέπεται ρητά η δανειοδότηση πολιτικών κομμάτων, με τον όρο εκχώρησης της ετήσιας κρατικής χρηματοδότησης).

ii. Όπως επίσης διαπιστώνεται στην Έκθεση (σελ. 2, πίνακας 2), οι Τράπεζες κατά την εξέταση των σχετικών αιτημάτων αξιολόγησαν την πιστοληπτική ικανότητα όλων των κομμάτων (και του ΠΑ.ΣΟ.Κ.) ως ισχυρή και τον αντίστοιχο πιστωτικό κίνδυνο ως χαμηλό. Πράγματι, το σύνολο των δανειοδοτήσεων καλυπτόταν απόλυτα κάθε φορά από τις εκάστοτε εκχωρούμενες κρατικές επιχορηγήσεις, με αποτέλεσμα να μην υφίσταται ούτε οριστική βλάβη, ούτε διακινδύνευση της περιουσίας των δανειστριών, πέραν του συνηθισμένου συναλλακτικά κινδύνου, που αναλαμβάνει κάθε Τράπεζα κατά τη δανειοδότηση ενός φυσικού ή νομικού προσώπου (χωρίς κανείς, φυσικά, να μη μπορεί να προβλέψει τη δριμύτατη επιγενόμενη οικονομική κρίση).

Συνθετικό συμπέρασμα: Οι χορηγήσεις κινήθηκαν απόλυτα εντός του πλαισίου της επιμελούς και χρηστής διαχείρισης της τραπεζικής περιουσίας και μάλιστα εντός του πλαισίου που είχε από πριν θέσει (με εγκυκλίους και κανονισμούς) ο φορέας αυτής, δηλαδή η ίδια η Τράπεζα.

iii. Ειδικά, το ΠΑΣΟΚ

Όπως είναι γνωστό, ο ισχύων κατά τον χρόνο της έρευνας ν. 3023/2002 (όπως κα ο ισχύων σήμερα ν. 4304/2014) όριζε το ύψος της τακτικής επιχορήγησης σε συγκεκριμένο ποσοστό (1,02%) των τακτικών εσόδων του κρατικού προϋπολογισμού, διανεμόμενο στα κόμματα ανάλογα με τη δύναμή τους. Η εκλογική δύναμη του ΠΑ.ΣΟ.Κ. ιστορικά από το 1981 μέχρι το 2009, δηλαδή επί τρεις δεκαετίες, κινούνταν από 38% έως και 48% και απώλεσε για

πρώτη φορά αυτά τα επίπεδα μόλις τον Μάιο του 2012 (βεβαίως, σήμερα, η χρηματοδότηση του 2015 αναλογεί μόλις στο 0,25% της αντίστοιχης επιχορήγησης του 2011!).

Βάσει λοιπόν της ιστορικής πραγματικότητας και της συνήθους πορείας των πραγμάτων, όπως μπορούσε κανείς να την προβλέψει μέχρι και το 2011, ήταν απολύτως εύλογη η πεποίθηση ότι οι εκχωρούμενες μελλοντικές κρατικές επιχορηγήσεις έφθαναν (και υπερκάλυπταν άνετα) τα ποσά των χορηγήσεων. Αποτελούσε δηλαδή για τις Τράπεζες μία ασφαλή -όσο αυτό είναι δυνατόν στις τραπεζικές εργασίες- επένδυση, η οποία μάλιστα τους απέφερε και σημαντικά έσοδα από τόκους, προμήθειες κλπ.

Η επιγενόμενη απρόβλεπτη και ραγδαία δυσμενής μεταβολή της κατάστασης και της πιστοληπτικής ικανότητας του ΠΑΣΟΚ, ως συνέπεια πολλαπλών παραγόντων (ύφεση και μείωση κρατικής χρηματοδότησης, συρρίκνωση εκλογικών ποσοστών και μείωση εισφορών μελών και φίλων) ασφαλώς δεν διαφοροποιεί τον εξ αρχής σύννομο και έγκυρο τραπεζικό δανεισμό.

β. Πορισματική έκθεση Επικ.Οικ.Εισ. Γεωργίου Καλούδη (15-03-2013)

Επί τη βάση αυτού του πορίσματος ελέγχου της ΤΤΕ ο τότε Επίκουρος Εισαγγελέας Οικονομικού Εγκλήματος κ. Γεώργιος Καλούδης συνέταξε το υπ' αριθ. πρωτ. 3929/15-03-2013 "πόρισμά" του, το οποίο μετά από πολυσέλιδη έκθεση των ευρημάτων και των δεδομένων της υπόθεσης, κατέληγε σε:

α. Πρόταση άσκησης ποινικής δίωξης κατά πλήθους διευθυντικών στελεχών και υπαλλήλων της ΑΤΕ και της ΕΤΕ, για το φερόμενο αδίκημα της απιστίας με ζημία άνω των 30.000 €.

β. Πρόταση άσκησης ποινικής δίωξης κατά στελεχών πολιτικών κομμάτων.

γ. Την αρχειοθέτηση των υπαλλήλων της ΕΤΕ για τα δάνεια που η τράπεζα χορήγησε στον ΣΥΡΙΖΑ.

Γενικώς, από το συγκεκριμένο πόρισμα προκύπτει ότι δάνεια έχουν ζητήσει και έχουν λάβει από πιστωτικά ιδρύματα -πέραν του ΠΑΣΟΚ- τόσο η ΝΔ, όσο και το ΚΚΕ αλλά και ο ΣΥΡΙΖΑ (και μάλιστα με υπογραφή Αλέξη Τσίπρα, ως νομίμου εκπροσώπου). Τα δάνεια αυτά, όπως ο ίδιος ο Οικονομικός Εισαγγελέας διαπιστώνει, ήταν όντως εξ αρχής μάλλον επισφαλής. Η επισφάλεια μάλιστα είναι ακόμη μεγαλύτερη για τα δάνεια του ΣΥΡΙΖΑ (προ του 2012), καθώς αυτά (λόγω μικρής χρηματοδότησης) δίνονταν ουσιαστικά χωρίς καμία εξασφάλιση για την τράπεζα! Το γεγονός ότι ποτέ κανείς δεν εγκάλεσε τον ΣΥΡΙΖΑ για παράτυπη δανειοδότηση είναι καθαρά συγκυριακό, καθώς (σε αντίστροφη αναλογία προς το ΠΑΣΟΚ) το εκλογικό του ποσοστό και η συνακόλουθη κρατική χρηματοδότηση πολλαπλασιάσθηκε (οπότε «εκ του αποτελέσματος» κρίνεται ότι δεν δημιουργήθηκαν ζημίες στις πιστώτριες τράπεζες).

γ. Πρώτη πορισματική έκθεση Αντεισ. Ιωάννη Δραγάτη (29-7-2013)

Αναφέρεται στο παλαιότερο «πόρισμα Καλούδη», με την οποία παραπέμπονταν κομματικά και τραπεζικά στελέχη για δάνεια σε κόμματα.

Ο Αντεισαγγελέας αρχειοθετεί τις κατηγορίες εφαρμόζοντας το άρθρο 390 ΠΚ, σε συνδυασμό με το άρθρο 78 ν. 4146/2013, το οποίο είχε μόλις πρόσφατα δημοσιευθεί (Απρίλιος 2013).

Στο πόρισμα αναλύονται δύο λόγοι αρχειοθέτησης:

- Για τα δάνεια πριν τον Μάιο 2004, διαπιστώνεται παραγραφή.
- Για τις λοιπές δανειοδοτήσεις από τον Μάιο 2004 ως σήμερα, κρίθηκε ότι δεν πληρούται η αντικειμενική υπόσταση της απιστίας του 390 ΠΚ γιατί: α) υφίστανται αποφάσεις των θεσμοθετημένων εγκριτικών επιτροπών ή οργάνων κάθε τράπεζας και β) τηρήθηκαν κατά τη χορήγησή τους οι σχετικές κανονιστικές πράξεις της Τράπεζας της Ελλάδος.

δ. Δεύτερη προσματική έκθεση Αντεισ. Ιωάννη Δραγάτη (9-9-2013)

Τον Αύγουστο του 2013 ο Οικονομικός Εισαγγελέας Π. Αθανασίου ζήτησε συμπληρωματική προκαταρκτική εξέταση από τον υφιστάμενό του Ι. Δραγάτη, ειδικά σε ό,τι αφορά στην τήρηση των κανονιστικών πράξεων της ΤτΕ κατά τη δανειοδότηση των κομμάτων. Στις 9-9-2013 ο Ι. Δραγάτης υπέβαλε το δεύτερο και τελικό πόρισμά του μετά από έρευνα και μετά τη λήψη ένορκων καταθέσεων των αρμόδιων Επιθεωρητών της ΤτΕ. Οι δύο επιθεωρητές κατέθεσαν ότι τηρήθηκαν οι δύο προϋποθέσεις του άρθρου 78 ν. 4146/2013, ήτοι: τηρήθηκαν πλήρως οι κανονιστικές πράξεις της ΤτΕ (Πράξεις Διοικητή) και υφίσταντο έγκυρες αποφάσεις των αρμόδιων εγκριτικών οργάνων των πιστωτριών τραπεζών.

Κατόπιν και αυτού του δευτέρου πορίσματος Ι. Δραγάτη, τον μήνα Σεπτέμβριο 2013, ο Εισαγγελέας Οικονομικού Εγκλήματος Παναγιώτης Αθανασίου έθεσε την υπόθεση στο αρχείο.

Δ. Τελικά συμπεράσματα, παρατηρήσεις και προτάσεις

I. Δανειοδότηση πολιτικών κομμάτων

α. Τήρηση τραπεζικών κριτηρίων

Από την εξέταση των μαρτύρων -κυρίως όσων προέρχονταν από τα τραπεζικά ιδρύματα και την Τράπεζα της Ελλάδος- καθώς και από τα έγγραφα που περιήλθαν σε γνώση της Επιτροπής -στα οποία περιλαμβάνονται εκθέσεις της Τράπεζας της Ελλάδος και των εισαγγελικών Αρχών-, προκύπτει με ασφάλεια και σαφήνεια ότι κύριο χαρακτηριστικό της δανειοδότησης των πολιτικών κομμάτων από τις ελληνικές τράπεζες όλα τα περασμένα έτη αποτελεί η τήρηση των εκάστοτε ισχύοντων κανόνων τραπεζικής πρακτικής και των οικείων κανονισμών.

Ειδικότερα, προέκυψε ότι: το σύνολο των αιτημάτων χορήγησης πιστώσεων που υποβλήθηκαν εκ μέρους των κομμάτων τελούσαν σε συμφωνία με την πάγια τραπεζική πρακτική. Πράγματι, κατά το παρελθόν, η δανειοδότηση πολιτικών κομμάτων και φορέων στην Ελλάδα δεν αποτέλεσε καινοτομία ή, πολύ περισσότερο, ιδιαίτερη προνομία κάποιου συγκεκριμένου πολιτικού χώρου. Αντιθέτως, όπως αποδείχθηκε, δάνεια από ελληνικά τραπεζικά ιδρύματα ζήτησαν και έλαβαν όλα τα κόμματα με σταθερή κοινοβουλευτική παρουσία κατά το διάστημα έρευνας της Επιτροπής (ΠΑΣΟΚ, ΝΔ, ΚΚΕ, ΣΥΡΙΖΑ/Συνασπισμός). Η τραπεζική δανειοδότηση χρησιμοποιήθηκε ως βασική πηγή εξεύρεσης των αναγκών, για όλα ανεξαιρέτως τα κόμματα, πόρων για την κάλυψη λειτουργικών αναγκών (λ.χ. μισθοδοσία προσωπικού κ.α.) και την εξυπηρέτηση παλαιότερου δανεισμού. Η εκλογική δύναμη και η ανάλογη έκταση των λειτουργικών εξόδων κάθε σχηματισμού έθεταν κάθε φορά το μέτρο. Με αυτόν το σκοπό και το περιεχόμενο, τα δάνεια προς πολιτικά κόμματα εκλαμβάνονταν τόσο από τα ίδια τα κόμματα όσο και από τις πιστώτριες τράπεζες ως μία καθ' όλα σύννομη και ηθικά μη επιλήψιμη πρακτική, η οποία, άλλωστε, δεν αποτελεί ελληνική ιδιαιτερότητα ή πρωτοτυπία. Η πεποίθηση αυτή, σε συνδυασμό με την αυξημένη εξασφάλιση και την εξαιρετικά ομαλή εξυπηρέτηση των σχετικών πιστώσεων συνέθεσε το αναγκαίο δικαιοπρακτικό θεμέλιο πάνω στο οποίο ερείδεται η όλη φιλοσοφία και πρακτική της χορήγησης τραπεζικών πιστώσεων σε πολιτικούς σχηματισμούς και φορείς στην Ελλάδα.

Εξάλλου, η δανειοδότηση των πολιτικών κομμάτων προέκυψε με σαφήνεια ότι τελούσε σε συμφωνία και προς τους εκάστοτε ισχύοντες Κανονισμούς Πιστοδοτήσεων των Τραπεζών,

ήτοι προς τις προβλέψεις και διατάξεις του εσωτερικού κανονιστικού πλαισίου κάθε τραπεζικού ιδρύματος. Πρόκειται για το πλαίσιο που καθορίζει και προδιαγράφει την πολιτική και τη διαδικασία χορηγήσεων της τράπεζας. Με άλλη διατύπωση, ο κανονισμός πιστοδοτήσεων περιγράφει τη διαδικαστική αλληλουχία σταδίων και ενεργειών που απαιτούνται για την έγκριση και χορήγηση μίας πίστωσης, κατανέμοντας και τις σχετικές αρμοδιότητες στα επί μέρους όργανα της τράπεζας (υποβολή αιτήματος και δικαιολογητικών στοιχείων, αξιολόγηση αιτήματος και πιστοληπτικού προφίλ του υποψηφίου δανειολήπτη, στάθμιση πιστωτικού κινδύνου, απόφαση έγκρισης και οριστικής χορήγησης).

Όπως, πράγματι, διαπιστώνεται και στη σχετική Έκθεση της ΤτΕ (2012), η δανειοδότηση των πολιτικών κομμάτων προβλέπεται ειδικώς στους Κανονισμούς Πιστοδοτήσεων των δανειστριών Τραπεζών -προέκυψε δε από τον έλεγχο ότι «η έγκριση των πιστοδοτήσεων των κομμάτων εμφανίζει εν γένει τήρηση των οριζόμενων στους Κανονισμούς των Τραπεζών». Αντίστοιχες κατηγορηματικές διαπιστώσεις και διαβεβαιώσεις προήλθαν από τους ίδιους τους εξετασθέντες ενώπιον της Επιτροπής διευθύνοντες συμβούλους των «συστημικών» ελληνικών τραπεζών, καθώς και τους πρώην διοικητές της παλαιάς Αγροτικής Τράπεζας της Ελλάδος. Η χορήγηση δανείων σε πολιτικούς φορείς και σχηματισμούς αναγνωρισμένους από την έννομη τάξη με όλα τα γνωρίσματα και τα δικαιώματα του πολιτικού κόμματος, αποτέλεσε κοινό τόπο στους οικείους κανονισμούς πιστοδοτήσεων όλων των ελληνικών τραπεζών. Παρά τις επί μέρους διαβαθμίσεις κινδύνου, τις ποικίλες αξιολογήσεις των αναγκαίων εξασφαλίσεων ή ακόμη και τον διαφοροποιημένο ορολογικό χαρακτηρισμό (επιχειρηματική ή ιδιαίτερη πίστωση κ.α.), το σύνολο των ελληνικών τραπεζών, δια των κανονισμών τους, αναγνώριζαν τη δανειοδότηση πολιτικών κομμάτων ως σύνομη, προσοδοφόρος και επομένως νόμιμη πρακτική και ως εκ τούτου την προέβλεπαν στα σχετικά πλαίσια αναφοράς τους (εσωτερικούς κανονισμούς πιστοδοτήσεων).

Κινούμενες εντός αυτού του κανονιστικού πλαισίου, οι Τράπεζες κατά την εξέταση των σχετικών αιτημάτων ακολούθησαν την προβλεπόμενη διαδικασία υποδοχής του αιτήματος αξιολόγησαν την πιστοληπτική ικανότητα όλων των κομμάτων ως ισχυρή και τον αντίστοιχο πιστωτικό κίνδυνο ως χαμηλό. Η εν λόγω διαδικασία έγκρισης και χορήγησης πιστώσεων Προκύπτει, πράγματι, ότι τα επίμαχα δάνεια, στο σύνολό τους, είχαν μελετηθεί, εγκριθεί και αποφασισθεί από δεκάδες στελέχη διαφορετικών Τραπεζών και σε βάθος πολλών χρόνων. Είναι, λοιπόν, πρακτικά αδύνατο, κατά την κοινή πείρα και λογική, σε τέτοια πολυπρόσωπα ιδρύματα να μην έχει αντιδράσει ποτέ κανείς από τόσες πολυμελείς επιτροπές, αν επρόκειτο για χορηγήσεις προφανώς ζημιογόνες που πληρούσαν τους όρους της απιστίας και αποτελούσαν προϊόν πίεσης ή πειθούς από τη μεριά των πολιτικών κομμάτων.

Μάλιστα, θα πρέπει να σημειωθεί ότι τα ελληνικά τραπεζικά ιδρύματα ακολούθησαν την ίδια σταθερή πρακτική και διαδικαστική αλληλουχία ενεργειών και εγκρίσεων ακόμη και όταν υπήρχαν αιτήματα για αποκλίσεις από αυτήν. Είναι χαρακτηριστική, στο σημείο αυτό, η επιστολή που απηύθυνε ο επικεφαλής του ΣΥΡΙΖΑ το έτος 2010 προς την Εθνική Τράπεζα της Ελλάδος, με την οποία ζητήθηκε η χορήγηση δανείου προς το συγκεκριμένο κόμμα όχι με αμιγώς οικονομικά-τραπεζικά κριτήρια αλλά με όρους πολιτικούς (για να παρακαμφθεί, προφανώς, το πρόδηλο γεγονός της μικρής τότε εκλογικής δύναμης του εν λόγω συνασπισμού κομμάτων).

Περαιτέρω, όπως σημειώνεται σε κάτωθι ενότητα, το σύννομο των δανείων προς πολιτικά κόμματα επιβεβαιώνεται και από το γεγονός ότι στο σύνολό τους αυτά είχαν χορηγηθεί με την ουσιαστική εγγύηση του Δημοσίου (υπό τη μορφή της κρατικής χρηματοδότησης των κομμάτων). Προκύπτει, επομένως, ότι οι πιστώτριες τράπεζες προέβησαν πράγματι σε αξιολόγηση πιστωτικού κινδύνου (σε μερικές των περιπτώσεων ως ιδιαίτερα υψηλού) και σε λήψη των αναγκαίων εξασφαλίσεων.

Εξάλλου, ιδιαίτερη σημασία έχει το γεγονός ότι όλες οι ως άνω διαπιστώσεις επιβεβαιώνονται με τρόπο πανηγυρικό και ανεπιφύλακτο και στις σχετικές πορισματικές εκθέσεις που υπογράφονται από εισαγγελικό λειτουργό που διερεύνησε εις βάθος την όλη υπόθεση της δανειοδότησης των ελληνικών πολιτικών κομμάτων. Ειδικότερα, οι αρμόδιοι εισαγγελικοί λειτουργοί, τον Σεπτέμβριο 2013, μετά τη διενέργεια προκαταρκτικής εξέτασης (που περιλάμβανε τη λήψη καταθέσεων από επιθεωρητές της ΤτΕ) κατέληξαν στο συμπέρασμα ότι στην περίπτωση των δανείων προς τα πολιτικά κόμματα α) υφίστανται αποφάσεις των θεσμοθετημένων εγκριτικών επιτροπών ή οργάνων κάθε πιστώτριας τράπεζας και β) τηρήθηκαν κατά τη χορήγησή τους οι σχετικές κανονιστικές πράξεις της Τράπεζας της Ελλάδος. Στη βάση αυτής της σκέψης τους αποκλείσθηκε η συνδρομή της αντικειμενικής υπόστασης του αδικήματος της απιστίας και η δικογραφία αρχαιοθετήθηκε.

Όπως γίνεται σαφές, με δεδομένο το αντικείμενο έρευνας της Επιτροπής, η συγκεκριμένη συμπερασματική παρατήρηση παρουσιάζει ιδιαίτερη αξία και βαρύτητα. Και τούτο διότι το νομότυπο της έγκρισης και χορήγησης ενός δανείου αποτελεί θεμελιακό όρο της (τυπικής και ουσιαστικής) νομιμότητας αυτού. Με άλλη διατύπωση, κάθε δάνειο που έχει χορηγηθεί με τρόπο σύννομο και, επομένως, σύμφωνο με το εκάστοτε κείμενο κανονιστικό πλαίσιο, πρέπει να εκλαμβάνεται ως κατ' αρχήν νόμιμο. Αυτή η διαπίστωση θέτει, πράγματι, ένα

ισχυρό τεκμήριο νομιμότητας των χορηγηθέντων προς όλα τα πολιτικά κόμματα δανείων, το οποίο η Επιτροπή κλήθηκε να ερευνήσει αν ευσταθεί ή κατρίπτεται κατά περίπτωση.

β. Κοινή και πάγια πρακτική

Σε συνέχεια των όσων ήδη σημειώθηκαν, προκύπτει ότι άπαντα τα κοινοβουλευτικά κόμματα (ως το 2012) ακολουθούσαν ομοιόμορφη και σταθερή πρακτική, προβαίνοντας στη σύναψη τραπεζικών δανείων από τα ελληνικά πιστωτικά ιδρύματα. Όπως καταδείχθηκε και αναλύθηκε ήδη ανωτέρω, και τα τέσσερα πολιτικά κόμματα με σταθερή κοινοβουλευτική παρουσία τις τελευταίες δύο δεκαετίες (ΠΑΣΟΚ, ΝΔ, ΚΚΕ, ΣΥΡΙΖΑ/Συνασπισμός) ζήτησαν και έλαβαν τραπεζικό δανεισμό, συνάπτοντας σχετικές συμβάσεις πίστωσης (δανείου ή αλληλόχρεου λογαριασμού). Είναι δε χαρακτηριστικό ότι πολιτικά κόμματα υπέβαλαν τα αναγκαία έγγραφα αιτήματα και συνήψαν τις σχετικές συμβάσεις δια των νομίμων εκπροσώπων τους, μεταξύ των οποίων περιλαμβάνονται ο τέως πρωθυπουργός και Πρόεδρος της ΝΔ κ. Κ. Καραμανλής και ο νυν πρωθυπουργός και επικεφαλής του ΣΥΡΙΖΑ κ. Αλ. Τσίπρας.

Ειδικότερα για το κόμμα του ΣΥΡΙΖΑ, αποδείχθηκε ότι παρά τα ισχνά εκλογικά ποσοστά που συγκέντρωνε έως το 2012, ζήτησε και έλαβε σημαντικά δάνεια, των οποίων η ομαλή εξυπηρέτηση θα ήταν εντελώς αμφίβολη έως και ανέφικτη εάν δεν συνέβαινε η άνευ προηγουμένου και απρόβλεπτη αύξηση των εκλογικών του ποσοστών. Τα δάνεια του ΣΥΡΙΖΑ λήφθηκαν στο σύνολό τους με εκχώρηση της κρατικής χρηματοδότησης (όπως συνέβαινε και από τα λοιπά κόμματα). Είναι δε εξόχως χαρακτηριστικό της πρακτικής του συγκεκριμένου κόμματος ότι το 2010 και ενώ ακόμη η εκλογική δύναμη του κόμματος αναλογούσε σε ποσοστό μικρότερο του 5%, ο ΣΥΡΙΖΑ δια του επικεφαλής του, κ. Αλ. Τσίπρα, ζήτησε από την ΕΤΕ τη χορήγηση δανείου με κριτήρια μάλλον πολιτικά και όχι αμιγώς οικονομικά/τραπεζικά. Η κοινή και πάγια πρακτική του δανεισμού πολιτικών κομμάτων υπογραμμίζεται και στη σχετική έκθεση της ΤτΕ (2012), καθώς και της συνακόλουθης πρώτης πορισματικής έκθεσης των εισαγγελικών Αρχών (2013). Στην τελευταία έκθεση, μάλιστα, διαπιστώνεται μεγαλύτερη επισφάλεια για τα δάνεια που ζήτησε και έλαβε ο ΣΥΡΙΖΑ (προ του 2012), καθώς αυτά (λόγω μικρής χρηματοδότησης) δίνονταν ουσιαστικά χωρίς ισχυρή εξασφάλιση για τη δανείστρια τράπεζα! Το γεγονός ότι στο κόμμα του ΣΥΡΙΖΑ δεν αποδόθηκε εν τέλει για δήθεν “παράτυπη” δανειοδότηση είναι καθαρά συγκυριακό, καθώς (σε αντίστροφη αναλογία λ.χ. προς το ΠΑΣΟΚ) το εκλογικό του ποσοστό και η συνακόλουθη κρατική χρηματοδότηση, μετά το 2012, πολλαπλασιάσθηκαν (οπότε «εκ του αποτελέσματος» κρίνεται ότι δεν δημιουργήθηκαν ζημίες στις πιστώτριες τράπεζες).

Από τη σύνθεση των δεδομένων αυτών προκύπτει η ασφαλής διαπίστωση ότι η χορήγηση δανείων στα ελληνικά πολιτικά κόμματα δεν αποτέλεσε καινοφανές φαινόμενο των

τελευταίων ετών ούτε, πολύ περισσότερο, ιδιαίτερο προνόμιο ή στοιχείο ευμενούς διακριτικής μεταχείρισης υπέρ συγκεκριμένων κομμάτων. Όλα τα πολιτικά κόμματα είχαν ελεύθερη πρόσβαση στον τραπεζικό δανεισμό, ακολουθώντας πάγια, σταθερή και ομοιόμορφη πρακτική και προσφέροντας ως εξασφάλιση το ίδιο στοιχείο, ήτοι την κρατική χρηματοδότηση.

Το αδιαμφισβήτητο αυτό γεγονός συνηγορεί υπέρ της άποψης ότι υπήρχε «ισότητα όπλων» των πολιτικών κομμάτων όσον αφορά στην εξεύρεση πόρων με τραπεζικό δανεισμό, παρά τη διαφορά της εκλογικής και κοινοβουλευτικής δύναμης του κάθε σχηματισμού. Υπό την έννοια αυτή, ο τραπεζικός δανεισμός δεν φαίνεται ότι επηρέασε ή πολύ περισσότερο “νόθευσε” τον κομματικό ανταγωνισμό και τον συσχετισμό των πολιτικών δυνάμεων στον τόπο.

γ. Η κρατική χρηματοδότηση ως αποδεκτή και ισχυρή μορφή εξασφάλισης πιστώσεων

Όπως καταδείχθηκε ήδη, μια από τις πλέον κομβικές πορισματικές διαπιστώσεις της Επιτροπής είναι ότι το σύνολο των τραπεζικών δανειοδοτήσεων προς τα κόμματα καλυπτόταν απολύτως, κάθε φορά, από τις εκάστοτε εκχωρούμενες κρατικές επιχορηγήσεις. Το αποτέλεσμα αυτής της επιλογής είναι να μην υφίσταται ούτε οριστική βλάβη, ούτε διακινδύνευση της περιουσίας των πιστωτριών, πέραν του συνηθισμένου συναλλακτικά κινδύνου που αναλαμβάνει κάθε τράπεζα κατά τη συνήθη και κατ’ επάγγελμα δανειοδότηση ενός φυσικού ή νομικού προσώπου (χωρίς, φυσικά, να είναι αντικειμενικώς προβλέψιμη η δριμύτατη επιγενόμενη οικονομική κρίση).

Σημειώνεται ότι, όπως αποδείχθηκε από το σύνολο των όσων κατέθεσαν ενώπιον της Επιτροπής οι μάρτυρες που προέρχονταν από τον τραπεζικό χώρο, η κρατική χρηματοδότηση εκλαμβάνονταν από τις ελληνικές τράπεζες ως η πλέον ισχυρή μορφή εξασφάλισης, ισότιμη προς τα κρατικά ομόλογα (και επομένως μηδενικού κινδύνου). Επρόκειτο δηλαδή για εξασφαλισμένο έσοδο για τις πιστώτριες τράπεζες, μέσω της εγγυημένης χρηματικής ροής από το Δημόσιο. Οι εκχωρηθείσες κρατικές χρηματοδοτήσεις αποτελούσαν, δηλαδή, μελλοντικό έσοδο που αναμενόταν με υψηλό βαθμό πιθανότητας κατά τη συνήθη (και ιστορικά επαληθευμένη) πορεία των πραγμάτων. Ως εκ τούτου, προκύπτει ότι ορθώς και σε πλήρη εφαρμογή των σχετικών τραπεζικών αρχών και κριτηρίων, οι τράπεζες δέχονταν ως εξασφάλιση των πιστώσεων που χορηγούσαν προς τα κόμματα την εκχώρηση της κρατικής χρηματοδότησης (τακτικής ή για ερευνητικούς σκοπούς).

Εξάλλου, αποδείχθηκε ότι οι εκάστοτε εκχωρήσεις των κρατικών χρηματοδοτήσεων που συντελούνταν από τα πολιτικά κόμματα υπέρ των πιστωτριών Τραπεζών αναγγέλλονταν κανονικά και νομότυπα στις αρμόδιες Αρχές (Τράπεζα της Ελλάδος, αρμόδιες ΔΟΥ και Υπουργεία Εσωτερικών και Οικονομικών -ΓΛΚ), έτσι ώστε αυτές να είναι γνωστές σε όλους και να μην υπάρχουν περιθώρια παρερμηνειών. Οι αναγγελίες των εκχωρήσεων έγιναν νομότυπα και σύννομα, σε εφαρμογή των σχετικών γενικών διατάξεων του δικαίου.

Ως εκ τούτου, προκύπτει το ασφαλές συμπέρασμα ότι η εκχώρηση της κρατικής χρηματοδότησης προτιμήθηκε, αξιολογήθηκε και εν τέλει χρησιμοποιήθηκε από όλες τις τράπεζες και όλα τα πολιτικά κόμματα ως η πλέον ασφαλής, ισχυρή και αξιόπιστη μέθοδος εξασφάλισης των πιστώσεων που οι πρώτες χορηγούσαν στα δεύτερα. Το στοιχείο αυτό αποτελεί διαχρονικό και σταθερό γνώρισμα της πάγιας πρακτικής που περιγράφηκε ήδη.

Το βασικό προσόν της συγκεκριμένης μεθόδου ήταν η ουσιαστική και από πλευράς οικονομικού αποτελέσματος εξίσωση αυτής με την εγγύηση του Ελληνικού Δημοσίου ή ισάξια κρατικά ομόλογα. Τα συγκεκριμένα μέσα, σε συνθήκες δημοσιονομικής ομαλότητας, όπως εκείνες που επικρατούσαν στην ελληνική οικονομία κατά τους χρόνους χορήγησης των ερευνώμενων δανείων προς τα κόμματα, συνιστούν τις πλέον ισχυρές, διαχρονικές και ευχερώς ρευστοποιήσιμες εξασφαλίσεις, ως χρηματικών ροών του Δημοσίου.

Προκύπτει, επομένως, το συμπέρασμα ότι τα δάνεια προς πολιτικά κόμματα ήταν εξ αρχής εξασφαλισμένα με την υπέρ των τραπεζών εκχώρηση της πλέον βέβαιης και εγγυημένης από το ίδιο το Δημόσιο πηγής χρηματοδότησης των κομμάτων. Είναι χαρακτηριστικό ότι παρά τις γενόμενες μεταβολές, η εξασφάλιση αυτή είναι μέχρι σήμερα ισχυρή και αποτελεί την κύρια πηγή μερικής έστω εξόφλησης των ληξιπρόθεσμων αξιώσεων των κομμάτων. Η κρατική χρηματοδότηση, παρά το ότι σήμερα είναι δραστικά μειωμένη, κρατείται στην πηγή κατά το αναλογούν στην εκχώρηση ποσοστό και καταβάλλεται απευθείας στις πιστώτριες τράπεζες.

δ. Κρίσιμος χρόνος

Σε κάθε μέθοδο ανάλυσης και αξιολόγησης δεδομένων προς εξαγωγή ασφαλών και αξιόπιστων συμπερασμάτων, το στοιχείο εκείνο που έχει κομβικό ρόλο για την εκτέλεση της

σχετικής άσκησης είναι ο χρόνος. Πράγματι, η διερεύνηση της νομιμότητας μιας σύμβασης όπως είναι κατ' εξοχήν η σύμβαση πίστωσης από μία τράπεζα προς έναν δανειολήπτη (εν προκειμένω πολιτικό κόμμα) στηρίζεται και εξαρτάται σε καθοριστικό βαθμό από τον κρίσιμο χρόνο, το χρονικό εκείνο σημείο που θα χρησιμοποιηθεί ως πηγή άντλησης των στοιχείων και δεδομένων που είναι κρίσιμα για τη διαπίστωση της συνδρομής όλων των κατά Νόμο απαιτούμενων προϋποθέσεων και όρων.

Κατά πάγια αρχή του αστικού δικαίου και όπως επιβεβαιώθηκε και από τις μαρτυρικές καταθέσεις των τραπεζικών διευθυντικών στελεχών, ως κρίσιμος χρόνος για τη διαπίστωση της νομιμότητας ενός δανείου εκλαμβάνεται ο χρόνος έγκρισης και χορήγησης αυτού. Επομένως, κρίσιμα και αξιολογητέα είναι τα ποιοτικά και ποσοτικά δεδομένα που ίσχυαν τότε και όχι τα αντίστοιχα σημερινά. Η βάση δικαιολόγησης της χορήγησης μίας πίστωσης θα πρέπει, δηλαδή, να αναζητάται και να εντοπίζεται στο χρονικό πλαίσιο κατάρτισης της σχετικής σύμβασης (ανάλυση αιτήματος πίστωσης, αξιολόγηση κινδύνου, λήψη εξασφαλίσεων, οριστική χορήγηση).

Από τα στοιχεία που περιήλθαν σε γνώση της Επιτροπής, καθώς και από τις καταθέσεις μαρτύρων από την πλευρά των τραπεζών όσο και εκείνη των πολιτικών κομμάτων, αποδεικνύεται πέραν πάσης αμφιβολίας ότι τα δάνεια προς τα πολιτικά κόμματα, αφότου εγκρίνονταν και χορηγούνταν, καθ' όλο το προ του 2012 χρονικό διάστημα, εξυπηρετούνταν ομαλά και κανονικά. Η μετέπειτα εξέλιξη των πιστώσεων, που προήλθε ως αναπότρεπτη συνέπεια της απρόοπτης και ραγδαίας μεταβολής των πραγμάτων, όπως καταδείχθηκε και σημειώνεται ακολούθως, έχει δευτερεύουσα σημασία για τη διαπίστωση της νομιμότητας της δανειοδότησης των πολιτικών κομμάτων. Η εξέταση της εξέλιξης των δανείων έχει αξία μόνο υπό το πρίσμα αξιολόγησης της πολιτικής των τραπεζών στον τομέα των αναδιαρθρώσεων και ρυθμίσεων, καθώς και στις ενέργειές τους που κατατείνουν στην ικανοποίηση των αξιώσεών τους (βλ. κατωτέρω).

Η συγκεκριμένη διαπίστωση έχει ιδιαίτερη αξία, καθώς διατρέχει οριζόντια το έργο και την αποστολή της Επιτροπής, παρέχοντας τα ασφαλή μεθοδολογικά εργαλεία έρευνας και εξαγωγής συμπερασμάτων. Η κρίση για τη νομιμότητα της δανειοδότησης των πολιτικών κομμάτων στηρίζεται, επομένως, στην αξιολόγηση των διαδικασιών που ακολουθήθηκαν για την έγκριση του αιτήματος πίστωσης και για τη χορήγηση των σχετικών χρηματικών ποσών,

με έμφαση στην αξιολόγηση του πιστοληπτικού προφίλ του υποψηφίου πιστούχου, στην τήρηση των εγκριτικών σταδίων και, φυσικά, στη λήψη των ανάλογων εξασφαλίσεων.

ε. Πιστοληπτικό προφίλ και απρόοπτη μεταβολή συνθηκών

Η εξέλιξη των συμβατικών σχέσεων καθορίζεται σε καθοριστικό και αποφασιστικό βαθμό από εξωγενείς παράγοντες και συνθήκες που σε πολλές περιπτώσεις είναι εντελώς είναι αιφνίδιες και μη δυνάμενες να προβλεφθούν με αντικειμενικό και ασφαλή τρόπο. Πρόκειται για τη γνωστή στον χώρο του δικαίου και των συναλλαγών έννοια της “απρόοπτης μεταβολής των συνθηκών”, η οποία από άποψη έννομων συνεπειών μπορεί να έχει ιδιαίτερη σημασία για τη δυναμική μιας σύμβασης και των εκατέρωθεν αξιώσεων.

Εν προκειμένω, όπως είναι γνωστό και αναντίρρητο, από τον χρόνο χορήγησης των εξεταζόμενων τραπεζικών δανείων έως και σήμερα έχουν μεσολαβήσει απρόβλεπτα γεγονότα με εξαιρετικά σοβαρές και αμετάκλητες επιπτώσεις στα πεδία της οικονομίας και των συναλλαγών. Η διαπίστωση αυτή επιβεβαιώνεται κατά μείζονα λόγο στον ειδικότερο χώρο των τραπεζικών συναλλαγών, όπου η δραματική έλλειψη ρευστότητας, ως απόρροια της διαρκούς και βαθιάς οικονομικής κρίσης έχει ανατρέψει ριζικά και αναπότρεπτα τους οικονομικούς συσχετισμούς και τις προοπτικές εξυπηρέτησης των πιστώσεων που έχουν χορηγηθεί. Η παθογένεια ειδικά στον τομέα της δανειοδότησης πολιτικών κομμάτων και σχηματισμών εντοπίζεται ακριβώς στην αιφνίδια αλλαγή των οικονομικών δεδομένων ειδικά στην πλευρά των πιστούχων κομμάτων και στα αναπότρεπτα και εξωτερικά γεγονότα που έλαβαν χώρα μετά τους χρόνους έγκρισης και χορήγησης των πιστώσεων.

Έκτοτε, πράγματι, οι συνθήκες και τα δεδομένα στην οικονομική κατάσταση των κομμάτων αλλά και ευρύτερα της χώρας έχουν μεταβληθεί δραματικά και απρόβλεπτα, προς το δυσμενέστερο. Η μεταβολή εντοπίζεται ιδίως στη ραγδαία μείωση της κρατικής χρηματοδότησης των κομμάτων μετά τη σχετική νομοθετική πρωτοβουλία του 2012. Η εν λόγω κυβερνητική επιλογή που είχε συγκεκριμένα, μετρήσιμα και επαληθεύσιμα δυσμενή αποτελέσματα στον ρυθμό εξυπηρέτησης των ανειλημμένων συμβατικών υποχρεώσεων των πολιτικών κομμάτων.

Η σοβαρή και αιφνίδια μείωση της κρατικής χρηματοδότησης συνδυάστηκε με την εντελώς απρόβλεπτη και άνευ προηγουμένου ανατροπή των πολιτικών συσχετισμών στο πεδίο του

κομματικού ανταγωνισμού, όπως αυτή εκφράσθηκε και καταγράφηκε ιστορικά με τη δραματική μεταβολή των εκλογικών ποσοστών των κομμάτων. Έτσι λ.χ. ειδικά στην περίπτωση του ΠΑΣΟΚ, η ούτως η άλλως σοβαρή απώλεια χρηματοδότησης συνδυάσθηκε «αρμονικά» με την άνευ προηγουμένου και μη δυνάμενη να προβλεφθεί συρρίκνωση των εκλογικών του ποσοστών και με τη συνακόλουθη πολιτική αποδυνάμωση (μείωση εισφορών μελών κ.α.).

Ειδικότερα, προέκυψε ότι από το 2000 έως το 2010 η ετήσια συνολική κρατική οικονομική επιχορήγηση κυμαινόταν από 50 εκ - 55 εκ. ευρώ. Το ΠΑΣΟΚ σε κάθε ένα από αυτά τα χρόνια ελάμβανε ετήσια κρατική επιχορήγηση από 25.000.000-28.000.000 εκ. ευρώ. Άρα με τα οικονομικά και πολιτικά δεδομένα μέχρι το 2010 δεν είναι παράδοξο ότι το εν λόγω κόμμα μπορούσε να λαμβάνει δάνεια εκχωρώντας -ως εξασφάλιση- τις μελλοντικές ετήσιες κρατικές επιχορηγήσεις, οι οποίες κατά τη συνήθη και κανονική πορεία των πραγμάτων αντιστοιχούσαν σε πολύ μεγάλα χρηματικά ποσά που σε κάθε περίπτωση υπερκάλυπταν τις οφειλές από τα δάνεια (κατά κεφάλαιο και συμβατικούς τόκους).

Είναι χαρακτηριστικό ότι πρόκειται -ιστορικά- για την πρώτη φορά κατά την οποία τα ελληνικά πολιτικά κόμματα αποδείχθηκαν αφερέγγυα απέναντι στις τράπεζες που τα χρηματοδότησαν. Και τούτο διότι όπως προέκυψε κατά τη διερεύνηση από την Επιτροπή, από τη δεκαετία του 1990 οπότε και άρχισε ο τραπεζικός δανεισμός των κομμάτων έως και το 2011, τα δάνεια που είχαν ληφθεί από τα πολιτικά κόμματα εξυπηρετούνταν και αποπληρώνονταν κανονικά. Μόνο μετά την κατά τα ανωτέρω ραγδαία μεταβολή των συνθηκών κατέστη η εξυπηρέτηση των δανείων προβληματική (όσων δεν είχαν ήδη εξοφληθεί). Ως εκ τούτου, προκύπτει και επαληθεύεται η διαπίστωση ότι τα πολιτικά κόμματα διέθεταν πολύ ισχυρό πιστοληπτικό προφίλ.

στ. Εξέλιξη δανείων - ενέργειες τραπεζών και κομμάτων

Συμπληρωματικά προς όλα τα ανωτέρω, η Επιτροπή εξέτασε την εξέλιξη του φαινομένου της δανειοδότησης προς τα ελληνικά πολιτικά κόμματα, αξιολογώντας ιδίως τις ενέργειες των τραπεζών όσο και των κομμάτων για τον εξορθολογισμό των οικονομικών στοιχείων.

Το σύνολο των μαρτύρων που προέρχονταν από τις τράπεζες, καθώς και από την ΤτΕ, υπήρξε κατηγορηματικό στο ότι οι πιστώτριες μεταχειρίζονταν ανέκαθεν και μέχρι σήμερα τα

δάνεια προς τα κόμματα όπως και τις λοιπές επιχειρηματικές πιστώσεις. Η κοινή αυτή μεταχείριση των πιστώσεων προς τα κόμματα αντικατοπτρίζεται κυρίως στη διαδικασία που ακολουθείται για τη συζήτηση και διαπραγμάτευση ενδεχομένων ρυθμίσεων των οφειλών από τις πιστώσεις που έχουν λάβει τα κόμματα. Προέκυψε, δηλαδή, ότι η διαδικασία που ακολουθείται εν προκειμένω δεν διακρίνεται από εκείνη που εφαρμόζεται για τα λοιπά επιχειρηματικά δάνεια, όπως αυτή καθορίζεται από το κανονιστικό πλαίσιο της ΤτΕ και τους κανόνες δεοντολογίας των τραπεζών.

Οι διαπιστώσεις αυτές επιβεβαιώνονται εν πολλοίς και από τους εκπροσώπους των κομμάτων που κατέθεσαν ενώπιον της Επιτροπής σχετικά με τις ενέργειες και τις συζητήσεις που έχουν γίνει με αντικείμενο την τύχη και τη μελλοντική προοπτική των ληξιπρόθεσμων οφειλών από τα τραπεζικά δάνειά τους.

Ως εκ τούτου, αποδείχθηκε με ασφάλεια ότι οι Τράπεζες δεν επέδειξαν καμία ιδιαίτερη ευνοϊκή μεταχείριση προς τα κόμματα, που να κατατείνει στην υπερβολική τους ελάφρυνση ή στην απαλλαγή τους από οφειλές. Το αντίθετο, μάλιστα, φαίνεται να ισχύει: μετά τη μείωση της κρατικής χρηματοδότησης το 2012, οι Τράπεζες σκλήρυναν αισθητά τη στάση τους αρνούμενες να συναινέσουν σε οποιαδήποτε διαδικασία ρύθμισης ή αναδιάρθρωσης και προχωρώντας σε καταγγελίες δανείων και νομικά μέσα κατά των κομμάτων. Με αυτή τους την πολιτική, οι Τράπεζες συνέβαλαν αποφασιστικά στην «ασφυξία» των πολιτικών κομμάτων.

Όσον αφορά στην αντίδραση των ιδίων των πολιτικών κομμάτων, θα πρέπει να επισημανθεί ότι η Επιτροπή διερεύνησε κατά πόσον αναλήφθηκαν πρωτοβουλίες για τη βελτίωση ή έστω τον εξορθολογισμό των λειτουργικών δαπανών και της εν γένει οικονομικής κατάστασης των κομμάτων. Το βασικό πόρισμα της έρευνας καταδεικνύει ότι το ΠΑΣΟΚ αποτελεί το μοναδικό πολιτικό κόμμα που μετά το 2012 προχώρησε με δική του πρωτοβουλία σε ενδελεχή διαχειριστικό έλεγχο και δραστική μείωση των λειτουργικών δαπανών του κατά 95%.

II. Δανειοδότηση Μέσων Μαζικής Ενημέρωσης

Από την εξαντλητική ανάλυση και διερεύνηση της δανειοδότησης των ιδιοκτητριών εταιρειών ΜΜΕ κατά τα έτη 2002 έως σήμερα, προέκυψαν τα ακόλουθα βασικά και αξιοσημείωτα συμπεράσματα:

α. Γενική εικόνα εξυπηρέτησης δανείων

Η Επιτροπή προχώρησε σε επίμονη και εις βάθος παρατήρηση των οικονομικών μεγεθών και δεδομένων της δανειοδότησης του κλάδου των ΜΜΕ εν γένει, καθώς και συγκεκριμένων επιχειρηματικών σχημάτων και ομίλων. Ως πολύτιμα “εργαλεία” στη διερευνητική αυτή προσπάθεια αναδείχθηκαν οι ενδεδειγμένες και επιστημονικά τεκμηριωμένες εκθέσεις που συνέταξαν τα αρμόδια στελέχη της Διεύθυνσης Επιθεώρησης της ΤτΕ, μετά τους ειδικούς ελέγχους που διενήργησαν (και εξακολουθούν μέχρι σήμερα να διενεργούν) σε πλήθος επιχειρήσεων που τυγχάνουν ιδιοκτήτριες ενημερωτικών μέσων του έντυπου ή ηλεκτρονικού τύπου, τηλεόρασης και του ραδιοφώνου.

Το πλέον σημαντικό ποσοτικό συμπέρασμα είναι ότι δεν αποδείχθηκε η επιχειρηματολογία για τα φερόμενα «θαλασσοδάνεια» προς ΜΜΕ. Συνολικά, σύμφωνα και με τα στοιχεία των πέντε τραπεζών, που επιβεβαιώθηκαν από την ΤτΕ και τον ίδιο τον Διοικητή της, από το συνολικό ποσό 1,3 δισ. € που έχουν χορηγηθεί προς τα ΜΜΕ, δεν εξυπηρετείται σήμερα ένα ποσοστό της τάξης του 37,5% (479,5 εκ. €). Η σημαντική πλειονότητα των δανείων είναι ενήμερα και παρακολουθούν τα προγράμματα καταβολών, έστω και μετά από ρυθμίσεις και αναδιαρθρώσεις.

Οι μοναδικές άξιες λόγου περιπτώσεις ανεξόφλητων μεγάλων οφειλών και καταγγελλμένων δανείων αφορούν στην ΕΛΕΥΘΕΡΗ ΤΗΛΕΟΡΑΣΗ Α.Ε. (ALTER), την ΤΗΛΕΤΥΠΟΣ (Mega Channel), τον Όμιλο ΠΗΓΑΣΟΣ και τον Όμιλο ΛΥΜΠΕΡΗ. Για τις τελευταίες περιπτώσεις,

καθώς και για άλλες περιπτώσεις, όπως πχ της ΕΛΕΥΘΕΡΟΤΥΠΙΑΣ, η Επιτροπή είτε δεν προχώρησε σε έλεγχο, είτε προχώρησε σε επί μέρους μόνο διερεύνηση, η οποία, ωστόσο, δεν ήταν το ίδιο ενδελεχής και επίμονη σε όλες τις περιπτώσεις, αφού πρόσωπα που είχαν αυτοπροταθεί να καταθέσουν ως μάρτυρες, ή άλλα πρόσωπα που μέλη της Εξεταστικής πρότειναν να κληθούν δεν έγιναν δεκτά από την πλειοψηφία του ΣΥΡΙΖΑ.

Στη διατύπωση των Θέσεων μας προσπαθήσαμε και προσπαθούμε να αποφύγουμε τη χρήση «διπλών κριτηρίων», ή την επανάληψη πορισμάτων ελέγχων που έχει κάνει η ΤΤΕ. Όπου ο τραπεζικός έλεγχος, με τα κατάλληλα και επαρκώς εξοπλισμένα με τεχνογνωσία όργανά του κατέληξε σε κάποια συμπεράσματα για συγκεκριμένα δάνεια, κανέναν λόγο δεν έχει η Βουλή να επαναλαμβάνει τα συμπεράσματα αυτά. Εκτός κι αν βέβαια κάποιος Βουλευτής ή κάποιο πολιτικό κόμμα θεωρεί πως έχει «έννομο συμφέρον» να εμπλακεί σε ιδιωτικές υποθέσεις και σε συγκρούσεις συμφερόντων. Υπό την έννοια αυτή τα έγγραφα των τραπεζικών ελέγχων λήφθηκαν υπόψη προκειμένου να διατυπώσουμε τις παρούσες Θέσεις μας, αλλά αποφύγαμε κάθε απόπειρα μεροληψίας, κρυμμένης πίσω από κοινοβουλευτικό μανδύα. Κι ακόμη, αποφύγαμε, όπως ήδη ειπώθηκε τα «διπλά κριτήρια». Δηλαδή τα κριτήρια σύμφωνα με τα οποία είναι νόμιμο να επιχειρείται η διάσωση της «ΜΑΡΙΝΟΠΟΥΛΟΣ Α.Ε.» που επιχειρήθηκε τα προηγούμενα χρόνια, αλλά παράνομη η απόπειρα διάσωσης του ΔΟΛ. Ή, επιπροσθέτως, να είναι παράνομη η απόπειρα διάσωσης του ΔΟΛ από τις τράπεζες, όταν τη χώρα κυβερνάται από άλλους, αλλά νόμιμη όταν κυβερνάται από τον ΣΥΡΙΖΑ!!!

β. Ρυθμίσεις και αναδιαρθρώσεις

Λόγω της κρίσης, τα τελευταία έτη, οι επιχειρήσεις ΜΜΕ ζήτησαν και πέτυχαν ρυθμίσεις των πιστώσεων (αναδιάρθρωση δανείων, παράταση διάρκειας, κ.λπ. -με αύξηση εξασφαλίσεων). Δεν πρόκειται, ωστόσο, για σκανδαλώδη, ευνοϊκή μεταχείριση, όπως προτιμά η πλειοψηφία να την εμφανίζει, αλλά για πάγια τραπεζική πρακτική που κατατείνει στη σωτηρία των προβληματικών επιχειρήσεων, καθώς και χιλιάδων θέσεων εργασίας. Επισημαίνεται ότι η πρακτική που ακολουθήθηκε για τη ρύθμιση οφειλών των επιχειρήσεων ΜΜΕ δεν διαφέρει ουσιαδώς από εκείνη που ακολουθείται και σε άλλους επιχειρηματικούς κλάδους, (βλ. λ.χ. το πρόσφατο σχέδιο διάσωσης της «ΜΑΡΙΝΟΠΟΥΛΟΣ Α.Ε.» ή -πολύ περισσότερο- τις χρηματοδοτήσεις της κατασκευαστικής εταιρείας «ΤΟΞΟΤΗΣ Α.Ε.» από την Attica Bank). Άλλωστε, αποτελεί διεθνή τραπεζική πρακτική, να εκτιμάται ως υγιής μία επιχείρηση, όταν η σχέση ιδίων κεφαλαίων προς δάνεια είναι ένα προς τρία.

γ. Τήρηση κανόνων δανειοδότησης και εξασφαλίσεων

Η εξέταση των πολυάριθμων πορισμάτων ειδικών ελέγχων που διενεργήθηκαν από την αρμόδια Διεύθυνση Επιθεώρησης της ΤτΕ κατόπιν σχετικής εισαγγελικής παραγγελίας, για ένα πλήθος ενημερωτικών μέσων οδηγεί στη συναγωγή συγκεκριμένων συμπερασμάτων. Αποδείχθηκε, ειδικότερα, ότι τα δάνεια προς ΜΜΕ, στην πλειοψηφία τους, χορηγήθηκαν με τήρηση της τραπεζικής νομοθεσίας και των κανονισμών της ΤτΕ. Στην πλειοψηφία των περιπτώσεων προκύπτει ότι οι τράπεζες ακολούθησαν τις προβλέψεις των κανονισμών πιστοδοτήσεων. Προκύπτει μάλιστα το συμπέρασμα ότι στο μεγαλύτερο μέρος τους, μετά την οικονομική κρίση, οι τράπεζες ζήτησαν και έλαβαν περαιτέρω εξασφαλίσεις (εμπράγματα ασφάλειες, εγγυήσεις, ενέχυρα επιταγών, ενέχυρα σε ταινιοθήκες κ.λπ.). Παρά ταύτα, κατά τη διερεύνηση εξατομικευμένων περιπτώσεων (βλ. σχετικά έγγραφα ΤτΕ), εντοπίστηκαν σφάλματα, ολιγωρίες και καθυστερήσεις.

Η ΤτΕ έχει προβεί σε πολύ προσεκτικούς και ενδελεχείς ελέγχους και οι σχετικές εκθέσεις έχουν προωθηθεί στους Οικονομικούς Εισαγγελείς. Προέκυψε επίσης ότι η ΤτΕ έχει προχωρήσει, κατά περίπτωση, σε λήψη συγκεκριμένων μέτρων και επιβολή κυρώσεων. Αποδείχθηκε, με άλλη διατύπωση, ότι η Πολιτεία, μέσω των διαρθρωμένων θεσμικών εγγυήσεων βέβαια κι όχι μέσω της προσβολής του κράτους δικαίου, όπως φαίνεται να επιθυμεί ο κυβερνών αυταρχικός λαϊκισμός, δεν παρέμεινε άβουλος και αμέτοχος θεατής σε σφάλματα ή άλλου είδους δόλιες ή μη δυσλειτουργίες στις σχέσεις Τραπεζών-ΜΜΕ.

Με δεδομένο ότι, όπως καταδείχθηκε ήδη, δεν προκύπτουν ποινικές ευθύνες για πολιτικά πρόσωπα σε σχέση με τα δάνεια προς ΜΜΕ, η παρούσα Επιτροπή στερείται της αρμοδιότητας περαιτέρω διερεύνησης και απόδοσης ευθυνών, καθώς ο λόγος ανήκει αποκλειστικά στην τακτική Δικαιοσύνη (όπου άλλωστε εκκρεμούν ήδη συγκεκριμένες δικογραφίες εις βάρος ορισμένων μόνο ιδιοκτητών ΜΜΕ για φερόμενες πράξεις σχετικές με τραπεζικό δανεισμό).

δ. Καταβολές φόρων και άλλων δημοσίων βαρών

Από την εξέταση των μαρτύρων από το πεδίο της ενημέρωσης και από τα οικονομικά στοιχεία που υπέβαλαν οι εταιρείες στην Επιτροπή, προέκυψε ότι είναι ανακριβής η επιχειρηματολογία ότι τα ΜΜΕ «δεν πλήρωναν τίποτε όλα αυτά τα χρόνια». Από τις

εργασίες της Επιτροπής αποδείχθηκε ότι τα ΜΜΕ όλα αυτά τα χρόνια κατέβαλλαν ποσά δισεκατομμυρίων στο Ελληνικό Δημόσιο, για διαφορετικούς λόγους και σε εφαρμογή των ισχυόντων κάθε φορά νομοθετικών διατάξεων (δικαίωμα χρήσης συχνοτήτων, Ειδικό Φόρο Τηλεόρασης, άλλους φόρους και τέλη, ασφαλιστικές εισφορές, ΦΠΑ κ.α.).

ε. Συσχετισμός κομμάτων-τραπεζών-ΜΜΕ

Σχεδόν ουδείς από τους εξετασθέντες μάρτυρες από τα ΜΜΕ επιβεβαίωσε την ύπαρξη τριπρόσωπης σχέσης κομμάτων-τραπεζών-ΜΜΕ. Οι καταθέσεις των ελάχιστων προσώπων που παραδέχθηκαν τέτοιου περιεχομένου σχέσεις στερούνται νομικής βαρύτητας, καθώς δεν αναφέρονται σε συγκεκριμένα πρόσωπα και περιστάσεις. Η αναξιοπιστία ή έστω το αναπόδεικτο των απόψεων αυτών προκύπτει και από το γεγονός ότι, ενώ στις επίμονες ερωτήσεις μας για το αν οι ίδιοι οι μάρτυρες είχαν δεχθεί πολιτικές παρεμβάσεις όλοι απαντούσαν αρνητικά (για τους εαυτούς τους), ορισμένοι εξ αυτών διατύπωναν την άποψη ότι τέτοια τριπρόσωπη σχέση υπάρχει αλλά “για τους άλλους”. Εφ’ όσον κάτι τέτοιο ευσταθεί, οι γνωρίζοντες περί δαπλοκής, χωρίς να εμπλέκονται οι ίδιοι, όφειλαν να εισφέρουν στην Επιτροπή τη γνώση τους, όχι υπό τύπον άοριστων χρησμών και αφορισμών αλλά ως επίσημη και επώνυμη αναφορά, με έννομες συνέπειες. Σημειωτέον δε ότι η μοναδική πλήρως “ομολογημένη” περίπτωση πολιτικής παρέμβασης για τη δανειοδότηση ενημερωτικού μέσου υπήρξε η περίπτωση δανείου 1,2 εκ. € υπέρ της Αυγής, όπου είχε ζητηθεί ευθέως η στήριξη της τότε ηγεσίας του Συνασπισμού.

στ. Διαφημιστική δαπάνη Τραπεζών

Η διαφημιστική δαπάνη των τραπεζών προς τα ΜΜΕ παραμένει και σήμερα στα ίδια επίπεδα με το πρόσφατο παρελθόν. Δεν αποδεικνύεται, επομένως, καμία ουσιώδης αλλαγή στις σχέσεις των τραπεζών με τα μέσα ενημέρωσης.

ΠΑΡΑΡΤΗΜΑ

Πλαίσιο Προτάσεων

Με δεδομένη την αποστολή της Επιτροπής και -ιδίως- υπό το φως των ως άνω πορισματικών παρατηρήσεών μας, η απόπειρά μας για τη διατύπωση ενός ορισμένου πλαισίου προτάσεων για βελτιωτικές νομοθετικές παρεμβάσεις περιορίζεται στο πεδίο της χρηματοδότησης των πολιτικών κομμάτων. Η επεξεργασία και εφαρμογή μιας διαφανούς και αξιόπιστης διαδικασίας εξεύρεσης των κατάλληλων πόρων για την ομαλή λειτουργία των πολιτικών κομμάτων δεν μπορεί να αποτελεί ζήτημα-«ταμπού» αλλά βασικό ζητούμενο για κάθε σύγχρονη δημοκρατία.

Το ισχύον σήμερα στην Ελλάδα νομοθετικό πλαίσιο, του ν. 4304/2014, που διαδέχθηκε το ιστορικά πρώτο ανάλογο νομοθέτημα της Κυβέρνησης ΠΑΣΟΚ (ν. 3023/2003) δημιουργεί ένα σταθερό και ασφαλές υπόβαθρο για τη χρηματοδότηση των πολιτικών κομμάτων. Ωστόσο, υπό το φως της εξαιρετικά πρόσφατηςπικρής ιστορικής εμπειρίας και με δεδομένο τον απρόβλεπτο χαρακτήρα των οικονομικών συνθηκών και την ευμετάβλητη -πλέον- πολιτική κατάσταση, η συζήτηση για τον διαρκή εκσυγχρονισμό και τη θωράκιση του προτύπου χρηματοδότησης και οικονομικού ελέγχου των πολιτικών κομμάτων διατηρεί τη μεγάλη σημασία της.

Αντιθέτως, η δανειοδότηση και εν γένει χρηματοδότηση των επιχειρήσεων ΜΜΕ ως τμήμα της ιδιωτικής επιχειρηματικής πρωτοβουλίας φαίνεται *prima facie* να εκφεύγει του πεδίου υποβολής προτάσεων από την παρούσα Επιτροπή της Βουλής. Η δημόσια αποστολή των σύγχρονων μέσων ενημέρωσης, για τη διαφύλαξη της ελευθερίας της έκφρασης και της πληροφόρησης και για την προστασία ενός περιβάλλοντος πολυφωνίας και πλουραλισμού στην ενημέρωση, δεν αμφισβητείται. Ωστόσο, η χρηματοδότηση και εν γένει η οικονομική

λειτουργία αυτών αποτελεί τμήμα της ελεύθερης οικονομίας και των εμπορικών συναλλαγών, διεπόμενο από το κοινό ιδιωτικό δίκαιο. Ως εκ τούτου, κατά τη γνώμη μας, παρέλκει κάθε περαιτέρω ειδική ρυθμιστική παρέμβαση του νομοθέτη σε έναν κλάδο της ιδιωτικής οικονομίας και της τραπεζικής πρακτικής, ο οποίος, όπως προέκυψε, τελεί υπό τη διαρκή και αποτελεσματική εποπτεία της Τράπεζας της Ελλάδος. Κάθε αντίθετη ρυθμιστική πρωτοβουλία προς την κατεύθυνση του ασφυκτικού ελέγχου των πιστώσεων θα διακινδύνευε ίσως την ανεξαρτησία και αποτελεσματικότητα της εποπτικής Αρχής, ενώ θα ζητούσε ενδεχόμενα ζητήματα συμβατότητας με τους οικείους ευρωπαϊκούς κανόνες.

Εντελώς διαφορετικό ζήτημα, φυσικά, θα μπορούσε να αποτελέσει η κανονιστική προσπάθεια της Πολιτείας για την κατάστροψη ενός ολοκληρωμένου συστήματος διάσωσης των προβληματικών επιχειρήσεων. Μια προσπάθεια, όμως, ειλικρινής, χωρίς προφάσεις, ωφελιμισμό και μικροπολιτικές σκοπιμότητες, που θα αποβλέπει στην αποτελεσματική στήριξη των βιώσιμων επιχειρήσεων, με όρους προστασίας του δημοσίου συμφέροντος, διαφύλαξης των θέσεων εργασίας, περιφρούρησης της πολυφωνίας. Μια προσπάθεια που, σε τελική ανάλυση, δεν μπορεί παρά να γίνει μόνο πάνω στη βάση της διακομματικής συνεννόησης και συναίνεσης.

Η διατύπωση των προτάσεων που περιλαμβάνονται στο σύντομο σημείωμα δεν υπακούσει σε κάποια αναγκαστικού χαρακτήρα διαδικαστική υποχρέωση. Αποτελεί απλώς μια πηγαία προσπάθεια συμβολής στον δημόσιο διάλογο για ένα υγιές, διαφανές και αξιόπιστο κομματικό σύστημα. Γι' αυτό τον λόγο, η συμβολή αυτή δεν αποτελεί τμήμα του κύριου μέρους του πορίσματος, αλλά περιβλήθηκε τη μορφή ενός ακροτελεύτιου παραρτήματος.

Σημειώνεται, εξ άλλου, ότι οι παρακάτω προτάσεις αναδείχθηκαν εν πολλοίς μέσα από τα όσα εισέφεραν στην Επιτροπή οι μάρτυρες που εξετάστηκαν ενώπιόν της, καθώς και από το έγγραφο υλικό που συγκεντρώθηκε. Βασικό κριτήριο εξ άλλου για την υιοθέτηση και προώθηση ρυθμιστικών παρεμβάσεων θα πρέπει πάντοτε να αποτελεί η αξιοποίηση βέλτιστων διεθνών πρακτικών, με την αναγκαία κάθε φορά προσαρμογή στα εθνικά πολιτικά και νομικά δεδομένα.

Ειδικότερα:

- Πριν δύο έτη, με τον ν. 4304/2014, ψηφίσθηκε διάταξη που απαγορεύει τον δανεισμό στα κόμματα με εκχώρηση της κρατικής επιχορήγησης πέραν του ενός ετους. Αυτή η διάταξη θα μπορούσε ενδεχομένως να τροποποιηθεί, με επέκταση στα δύο έτη της δυνατότητας εκχώρησης της κρατικής χρηματοδότησης, με παράλληλη εισαγωγή ανωτάτου ορίου δανεισμού (ενδεικτικά αναφέρεται ποσοστό 25%-30% της αναλογούσας κρατικής επιχορήγησης). Η επιλογή αυτή θα μπορούσε να εξασφαλίσει μια πιο αποτελεσματική αλλά και ταυτόχρονα ασφαλή βάση για τη λελογισμένη και εξασφαλισμένη τραπεζική δανειοδότηση των πολιτικών κομμάτων. Άλλωστε, από τις εργασίες της Επιτροπής -ιδίως τις καταθέσεις των στελεχών της ΤΤΕ- προέκυψε το συμπέρασμα ότι η εκχώρηση της κρατικής χρηματοδότησης μίας κοινοβουλευτικής περιόδου (τετραετίας) μπορεί να θεωρηθεί ασφαλής και συνετή μορφή εξασφάλισης, καθώς είναι δυνατό με κατά το δυνατόν επιστημονικά κριτήρια να υπολογισθεί -έστω και με αποκλίσεις- το ποσό χρηματοδότησης που θα αναλογεί στο κάθε κόμμα τα αμέσως επόμενα έτη, με βάση το εκλογικό του ποσοστό.

- Ίσως είναι σκόπιμο να ανοίξει μια ειλικρινής δημόσια συζήτηση για την ιδιωτική χρηματοδότηση των ελληνικών κομμάτων, με επίγνωση της τρέχουσας οικονομικής και πολιτικής συγκυρίας. Στο πλαίσιο αυτής της συζήτησης θα μπορούσαν να διατυπωθούν προτάσεις για εκσυγχρονισμό του συστήματος (λ.χ. να επιτραπεί ενδεχομένως η χρηματοδότηση με κουπόνια, χωρίς υποχρέωση δημοσιοποίησης χρηματοδότη, μέχρι ποσού λ.χ 50 € -με καθιέρωση ετήσιου ορίου στην έκδοση κουπονιών π.χ. 1 εκ. ευρώ- και υποχρέωση δημοσιοποίησης καταθέτη για ποσά άνω των 50 €. -με παράλληλο ετήσιο όριο χρηματοδότησης λχ 1.000 € ανά πρόσωπο). Σε κάθε περίπτωση, η χρηματοδότηση με ποσά ανώτερα των 100 € θα πρέπει να διενεργείται μέσω τραπεζικού λογαριασμού.

- Τα κόμματα εκ των πραγμάτων καλούνται να εξεύρουν τρόπους άμεσης χρηματοδότησης, πέραν του παραδοσιακού καναλιού των εισφορών, με εκμετάλλευση διαθέσιμων τεχνικών μέσων (crowdfunding, ηλεκτρονικές συναλλαγές κ.α.). Η εξέλιξη αυτή θα συνέβαλε δραστικά στη σταδιακή απεξάρτηση των κομμάτων από την ανάγκη τραπεζικού δανεισμού.

- Θα μπορούσε να υπάρξει επεξεργασία ενός ενιαίου συστήματος απεικόνισης των οικονομικών μεγεθών των πολιτικών κομμάτων (αναλυτικός και σύμφωνος με τα διεθνή πρότυπα ισολογισμός και απολογισμός). Είναι δε κρίσιμο να διασφαλισθεί η μέγιστη διαφάνεια και λογοδοσία της οικονομικής διαχείρισης των πολιτικών σχηματισμών, με δημοσίευση των ετήσιων καταστάσεων στην ιστοσελίδα της Βουλής στις αντίστοιχες σελίδες

κάθε κόμματος. Ιδιαίτερη μέριμνα θα μπορούσε να λαμβάνεται ειδικά για τις δαπάνες της προεκλογικής περιόδου, με αυτοτελή ανάρτηση των σχετικών δαπανών του κόμματος με ευθύνη της Βουλής (και για τα κόμματα που δεν επέτυχαν την εκλογή βουλευτών).

106